

Eugen Schauman -tutkimukset 1924-1986

Niiden kuva murhasta ja murhan selittäminen kenttäteorian avulla

Ville Hellen

Pro gradu-tutkielma

Suomen historia HKT-tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Lokakuu 2020

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos/

Humanistinen tiedekunta

HELLÈN VILLE: Eugen Schauman -tutkimukset 1924-1986 Niiden kuva murhasta ja murhan selittäminen kenttäteorian avulla

Progradu-tutkielma, 80 s.

Suomen historia

Lokakuu 2020

Tässä tutkimuksessa käsittelen Eugen Schaumanin suorittamaa Bobrikovin murhaa ja siitä aiemmin tehtyä tutkimusta. Tutkimuksessa pyrin tuomaan esille, sen miten historiantutkimus on aina suhteessa vallitsevaan kontekstiin ja miten eri tutkimusten tekijöiden oma tausta on vaikuttanut heidän lähestymistapoihin. Pyrin analysoimaan aihetta Pierre Bourdieun pelikenttäteorian avulla. Tämä metodi mahdollistaa aiheen lähestymisen uudella tavalla. Samalla se avaa myös uusia tulkintoja Eugen Schaumanin ajautumisesta väkivallantekoon. Varsinkin ensimmäiset tutkimukset tulkitsivat Bobrikovin murhan lähes kohtalonomaisena tapahtumana, johon Schauman valmistui koko elämänsä. Tätä näkemystä alettiin haastamaan vasta 1980-luvulla. Tutkimukseni rakentuu kolmen pääteoksen varaan, joista ensimmäisenä ilmestyi Bernhard Estlanderin *Eugen Schauman: eräs henkilökuva Suomen taistelusta Venäjää vastaan*, Toisena teoksena julkaistiin Sigrid Schaumanin *Veljeni Eugen* ja Viimeisenä Seppo Zetterbergin *Viisi laukausta senaatissa*. Omassa tutkimuksessani esitän, että Eugenin tie murhaajaksi oli useiden eri tekijöiden summa ja sattuman merkitystä ei ole otettu aiemmassa tutkimuksessa tarpeeksi huomioon.

Asiasanat:

Poliittinen väkivalta, sortovuodet, venäläistämispolitiikka, autonomian aika, terrori

Sisällysluettelo

1. Johdanto

- 1.1 Tutkimuskysymys.....s.1
- 1.2 Aineisto.....s.2
- 1.3 Väkivallan eri tulkintoja ja nykyinen keskustelu.....s.5
- 1.4 Teoreettinen pohja.....s.9

2. Eugen Schauman

- 2.1 Lapsuus ja vaikeudet.....s.11
- 2.2 Opintie ja yksinäisyys.....s.23
- 2.3 Bobrikovin aika.....s.39

3. Johtopäätökset

- 3.1 Lapsuuden merkitys.....s.67
- 3.2 Ero perheestä ja koulu.....s.69
- 3.3 Viimeiset pisarat.....s.71

4. Lähdeluettelo.....s.76

1. Johdanto

1.1 Tutkimuskysymys

Sortokausien tapahtumia on tutkittu paljon, mutta ne ovat keskittyneet, hyvin pitkälti siihen mitä on valtiotason sopimuksissa kirjoitettu. Nämä tulkinnat tunnetaan erittäin hyvin, mutta tutkimuksessa yksilöiden merkitystä ei ole tutkittu kovinkaan paljoa. Tässä tutkimuksessa tuon esille sen kehityksen, mikä ajaa yksilön väkivaltaan, pohjana tulkinnalle käytän Pierre Bourdieun kenttäteoriaa. Tutkimuksessa pohdin Eugen Schaumanin resurssien kehitystä ja merkitystä tapahtumien kulkuun. Tähän kehitykseen vaikuttaa myös se, miten valtio vaikuttaa yksilöiden toimintamahdollisuuksiin. Tutkimuksessa yritän ymmärtää, millaisilla resursseilla Eugen on toiminut kentällä ja miten kentän muutokset ovat vaikuttaneet häneen. Tästä kuitenkin lisää johdannon teoreettisessa pohjassa. Tutkimuksen tärkeimpänä kysymyksenä on, se miten Eugenista kehittyi Bobrikovin murhaaja ja miten tämä kehitys olisi selitettävissä Bourdieun teorian avulla. Aiemmassa tutkimuksessa tätä asiaa on sivuttu, mutta siihen ei ole menty kovin syvällisesti ja Bourdieuta ei ole tulkinnassa käytetty apuna. Toisena kysymyksenä on, se miten aiemman tutkimuksen ajankohta on vaikuttanut, siihen tulkintaan mitä niissä tehdään, samalla tulee tarpeelliseksi pohtia elämäkerrallista historiantutkimusta yleisestikin. Aiemmassa tutkimuksessa on myös syytä pohtia eri kirjoittajien taustan vaikutusta heidän tekemäänsä tulkintaan. Tässäkin tutkimuksessa tulee useassa kohtaa esille se, että historialla on melkein aina muitakin tarkoituksia kuin pelkkä totuuden esittäminen. Bourdieun teoria on juuri omimillaan, kun tehdään näkyväksi vallankäyttöä ja vallankäyttäjiä. Tässä tutkimuksessa ja aiemmissa tutkimuksissa korostuu se, että historia on aina vallankäyttöä. Historian kirjoitukselle on myös tyypillistä pyrkimys oikeuttaa tiettyjä tekoja. Tässäkin tutkimuksessa kaksi kolmesta tutkimuksesta on näkemykseltään sellaisia, että Eugen Schaumanin teko nähdään tietyn kehityskulun vääjäämättömän päätepisteenä. Jota se ei ollut.

Aiheen rajauksen ajallisena perusteena olen käyttänyt tutkimusten julkaisuajankohtia. Ensimmäinen tutkimus on julkaistu vuonna 1924 ja viimeisin käsiteltävä tutkimus on julkaistu vuonna 1986.

Ajanjakson aikana ei ole julkaistu muuta merkittävää tutkimusta, joka käsittelee puhtaasti Eugen Schaumanin elämää. Eugenia ei ole käsitelty myöskään tuoreimmissa tutkimuksissa, vaan Seppo Zetterbergin tutkimus on viimeinen häntä käsittelevä teos, joka on julkaistu. Tästä syystä on perusteltua palata Eugenin elämään.

Aineiston rajauksen perusteena on taas se, että olen nimenomaan kiinnostunut kirjoituksista, jotka käsittelevät puhtaasti Schaumania ja tämän elämää. Rajaus on perusteltu, koska pyrin luomaan tutkimuksessa kokonaiskuvaa aiemmasta tutkimuksesta ja tuomaan esille sen, että Schaumaniin kohdistui yhteiskunnan, sekä sisäisten tekijöiden aiheuttamia painetekijöitä, jotka olivat vaikuttamassa siihen, että tämä ajautui poliittisen murhan tielle. Samalla tuon esille sen, että kaikki tutkimus on syntynyt oman aikansa kontekstissa ja on sidottu tähän. Oma tutkimuksenikaan ei voi erota tästä historian tutkimuksen lainalaisuudesta. Joten minunkin on syytä pohtia sitä mitkä tekijät saavat itseni tekemään sellaisia tulkintoja joita teen.

Tutkimuksessa käsittelem paljon Eugen Schauman perhettä, perheenjäsenistä tärkeimmät ovat Eugen, josta käytän tekstissä tämän etunimeä. Sisar Sigrid hänestä käytän etunimeä tai sitten kutsun häntä sisareksi. Isä Waldemar hänestä käytän etunimeä tai sitten kutsun häntä isäksi. Tämän teen siksi, että se tekee tekstistä helpommin luettavan.

1.2 Aineisto

Tutkimuksen aineistona on Eugen Schaumanista tehty kolme tutkimusta/elämäkertaa. Ensimmäinen näistä tutkimuksista on julkaistu vuonna 1924 Bernhard Estlanderin kirjoittamana nimellä Eugen Schauman – Eräs henkilökuva Suomen taistelusta Venäjää vastaan. Estlander oli Schaumanin opettaja ja historioitsija. Tämä on ensimmäinen tieteelliset mitat täyttävä tutkimus Schaumanista ja se on kestänyt hyvin aikaa. Se on kuitenkin aikansa tuotos ja keskittyy rakentamaan Schaumanista kuvaa suomalaisena sankarina, jota kohtalo ohjasi kohti murhaa. Teoksessa myös sivutetaan Eugenin heikkoudet ja puutteet, lisäksi teos jättää huomiotta Schaumanien perhettä kohdanneet vastoinkäymiset sortokausien aikana. Näille vastoinkäymisille löytyy yhteinen nimittäjä Nikolai Bobrikovista. Tulkinta on siis ollut aikaansa sidottu. Estlander kuului samaan yhteiskunnalliseen viiteryhmään kuin Eugen ja hänellä oli ajatuksia, jotka johtavat

pohtimaan sitä, että olisivatko nämä liberaalit ja venäläisten toimintaan aggressiivisesti suhtautuvat ajatukset olleet vaikuttamassa siihen, millaista tutkimusta Estlander teki.

Ainakin häntä kiinnostivat liberaalit toimijat ja hän kirjoitti Eugen Schaumanin lisäksi Ernst Linderistä. Hänen kirjoituksiaan on siis syytä pohtia tämän viitekehyksen kautta. Estlanderin tutkimus on vahvasti sidoksissa 1920-luvun alun tilanteeseen, jossa Suomi oli juuri itsenäistynyt ja sisällissodan aiheuttamat haavat olivat vielä tuoreena kansan mielissä. Tällaisessa tilanteessa kansa tarvitsi vahvoja yhdistäviä hahmoja ja samalla myös yhteisiä vihollisia. Sortokauden aikaisista tapahtumista oli mahdollista löytää tällaisia.

Seuraavan kerran Eugenin elämään palattiin vuonna 1964. Tällöin hänet otti tutkimuksen kohteeksi Sigrid Schauman, joka oli Eugenin sisko. Sigridiä ajoi tutkimukseen se, että hän ei kokenut Estlanderin tekemän tutkimuksen tuovan oikeutta hänen veljelleen. Sigridin tutkimuksen suurena linjana on se, että Eugen oli henkisesti puhdas ja että tämä oli lapsesta asti kasvanut kohti tätä suurta tehtävää, jossa hän omalla hengellään lunastaisi Suomen vapauden. Estlanderin tutkimuksessa nousee välillä esille Eugenin henkiset ongelmat ja vaikeudet, mutta Sigridin tutkimuksessa nämä työnnetään syrjään. Sigrid kuitenkin tuo esille sen, että perheen taloudellisten resurssien muutokset vaikuttivat Eugeniin. Tämä huomio jää kuitenkin tutkimuksessa veljen muiston korostamisen jalkoihin. Sigridin kirjoittamassa kirjassa huomio kiinnittyy siihen, että se on kirjoitettu 1964 ja tällöin Sigrid oli jo 86-vuotias. Hän siis tiesi olevansa elämänsä jälkipuolella. Miksi siis kirjoittaa vasta tällöin veljestään, se on mielenkiintoinen kysymys, mutta ei tämän tutkimuksen aihe.

Sigrid halusi vaalia ja kunnioittaa veljensä muistoa ja hän kirjoitti, että Estlanderin teos ei tehnyt tarvittavaa oikeutusta Eugeniille. Sigridin teoksessa näkyy selvimmin se, että kirjoittajalla ei ole koulutusta historian alalta. Tämä on myös toisaalta kirjoituksen suurin vahvuus, koska kirjoittaja on tuntenut henkilökohtaisesti tutkimuksen kohteen. Tosin herää kysymys siitä, millä tavalla aika on käsitteletyt Sigridin muistoja. Toinen kysymys on se, että onko nämä Sigridin muistot alunperinkään olleet luotettavia. Tämä teos on kuitenkin omasta mielestäni kaikista mielenkiintoisin. Sillä se sekoittaa 1900-luvun alun virtauksia, mutta samalla siinä tulee kuitenkin näkyviin koko aikakauden virtaus. 60 vuoden aikana on ehtinyt tapahtua kaikkea ja tämä kaikki on vaikuttanut Sigridiin, mutta keskeisenä ohjaavana tekijänä on kuitenkin usko 1900-luvun alun aatteisiin.

Viimeisenä lähteenä on vuonna 1986 julkaistu Viisi laukausta senaatissa – Eugen Schaumanin elämä ja teko. Teoksena kirjoittaja on Seppo Zetterberg, joka on toiminut Suomen Akatemian tutkijana ja Jyväskylän yliopiston yleisen historian professorina. Suomen historian tutkimuksissaan hän on erikoistunut autonomian ajan loppua käsitteleviin aiheisiin. Schaumanin elämää kuvaavassa tutkimuksessa hän tuo esille paremmin sitä inhimillistä puolta, kuin kaksi aiemmin mainittua tutkimusta. Esityksessä tuodaan kattavasti esille sitä kehityskulkua, joka vei Eugenin lopulta Bobrikovin surmaan. Tässä tutkimuksessa Eugen nähdään ensi kertaa ihmisenä, joka osittain sattuman kautta ajautui tähän äärimmäiseen tekoon. Tämä tutkimus on edellä mainituista tutkimuksista kaikista laajin ja se tuo tutkimukseen uusia näkökulmia sankarimyytin ulkopuolelta. Zetterbergin tutkimuksesta näkee sen pyrkimyksen selvittää Eugenin elämää ilman ennako odotuksia ja tieteellistä metodologia käyttäen. Teos noudattaa oman aikansa vallitsevia paradigmoja ja toteuttaa 1980-luvun historiantutkimuksen virtauksia.

Omassa tutkimuksessa tuon aiheeseen pienen palasen uutta ja pyrin luomaan oman tulkinnan, jossa keskiössä on erilaisten resurssien kehitys, määrä, merkitys ja kentän muutokset. Todennäköisesti Bobrikovin murha olisi tapahtunut, joka tapauksessa jossain kohtaa vaikka Eugen ei olisi siihen ajautunut. Suunnitelmia oli paljon muillakin ja tämä tulee näkyville myöhemmin tutkimuksessa. Bobrikovin toiminta oli siis johtanut merkittäviin muutoksiin yhteiskunnassa ja tämän seurauksena oli yhteiskunnallista kuohuntaa, joka johti väkivallan tielle.

Edellä mainittujen kolmen pääaineiston lisäksi tulen käyttämään, jonkun verran myös muita tutkimuksia, joissa sivutaan sortokausia, tämän lisäksi joissain kohtaa käytän alkuperäisiä aineistoja. Tähän on syynä se, että eri kirjoittajat ovat tehneet niistä niin erilaisia tulkintoja. Tutkimuksen pääpaino on kuitenkin eri aikoina tehtyjen tutkimusten vertailussa ja analyysissä.

Suomalainen tutkimus sortokausista on ollut kahtia jakautunut. Tälle jakautumiselle on ollut tyypillistä se, että jakolinjan on määrittänyt sortokausien poliittiset suuntaukset. Ajan kuluessa on kuitenkin lisääntynyt etäisyys tapahtumiin ja se on avannut uusia tulkintoja tapahtumien kululle. Tutkija Osmo Jussila on yrittänyt osoittaa, että sortokausia ei ole ollut defacto olemassa, sillä Suomelle ei ollut annettu mitään erityistä asemaa, mutta Heikki Ylikangas on taas osoittanut, että vaikka mitään sopimuksia Suomen asemasta ei ollut tehty, oli toiminta luonut Suomelle erityisasemaa. Tässä kohtaa kaksi erilaista tutkimustraditiota, joilla on molemmilla oma

todistusvoimansa ja ne ovat molemmat myös totta. Ne ovat kuitenkin vain suurien kokonaisuuksien tulkintoja.

Oma tutkimukseni taas pyrkii tuomaan esille mikrohistoriallista näkökulmaa ja yksilön merkitystä suurissa kokonaisuuksissa. Sortokausien tutkimus on keskittynyt suurmiesten historiaan ja tähän minäkin syyllistyn tutkimuksessa valitessani kohteekseni Eugen Schaumanin. Eugen on kuitenkin suurmies vain sen takia, että hänestä ja hänen teostaan on tehty sellainen. Tutkimuksessa käsitellen Eugenia ja hänen persoonaansa Pierre Bourdieun teorian avulla. Yritän luoda kuvaa Eugenin resursseista ja niiden aiheuttamista mahdollisuuksista ja asioista jotka ne sulkevat pois. Isokuva on aiheesta jo selkeä, mutta pienet yksityiskohdat tarvitsevat vielä lisätutkimusta ja uusia tulkintoja. Tutkimus tarvitsee myös neutraalimpaa lähestymistä. Se on kuitenkin tällaisessa poliittisesti latautuneesta aiheesta haastavaa, varsinkin kun aihe koskee kahden valtion välisiä suhteita. Lisäksi tähän yhdistyy vielä kotimaisen kentän jakautuminen.

Mikrohistoriallinen tulkinta on alkanut voittaa jalansijaa 1970-luvulta lähtien ja se on tuonut tutkimuksen keskiöön ilmiöt, jotka aiemmin ovat jääneet tutkimuksen ulkopuolelle. Tällaisessa tutkimuksessa pyritään lähestymään suuria ilmiöitä niin, että keskiöön nousevat yksilöt ja pienet toimijat ja heidän roolinsa tapahtumissa. Tällaisen tutkimuksen vahvuus on siinä, että se ei välttämättä yritä selittää suurta ilmiötä kokonaisuudessaan, vaan tuoda näkökulmia jotka valottavat pientä palasta tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta, niin tässäkin tutkimuksessa. Tarkoituksena on selittää poliittisen väkivallan syntyä yksilön toiminnan kautta. Tällaista näkökulmaa ei tästä aiheesta ole tehty. Tutkimus on kuitenkin vahvasti sidoksissa uudempaan perinteeseen ja sijoittuu lähestymistavaltaan nykyaikaisen historian tutkimuksen perinteeseen ja se pyrkii hyödyntämään sellaisia metodeja, joita on lainattu muista tieteistä. Historia kyllä tunnistaa kentällä tapahtuvat kamppailut, mutta niitä ei ole pyritty selittämään yhtä yksityiskohtaisesti kuin sosiologian puolella.

Historiantutkimuksen ongelma on usein se, että sen metodologia on pelkästään laadullista ja perustuu lähteiden analyysiin. Tästä hyvänä esimerkkinä on poliittisen historian puolella yleinen lähteiden korostaminen, kuten tässäkin edellä on todettu, että Jussila korostaa sitä, että kirjallisista lähteistä ei löydy evidenssiä Suomen erityisasemalle. Historiantutkimuksessa on myös jäänyt Suomen poliittinen väkivalta hyvin vähälle huomiolle. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuoda

uusia näkemyksiä aiheeseen. Samalla pitäisi nostaa esille myös muut poliittisen väkivallan tapaukset. Se ei kuitenkaan ole mahdollista tässä tutkimuksessa.

1.3 Väkivallan eri tulkintoja ja nykyinen keskustelu

Oliko Suomessa sortokausien aikana tapahtuneet väkivallanteot terrorismia. Jos käytetään määritelmiä, jotka on laajalti hyväksytty Oslossa vuonna 2003 käydyssä asiantuntijaryhmän kokouksessa, voidaan sanoa, että Suomen iskujen taustalla olivat ainakin seuraavat listalta löytyvät tekijät; Hegemonia ja vallan epätasa-arvo, laittomaksi koettu hallinto, vieraan miehittäjävallan tai siirtomaahallinnon harjoittama sorto ja karismaattiset ideologiset johtajat.¹ Suomessa voidaan myös nähdä syyksi se, että suomalaisten asema oli parempi kuin muissa valtakunnan osissa ja suomalaiset halusivat säilyttää tilanteen myös sellaisena. Suomen tilanne siis täytti terrorismin määritelmiä, mutta täysin puhtaassa muodossa ne eivät olleet sitä, mutta tuskin terrorismi koskaan esiintyy täysin puhtaassa muodossa, joten voidaan perustellusti sanoa, että teot olivat terrorismia.

Terrorismi käsite on nykyään poliittisesti niin latautunut ja leimaava, että terrorismin määritelmästä on vaikeaa löytää sopua. Sanaa myöskin käytetään usein poliittisesti erilaisiin tarkoituksiin. Jotain kuitenkin voidaan sanoa. Terrorismi sana tulee latinan kielen sanasta *terrere*, jonka merkitys on pelotella. Latinasta sana on siirtynyt ranskan kielen kautta muihin länsimaisiin kieliin 1300-luvulta alkaen. Poliittinen merkitys sanalle tuli Ranskan vallankumouksen aikana. Kun sana esiintyi ensimmäisen kerran Oxford English Dictionaryssa vuonna 1795, se määriteltiin terrorin järjestelmäksi ja tarkennettiin politiikaksi, jonka tarkoitus oli pelotella ja levittää kauhua kohteidensa joukossa.² Terrori ei ole aina sisältänyt negatiivista sävyä, vaan Ranskan vallankumouksena aikana sillä oli myönteinen sävy. Tämä kuitenkin muuttui nopeasti, sillä uutta hallintoa ja sen toimintatapoja alettiin kritisoida voimakkaasti ja hallinnon toimintatapaa alettiin kutsua terrorismiksi aiemmin hyväksytyyn terrorin sijaan.³

Jo tämä tuo esille käsitteen poliittisuuden ja sen että se on termi, johon sisältyy aina vallankäytön aspekti. Kysymys on siitä miten ja kuka saa määritellä mitä on terrorismi. Suomen kohdalla tämän asian voi esittää seuraavasti. Jos asiaa oltaisiin kysytty tuon aikaiselta Suomessa toimineelta

---

1 Bjørge 2005, verkkoaineisto

2 Wisniewski 2008, 175

3 Schmid 2011, 86

venäläiseltä virkamieheltä olisi tapahtumat nähty ehdottomasti terrorismiksi. Mutta jos asiaa oltaisiin kysytty suomalaiselta, joka koki Venäjän toimet sorroksi, olisi hän todennut, että toiminta oli oikeutettua, koska Suomen hallinnossa vallitsi laittomuus. Toiminta laittomaksi koettua hallintoa vastaan koettiin siis tietyissä piireissä jopa velvollisuudeksi ja tällaiseen toimintaan suhtauduttiin ihannoiden.

Suomen väkivallanteot olivat siis terrorismia, mutta ne eivät olleet pelkästään sitä, vaan niitä voidaan tulkita muillakin tavoilla. Suomalaisten näkökulmasta ne olivat oikeutettua taistelua vallankäyttäjää vastaan, joka oli menettänyt oikeutuksensa. Suomalaiset katsoivat, että hallinto oli menettänyt oikeutensa, kun ne alkoivat toimia vastoin vuoden 1809 valtiopäivien hallitsijan vakuutusta ja suomalaisia lakeja. Suomalaiset kuitenkin antoivat vuoden 1809 tapahtumille liian suuren merkityksen ja ottivat itselleen sellaisia oikeuksia ajan kuluessa, jotka eivät olisi heille kuuluneet. Tämä onnistui niin pitkään kuin asenne Venäjän keisarikunnassa oli tätä kohtaan hyväksyvä.⁴

Suomalainen terrorismi ei myöskään syntynyt tyhjästä, vaan se liittyi vahvasti Venäjän tapahtumiin. Suomalaisen aktiivisen vastarinnan keskeisimpiä hahmoja oli Konni Zilliacus. Hän koki laillisen vastarinnan keinot riittämättömiksi ja kun hänen ajatuksensa aktiivisesta vastarinnasta eivät saaneet kannatusta perustuslaillisten joukoissa. Hän päätti perustaa oman puolueensa ja Suomen Aktiivinen Vastustuspuolue syntyi vuoden 1904 lopussa. Tällä puolueella oli pyrkimyksenä vastustaa aktiivisesti laittomaksi katsottua hallintoa. Sen ohjelmaan sisältyi myös taistelujärjestön perustaminen. Taistelujärjestön jäseneksi kelpasivat henkilöt, jotka olivat henkilökohtaisesti valmiit terroritekoihin. Järjestö oli luonteeltaan akateemisen porvarillinen ja jäsenistö oli iältään nuorta. Järjestön jäsenet saivat oppia terroritekoihin venäläisiltä aktivisteilta, joilla oli huomattavasti pidempi kokemus niistä.⁵ Järjestön toiminnan luonteen voidaan nähdä olleen anarkistista, koska sillä oli selkeä pyrkimys hajottaa vanhan järjestelmän valtarakenteita. Tämä piirre oli tyypillinen 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun terrorismille. Esimerkiksi venäjällä terroristit pyrkivät aktiivisesti siihen, että keisarin valta päättyisi.

Suomessa vastarinta laittomaksi katsottua hallintoa kohtaan rakentui useamman tason varaan ja se kehittyi sorron lisääntyessä. Ensimmäiseksi laittomaksi katsottua hallintoa vastustamaan syntyi

---

4 Jussila 2006, 76-79

5 Malkki 2007, 345-348

Kagaali, se pyrki vastustamaan kaikkea rauhanomaisesti laittomaksi katsomaansa hallintoa. Tilanteen mennessä huononomaksi syntyi Aktiivinen Vastustuspuolue, jonka jäsenet olivat valmiita turvautumaan väkivaltaan vastustaakseen sortajiksi katsomaansa hallintoa⁶. Suomalaisten toiminnassa on kuitenkin nähtävissä piirteitä nationalismista, sillä suomalaiset alkoivat kokea olevansa oma kansakunta. Tätä tuki Suomen 1800-luvulla vakaana pysynyt hallinto ja vapaus venäläisten hallinnosta. Suomea hallittiin suoraan keisarin päätöksillä ja Suomi ei joutunut juurikaan tekemisiin venäläisten virkamiesten kanssa. Tämä oli myös lopulta yksi tärkeä syy siihen, että sortokaudet alkoivat.

Aktivismin merkitys alkaa korostumaan vasta myöhemmin, itsenäistymisen jälkeen Suomi tarvitsi kansalliselle historiankirjoitukselle pohjaa ja tällainen aktiivinen toiminta sopi hyvin kuvaamaan kansallista heräämistä ja sen kehittymistä kohti itsenäisyyttä. Tapahtumien kulku ei ole mitenkään kohtalon sanelemaa. Kehityskulku olisi voinut saada täysin toisenlaisia kulkusuuntia, mutta maailmalla vallinneet ajatussuuntaukset olivat kehityksen takana, sillä niin Suomessa kuin Venäjälläkin alkoi saada jalansijaa nationalistinen ajattelu. Nationalismi ja terrorismi ovat siis usein toistensa pareja, koska usein nationalistisen heräämisen aikana on sellainen tilanne, että toisella osapuolella on väkivallan monopoli ja vahvempi osapuoli pyrkii rajoittamaan tätä heikomman osapuolen toimintaa, jolloin terrorismista tulee yksi keino tuoda esille nationalistista aatetta. Suomessa tämä tulee esille vielä todella räikeästi, sillä suurruhtinaskunta oli saanut nauttia pitkään lisääntyvästä vapaudesta ja sitten nationalismin saadessa jalansijaa Venäjällä alkoi tämä kehitys kulkemaan taaksepäin. Samaan aikaan suomalaiset menettivät lailliset keinot toimia ja heidän edellytyksensä puolustaa omaa asemaansa heikkenivät.

Suomen tilannetta 1900-luvun alussa voitaisiin tulkita myös separatismiksi, mutta jos tarkastellaan separatismin määritelmää, ei tilanne Suomessa näytä täyttävän tätä. Separatismissa on kyse määritelmän mukaan siitä, että separatistinen ryhmä pyrkii lisäämään omaa itsemääräämisoikeuttaan. Suomen tapauksessa ei ollut kuitenkaan kyse pyrkimyksestä lisätä itsemääräämisoikeutta, vaan pyrkimyksestä säilyttää jo saavutettu tilanne ja suojata tätä tilaa sitä uhkaavilta heikennyksiltä. Sortokausien seurauksena oli kuitenkin se, että Suomessa alkoi lisääntyä separatistinen ajattelu. Suomalaiset aktivistit eivät kuitenkaan ajaneet vielä alueen suurempaa itsemääräämisoikeutta, vaan tämä toiminta alkoi saada vasta tilaa ensimmäisen maailmansodan

---

6 Viherjuuri 1936, 20-22

aikana jääkäri liikkeestä. Poikkeuksen tähän muodosti Aktiivinen Vastustuspuolue. Poliitiikan tutkimuksen perinteessä Suomen tilannetta voidaan tulkita niin, että vaikka Suomella olisi ollut halua irrottautua Venäjältä, ei erolle ollut riittäviä edellytyksiä, Venäjä olisi kyennyt vielä pitämään Suomen kiinni itsessään

Eugen Schauman on noussut taas 2000-luvulla ajankohtaiseksi, sillä ”isänmaalliset” tahot ovat ottaneet hänet sankarikseen ja ovat alkaneet viettämään kokoontumisiaan aina 16. kesäkuuta Schaumanin haudalla. Tämä päivä on merkittävä, koska silloin Eugen toteutti Bobrikovin murhan. Kansallismieliset ovat siis omineet Eugenin muistoa itselleen. Tämä on kuitenkin aiheuttanut pahennusta Schaumanien suvussa ja Eugenin elossa olevat sukulaiset eivät haluaisi, että heidän veljeään käytettäisiin poliittisiin tarkoituksiin enää nykyään. On myös mielenkiintoinen kysymys, miksi nämä edellä mainitut tahot haluavat nostaa tämän Venäjällä syntyneen henkilön, joka ei koko elinaikanaan oppinut kunnolla puhumaan suomea, omaksi sankarikseen. Onko tässä kysymyksessä enemmän myyttiä, joka liittyy Schaumanin hahmoon, kuin henkilöön liittyvät todelliset ominaisuudet. Ruotsissa nämä samaiset tahot ovat ottaneet omaksi esikuvakseen Kaarle XII. Kaarle XII nousee myöskin esille, kun tutkin Eugenia. Tämä historiallinen jatkumo on hyvin mielenkiintoinen ja voi kertoa jostain pidemmästä traditiosta.

2000-luvulla on myös tullut uuden tutkimuksen myötä esille uusia tulkintoja sortokausien tapahtumista ja niiden tulkinta on muuttunut voimakkaasti. Monet vanhat tulkinnat ovat 2000-luvun aikana joutuneet romukoppaan ja uudet tulkinnat tapahtumien kulusta ovat tulleet vallitseviksi. Tämä kehitys kertoo siitä, että aiemmalla tutkimuksella on voinut olla muitakin tarkoituksia kuin totuuden löytäminen. Monet tutkimukset ovat pyrkineet oikeuttamaan sitä kehityskulkua, mitä Suomessa on tapahtunut ja luomaan sille sellaisia selityksiä, jotka eivät kestä kriittistä tarkastelua. Tosin kaikki eivät ole valmiita hylkäämään näitä vanhoja näkemyksiä ja pyrkivät puolustamaan niitä viimeiseen asti. Lisäksi tietyt aatteelliset toimijat lyövät tulkintoihinsa oman leiman ja pyrkivät muokkaamaan tulkintoja itselleen mieleiseen suuntaan. Tulkinnoissa on näkyvässä pitkä linja. 1900-luvun alussa nationalismi sai Suomessa jalansijaa ja tämä aate on 2000-luvulla saanut uusia kannattajia, jotka etsivät esikuvia historian tapahtumista. Tässä kohtaa nousee esille juuri Eugen Schaumanin rooli.

Eugenin kohdalla nousee esille myös kysymys siitä, miten hänen tekonsa tulisi määritellä. Oliko Eugen terroristi, vapaustaistelija vai jotain muuta. 2000-luvulla Suomessa on tapahtunut kouluampumisia, jotka ovat muokanneet yhteiskuntaa. Olisiko Eugenin teko verrattavissa tällaiseen tapahtumaan.

1.4 Teoreettinen pohja

Tutkimuksessa teen analyysin siitä miten Schaumaniin ja hänen perheeseen kohdistuneet tapahtumat ovat vaikuttaneet heidän resurssihin ja tätä kautta olleet viemässä tapahtumia kohti Bobrikovin murhaa. Tutkimuksen pohjana käytän Pierre Bourdieun pelikenttäteoriaa. Bourdieun teoria rakentuu ajatukselle siitä, että jokaisella ihmisellä on käytettävissä tiettyjä resursseja. Nämä resurssit Bourdieu on jakanut kolmeen luokkaan.⁷

Taloudellinen resurssi viittaa kansantalouden tuotantovälineisiin, joilla tuotetaan resursseja kuten elintarvikkeita ja teollisuuden tuotteita. Kaikki resurssit, esimerkiksi maa, mineraalit, biodiversiteetti, tehdas, työvoima, voidaan muuttaa tuotantovälineiksi, jolloin sitä voidaan muokata muuksi tavaraksi tai uusiksi pääoman muodoiksi. Pääoma tuottaa omistajalleen taloudellista vaikutusvaltaa ja mahdollistaa omistajalleen lisäpääoman hankkimisen. Pääomalla on taipumuksena, kerääntyä harvojen omistajien käsiin. Pääoman kerääntyminen harvojen omistajien käsiin lisää myös yhteiskunnallista eriarvoisuutta, tämä taas johtaa siihen, että yhteiskunnallinen eriarvoisuus kasvaa. Tämä taas voi johtaa yhteiskunnallisen kuohuntaan ja voi johtaa poliittiseen väkivaltaan.⁸

Kulttuurinen resurssi pitää sisällään tietoa, taitoa, älyä, kokemuksia, suhteita ja muuta ei-rahallista pääomaa. Näille resursseille ominaista on siis se, että ne mahdollistavat menestyksekkään toiminnan yhteiskunnassa. Kulttuurinen resurssi ja sosiaalinen resurssi ovat Bourdieun mukaan symbolista pääomaluokkaa. Ne eivät siis suoraan tuo taloudellista vaikutusvaltaa, vaan ne luovat pohjaa sille, että ihminen voi hankkia taloudellisia pääomia itselleen.⁹

---

7 Bourdieu 1973, 29-40

8 Bourdieu 1973, 40-52

9 Bourdieu 1993, 37-41

Viimeisenä Bourdieun resurssijaossa tulee sosiaalinen resurssi. Tämä pitää sisällään joko yhteisön sisäistä, jäsenten välistä kykyä toimia keskenään yhteistyössä ja erityisesti keskinäistä luottamusta toisiinsa tai henkilön toimintaa yhteisössä edistäviä sosiaalisia toimintoja. Sosiaaliset suhteet siis viittaavat sosiaalisiin verkostoon ja niiden kykyyn toimia.¹⁰

Näiden edellä mainittujen resurssien käytön paikkana ovat erilaiset kentät. Bourdieun mukaan erilaisille kentille on tyypillistä, että siellä vallitsee tietyt säännöt. Nämä säännöt määrittävät mitä resursseja erilaisilla kentillä tarvitaan tai voidaan käyttää. Käytössä olevat resurssit määrittävät sen millaisessa asemassa toimija on kentällä. Bourdieun mukaan kentät ovat aina hierarkkisia ja niillä ilmenee ihmisten vallankäyttöä suhteessa toisiinsa. Vallan määrä, eli se miten yksilö antaa tai ottaa vastaan käskyjä, riippuu yksilön käytettävissä olevista resursseista. Jokainen sosiaalinen suhde muodostaa oman kenttensä. Kenttiä ovat esimerkiksi politiikka, kansallisuus ja tuttavapiirit. Kenttä on sellainen sosiaalisen toiminnan alue, jossa ihmisillä on vaihdettavaa sosiaalisten resurssien muodossa. Tässä tutkimuksessa korostuu ajatus siitä, että resursseja on aina kentällä käytössä rajallinen määrä. Tämä johtaa siihen, että kentällä ei ole mahdollista toteuttaa kaikkien toimijoiden toiveita, vaan päätöksissä valta on sillä, jolla on eniten kentällä tarvittavia resursseja käytössä. Usein tämä vahvin toimija, myös määrittää kentän sääntöjä.¹¹

Säännöt esiintyvät usein erilaisina traditioina, jotka ovat yhteisön vahvimpien yksilöiden tuottamia. Näillä traditioilla vahvat yksilöt pyrkivät vahvistamaan omaa ja etupiirinsä asemaa. Vahvat yksilöt pyrkivät lisäksi siirtämään tätä perintöä eteenpäin erilaisilla keinoilla, kuten koulutuksen ja median kautta. Yhteisö myös pyrkii valvomaan näiden traditioiden noudattamista ja rankaisemaan tavoista poikkeavia yksilöitä. Rankaiseminen tapahtuu vaikuttamalla epätoivottuun käytökseen syyllistyneen henkilön asemaan, muuttamalla hänen käytössä olevien resurssien arvoa tai vähentämällä niitä. Esimerkiksi lainkäyttö on yhteiskunnan toimesta tällaista vaikuttamista, myös omaisuuden pakkolunastukset ja karkotukset olivat 1900-luvun alun Suomessa tällaisia keinoja. Näiden edellä mainittujen asioiden pohjalta yksilöt rakentavat Bourdieun mukaan habituksen, joka rakentuu kentältä opittuihin normeihin, omiin fyysisiin ja psyykkisiin olosuhteisiin ja kentällä saavutettuun asemaan muihin nähden. Näiden ominaisuuksien kautta ihminen pyrkii toimimaan ja kasvattamaan omia resursseja.¹²

---

10 Bourdieu 1973, 52-61

11 Bourdieu 1985a, 85-91

12 Roos 2006, 163-177

Bourdieuin tutkimukset keskittyivät sosiologiaan ja hän tutki varsinkin sosiaalisen taustan vaikutusta koulumaailmassa ja tämän aiheen parissa työskennellessään hän kehitti kenttäteorian ja ajatuksen erilaisista resursseista ja esitti sen artikkelissa ”Cultural Reproduction and Social Reproduction”. Myöhemmin hän laajensi tutkimuksiaan ja tarkasteli kulttuurista pääomaa suhteessa muihin pääoman muotoihin ja vuonna 1983 hän julkaisi teoksen ”The Forms of Capitals”. Teoria on siis rakennettu yhteiskuntatieteen tarpeisiin, mutta se voi auttaa historian tutkijoita ymmärtämään mitkä tekijät johtavat tiettyihin tapahtumiin.

Tässä tutkimuksessa korostuu Bourdieuin teorian ajatus siitä, että resursseja on käytettävissä rajallisesti ja että vahvimmat toimijat määrittävät kentän säännöt. Tästä seuraa se, että heikommassa asemassa olevat toimijat joutuvat keksimään keinoja, joilla he pystyvät tekemään muutoksia kentän voimasuhteisiin ja luomaan uusia pelotteita resurssien puolesta vahvemmille yksilöille. Kentät ovat siis jatkuvassa uudelleenmäärittelyn tilassa ja niiden luonne ei ole koskaan pysyvä. Muutokset voivat olla hitaita tai sitten nopeita ja väkivaltaisia.

2. Eugen Schauman

2.1 Lapsuus ja vaikeudet

Eugen Schauman syntyi sotilasperheeseen vuonna 1875 ja kuoli vuonna 1904. Hän kuului arvostettuun Schaumanien aatelissukuun. Schaumanien suku oli noussut asemaansa sotilaallisen menestyksen avulla. 1800-luvulla suku alkoi kuitenkin saavuttamaan menestystä myös muilla aloilla. Hänen isänsä kuului Suomen eliittiin. Aluksi isän asema eliitissä oli upseerin aseman tuomaa, mutta myöhemmin asema muuttui ja hän kohosi poliittiseen eliittiin. Perheen asema eliitissä rakentui aatelisten välisille suhteille. Waldemar Schaumanin vanhemmat olivat aatelistoa ja hänen isänsä toimi sotilasuralla. Elin Schauman eli Eugenin äiti oli Waldemarin pikkuserkku eli omaa sukuaan myöskin Schauman. Hänen isänsä oli Porvoon piispa Frans Ludvig Schauman.¹³

Eugenin perheeseen kuului lisäksi hänen seitsemän sisartaan. Eugen syntyi sisaruksista toisena. Waldemar meni uudelleen naimisiin ja puolisoiksi valikoitui Charlotte Ramsay. 1800-luvulla

---

13 Jussi Niinistö: Schauman, Eugen (1875 - 1904) Kansallisbiografia-verkkajulkaisu (maksullinen). 22.02.2020. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Schauman, Fredrik Waldemar Suomalaiset kenraalit ja amiraalit Venäjän sotavoimissa 1809–1917. Biografiakeskus, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Veli-Matti Autio: Schauman (1600-) Kansallisbiografia-verkkajulkaisu (maksullinen). 22.02.2020. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

tapahtuneen yhteiskunnallisen muutoksen myötä sotilaallisen uran merkitys aatelistolle oli vähentynyt ja tämän tilalle alkoivat kohota erilaiset virkamiestehtävät. Tällaiset kentän murrokset ovat keskiössä, jos pyritään käyttämään Bourdieun teorioita selittämään sitä kehityskulkua, joka johti Eugenin Schaumanin Bobrikovin murhaajaksi.

Sigrid Schauman kuvaa veljensä ja isänsä olleen kunnian- ja vastuuntuntoisia. Sigrid nostaa esille myös keskustelut, joita käytiin piispa Schaumanin luona. Näissä keskusteluissa puhuttiin hänen mukaansa Suomen itsenäisestä kehityksestä. Schaumaneilla oli siis ajatuksia siitä, miten Suomen asemaa tulisi kehittää. Bourdieun kenttäteorian valossa näyttää siltä, että Schaumanin suvulla oli ajatuksia siitä, miten he pystyisivät lisäämään omaa vaikutusvaltaansa. Perheen elämä oli Sigridin kuvauksen mukaan yltäkylläistä lapsuudessa, vaikkakin Waldemar Schauman joutui työskentelemään paljon. Perheen taloudelliset resurssit olivat siis hyvät ja Waldemarin sotilasura tarjosi perheelle mahdollisuuden resurssien kasvattamiseen. Perhe myös sai paljon kansainvälisiä vaikutteita ja harrasti monipuolisesti erilaisia kulttuurisia rientoja¹⁴. Lähtökohdat Eugenin habituksen muodostukselle olivat siis taloudellisten ja kulttuuristen resurssien perusteella hyvät ja lapsuuden tilanne ei vielä anna osviittaa siitä, että millaiset murrokset veivät Eugenin poliittisen väkivallan tielle.

Seuraavaksi tarkastellaan Eugenin lapsuutta ja hänen sieltä saamiaan vaikutteita. Eugen sai jo pienestä pitäen Elin Schaumanin kautta vahvan uskonnollisen kasvatuksen ja tämä kantoi läpi hänen elämänsä. Uskonnollista elämää varjosti kuitenkin poliittinen yhteenotto rippikoulun jälkeen, kun eräs pappi oli puolustanut asevelvollisuuskutsuntoja.¹⁵ Uskonto oli kuitenkin Eugenille enemmän itsessään tapahtuvaa toimintaa, kuin rituaaleihin sidottua. Kirjallisuudesta saa sellaisen kuvan, että luonto oli Eugenille usein temppeli. Tämä kotoa saatu ajatusmalli kulki kuitenkin Eugenin matkassa koko hänen elämänsä ja oli vaikuttamassa hänen habitukseensa. Eugenin äidin tarinat Suomesta olivat vahvasti muokkaamassa Eugenin habitusta. Näiden äidiltä saatujen oppien merkitys korostuu kuitenkin vasta äidin kuoleman jälkeen.

Sigrid tiedostaa, että perheen tilanne oli parempi kuin esimerkiksi heidän palvelijansa, joka antoi heille uskonnollista kasvatusta. Hän kirjoittaa ”En tiedä, oppiko Antonina itse koskaan lukemaan”.¹⁶

---

14 Schauman 1965, 16-23

15 Schauman 1965, 24-25

16 Schauman 1965, 42

Schaumanien uskonnollinen kasvatus ei siis tullut pelkästään äidiltä. Samalla perheen lapset pääsivät kiinni sellaisen kenttään, joka oli heidän yhteiskuntaluokalle vierasta, he pääsivät tutustumaan, niin venäläisen kuin puolalaisen rahvaan elämään. Venäläisten kohtaamisen merkitys Eugenille ei varmastikaan ollut suuri, sillä hän oli venäjällä olon aikaan niin nuori, mutta Puolassa hän eli siihen asti kunnes lähti Suomeen koulutielle. Aineistoista nousee esille se, että Eugen oli tietoinen puolalaisten kokemasta sorrosta ja tämän kerrotaan vaikuttaneen häneen vahvasti. Yhteiskunnallisen tietoisuuden siemenet kylvettiin Eugeniin siis Puolassa.

Bernhard Estlander kuvaa sitä miten molempien vanhempien vaikutuksesta lapsien mieleen iskostettiin ajatus suomalaisuudesta. Isän rooli tässä jää kuitenkin vähäisemmäksi, koska hän oli niin sidottu töihinsä. Äiti kuitenkin iskosti lapsein Runebergin henkeä ja muisteli usein kotikaupunkiaan Porvoota lasten kuullen. Äiti luki Vänrikki Stålin tarinoita ja Eugen oli tämän lähellä kuuntelemassa tätä. Isä kertoo myöhemmin, että Eugen osasi nämä tarinat lähestulkoon ulkoa. Estlander kuvaa tämän olleen se tekijä, joka herätti Eugenin halun sankaritekoihin.¹⁷ Estlanderin tekstissä näkyy tässä kohtaa se, että hän toteuttaa Bourdieun teorioiden valossa sellaista tutkimusta, joka ei reflektoi omaa näkemystään. Toki minäkin voin tässä kohta syyllistyä anakronismiin ja tehdä tulkintaa, joka on väärä, mutta väitän kuitenkin, että Eugen ei vielä tuossa iässä pohtinut sankaritekoja, vaan tässä kohtaa Estlander pyrkii rakentamaan Eugenista sellaista kuvaa, joka sopii 1920-luvun Suomen yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Tällainen vallankäyttö nousee esille usein Bourdieun teksteissä¹⁸.

Jo lapsuudessa alkaneet terveysongelmat alkoivat rajoittaa Eugenin sosiaalisen pääoman kartuttamista ja vaikuttivat hänen habitukseensa. Eugenilla oli ongelmia kuulonsa kanssa ja näitä ongelmia perhe pyrki hoitamaan kaikin mahdollisin käytettävissä olevin resurssein. Oliko tällä resurssien käytöllä negatiivista vaikutusta isän sosiaalisen statuksen kehitykseen ja näin ollen perheen asemaan. Waldemar otti useita kertoja virkavapaata sitä varten, että Eugen saisi parasta mahdollista hoitoa. Tämä todennäköisesti hidasti hänen urakehitystään jonkin verran. Ennen Eugenin sairastumista isän ura oli kehittynyt verraten nopeasti ja hän oli ollut oman kurssinsa kolmen parhaan oppilaan joukossa. Näillä hoitajaksoilla oli kuitenkin myös positiivista vaikutusta, sillä ne vahvistivat isän ja pojan suhdetta. Aiemmin isä oli ollut sotilasuran takia paljon poissa kotoa, mutta nyt hoidot lähensivät isää ja poikaa. Näiden kahden välit eivät kuitenkaan

---

17 Estlander 1924, 31-32

18 Bourdieu 1985a, 76-77

muodostuneet yhtä läheisiksi kuin Eugenin ja tämän äidin välit olivat. Äidin eläessä tämä ei ollut ongelma, mutta kun äiti kuoli, menetti Eugen tärkeimmän tukensa.¹⁹ Waldemar ei kuitenkaan joutunut urallaan hukkateille ja Eugenin sairastamisen vaikutus perheen taloudelliseen resurssiin ei ollut merkittävää. Eugenin persoonaa ne alkoivat kuitenkin määrittää.

Estlander kuvaa näitä terveysongelmia omassa tekstissään ja kertoo, että Eugenin korvavaivojen syy olisi ollut professori Georg Aspin mukaan Eustache-kanavassa oleva tulehdus. Vaivaa yritettiin hoitaa, mutta hoidot eivät ottaneet onnistuakseen ja kuulo pysyi heikkona. Keväällä 1883 Eugenin kuulo heikkeni taas entisestään ja sitä yritettiin hoitaa kylpylässä.²⁰ Tällainen tilanne kuvastaa taas sitä, kuinka paljon perheellä oli käytettävissä resursseja. Näistä hoidoista ei kuitenkaan ollut täysin parantamaan Eugenia ja huonosta kuulosta tuli hänelle pysyvä haitta. Tällaisten tapahtumien selittämisessä Bourdieun teorit joutuvat ongelmiin, sillä ne eivät ota kovinkaan hyvin huomioon sattuman merkitystä selittävänä tekijänä. Tekstit kyllä tiedostavat sen, että sattumalla voi olla merkitystä, mutta tästä ei juurikaan kerrota. Historiantutkijalle taas sattuma on usein hyvinkin tärkeä selittäjä tapahtumille.

Estlanderin näkemykseen mukaan Eugen kuulovaivat eivät olleet kovinkaan vakavia, sillä hän kuitenkin pystyi hoitamaan koulunsa, virkansa ja seuralämänsä. Hän näkee sen vaikuttaneen Eugenin persoonaan luoden siihen kaksi hyvin erilaista puolta. Silloin, kun kuulo oli parempi, oli Eugen paljon sosiaalisempi ja kun taas kuulo heikkeni, hän vetäytyi omaan maailmaansa.²¹ Minun näkemykseni mukaan, jota myös Zetterberg tukee omassa teoksessaan, on Eugenin kuulovaivat olleet ratkaiseva tekijä hänen kehityksensä kannalta. Tämä yksittäinen lapsuuden tapahtuma vaikutti siihen, miten Eugen alkoi käyttäytyä sosiaalisissa tilanteissa. Sigrid ja Estlander myöntävät kuulolla olleen vaikutusta Eugenin kehitykseen, mutta he eivät näe sitä juurisyynä hänen kehitykselleen. Sigridin ja Estlanderin ongelmana on kuitenkin se, että he pyrkivät luomaan Eugenista kuvaa virheettömänä jumalolentona, jonka teko on yhtä puhdas kuin kansakunnan sielu. Kuitenkin heidänkin kirjoituksissaan tämä vaiva nousee jatkuvasti esille. Se ei vain sovi heidän ajamaansa narratiiviin. Tämä nostaa esille sen, että näillä kirjoittajilla on ollut jokin muu tarkoitus kuin luoda historiankirjoitusta. Bourdieun mukaan kyseessä voi olla tarve oikeuttaa hallitsevien luokkien valta-asemaa ja luoda narratiivia, jonka avulla voidaan oikeuttaa vallankäyttöä. 1920-luvun Suomessa oli

---

19 Zetterberg 1986, 50-51

20 Estlander 1924, 36-37

21 Estlander 1924, 37

tarvetta luoda sankareita. Jotka yhdistäisivät koko kansaa, samalla nämä sankarit vahvistaisivat valtapitävien asemaa. Tämä Estlanderin teksti kertoo siitä, että sille on 1920-luvulla ollut tietty tilaus ja sen on tullut omanlaisen kentän tarpeeseen²².

Perhe muutti Puolaan Lubliniin ja siellä sitä kohtasi uusi ympäristö ja kulttuuri. Tämän lisäksi perheen vanhin lapsi oli sairastunut jo Harkovassa. Tauti paheni lopulta Puolassa ja vei Rafael Schaumanin hengen. Tämä kokemus vaikutti pieneen Eugeniin voimakkaasti.²³ Eugenin kokemukset Puolasta ovat olleet merkittävässä roolissa siinä, mihin suuntaan Eugenin habitus lähti kehittymään.

Myös Estlanderin kirjoituksessa korostuu se, että isoveljen kuolema on vaikuttanut erityisesti pieneen Eugeniin ja että veljen muiston vaalimisesta kehittyi äidin ja Eugenin yhteinen asia. Perhe oli Eugenin surun takia yhteydessä lääkäriin, joka tutki lapsen useita kertoja ja sanoi, että tästä ei löydy mitään vikaa, vaan hänen käytöksensä johtuu vain ja ainoastaan suunnattomasta surusta.²⁴ Tällaisten tapahtumien vaikutus habitukseen on ilmeistä, mutta niiden kokonaisvaikutus on yksilöllistä ja tällaista asiaa ei tässä tutkimuksessa voida arvioida, sillä siihen ei ole aineistoja. Voidaan kuitenkin sanoa, että sillä on ollut merkitystä Eugenin elämässä ja habituksen kehityksessä, sillä ihmisen habitus muodostuu tämän eletystä ja koetusta elämästä, jolloin tällaisten tapahtumien voidaan siis sanoa vaikuttavan ihmiseen.

Perheen taloudelliset resurssit olivat Eugenin lapsuudessa suuret, koska perhe kuului aatelissäättyyn ja Eugenin isä oli edennyt sotilasuralla jo verrattain korkeaan asemaan. Waldemarin aseman takia perheellä oli käytössä sellaisia resursseja, jotka eivät olleet yhteiskunnassa kovinkaan yleisiä. Isän ja perheen käytössä oli viran ansiosta sotilaspalvelijoita. Tämän lisäksi perheen taloudellista pääomasta kertoo se, että heillä oli käytössään laaja palveluskunta. Perheellä oli myös omistuksessa omia hevosia. Tämä kuvastaa sitä vakavaraisuutta, missä Eugen sai kasvaa. Taloudelliset resurssit myös mahdollistivat sen, että perhe pystyi käymään Suomessa lomamatkoilla. Tällainen matkailu oli 1800-luvun yhteiskunnan erittäin harvinaista ja kuului ylempien luokkien hupeihin.²⁵ Tosin tähän aikaan matkailu rajoittui vielä sulan aikaan ja esimerkiksi Eugenin isoveljen kuoleman jälkeen Elin olisi halunnut matkustaa äitinsä luokse Porvooseen, mutta talvisissa olosuhteissa

---

22 Bourdieu 1985a, 105

23 Schauman 1965, 28-29

24 Estlander 1924, 28

25 Zetterberg 1986, 38-45

pienen lapsen kanssa näin pitkä matka ei ollut mahdollinen. Perhe myös teki paljon retkiä Puolassa. Näille retkille oli tyypillistä se, että ne suuntautuivat maisemiin, jotka toivat vanhemmille mieleen Suomen.

Näissä paikoissa vanhemmat myös kertoivat lapsilleen Suomesta ja tätä kautta lapset omaksuivat ajatuksia Suomesta. Nämä Puolasta saadut vaikutteet olivat sitten taas vaikuttamassa siihen, millaiseksi Eugenin habitus kehittyi.

Perheen tilannetta Puolassa on kuvattu seuraavasti. Perhe miellettiin venäläiseksi ja puolalaiset eivät halunneet olla heidän kanssaan tekemisissä, koska puolalaiset kokivat venäläiset sortajiksi ja orjuuttajiksi. Perheen sosiaalinen elämä rakentui siis muiden sotilasperheiden varaan. Schaumanien perhe ei vielä tuolloin ymmärtänyt mistä tämä tilanne johtui ja he moittivat puolalaisten käytöstä.²⁶ Tästä kokemuksesta lähti liikkeelle se Eugenin elämää määrittänyt kokemusten sarja, jonka merkitystä ei ole aiemmassa tutkimuksessa ehkä ihan täysin ymmärretty. Eugen oli ulkopuolinen koko elämänsä. Bourdieun tekstit saivat minut oivaltamaan tämän aspektin. Eugen ei missään kohtaa elämässään juurtunut mihinkään. Tämä asia nousee esille kaikissa kolmessa kirjassa. Sen perimmäinen syy kuitenkin unohtuu kaikissa teoksissa. Tämä ulkopuolisuuden kokemus määrittää kuitenkin Eugenia läpi hänen elämänsä. Bourdieun tekstien mukaan vain kentän ulkopuolelta tulevaa toimija voi haastaa ja kyseenalaistaa kentällä vallitsevat säännöt todella. Sillä hän näkee ulkopuolisuuden kokemuksen kautta ne epäkohdat paremmin, jotka kentällä vallitsevat, kuin sellainen henkilö, joka on kasvanut kentän sisällä.

Estlander kuvaa sitä, miten perheen lasten isänmaan rakkaus syttyi Puolassa ja kuinka lapset kertoivat olevansa suomalaisia. Tästä asiasta oli vastuussa sekä isä että äiti, joskin suurempi vastuu jäi äidille, koska Waldemar oli niin paljon töissä. Lapset olivat siis saaneet tietoisuuden juuristaan, mutta kotona heillä oli ongelmia ruotsinkielen kanssa. Vanhemmat eivät siis pyrkineet tietoisesti kehittämään heidän ruotsinkielen taitoa, vaan lapset oppivat kielen jotenkuten.²⁷ Perhe ei siis ollut kaikissa asioissa niin tiedostavia isänmaata kohtaan, vaikka rakkaus Suomea kohtaan syntyikin lapsille jo Puolassa. Vanhemmat eivät olleet vielä tuohon aikaan kovinkaan tietoisia kielikysymyksistä ja tämä aiheutti Eugenille tulevaisuudessa ongelmia. Nämä ongelmat liittyvät edellä mainittuun ulkopuolisuuden kokemukseen. Kentälle toimimisen väline on kieli ja jos toimija

---

26 Estlander 1924, 29

27 Estlander 1924, 31

ei hallitse kieltä kunnolla, on hänen edellytyksensä toimia kentällä heikommat kuin sellaisen toimijan, joka on saanut kielellisen etulyöntiaseman²⁸. Kenttäteorian kautta tulkittaessa Eugenin kehitystä löytyy hänen lapsuudestaan jälleen hetki, joka määrittää tulevaa hyvin paljon.

Taloudelliset resurssit myös mahdollistivat perheen panostamisen koulutukseen ja kulttuuriin. Sillä millaiseen kulttuuriin perhe käytti resursseja, oli ratkaiseva merkitys Eugenin kehityksen suunnan kannalta. Eugenin äiti luki lapsilleen Väinö Stålin tarinoita ja näiden runojen myötä Eugeniille alkoi syntyä ensimmäiset ajatukset hänen kaukaisesta isänmaastaan. Se sai Eugenin ajattelemaan sorrettujen asemaa, vaikka Eugen itse edusti mitä suurimmassa määrin etuoikeutettua yläluokkaa. Tämä lisäksi Eugen koulutuksesta vastasi myös erinäiset yksityisopettajat. Hänen oppinsa jäi kuitenkin Puolassa perheen mielestä vajavaiseksi.²⁹ Perhe oli siis tietoinen, että Eugen tarvitsi oppeja, jotta voisi toimia yhteiskunnallisen luokkansa mukaisissa tehtävissä. Kuitenkin Puolan tapahtumat ja se, että Eugen jäi koulutuksessa jälkeen, suomalaisista tovereistaan olivat merkittäviä. Eugen oli yläluokkaa, mutta hänelle ei ollut annettu kaikkia yläluokan kentällä tarvittavia välineitä³⁰.

Estlanderin mukaan perheen Puolassa oloa määrittää isän ankara työnteko ja perheessä valinnut kaunis yhteisymmärrys. Lapset olivat myös onnellisia Puolassa, sillä Radomin kaupunki oli kaunis ja perheen talo sijaitsi puiston lähellä. Tässä puistossa lapset leikkivät melkein joka päivä. Puolan aikaa määrittää Eugenin ja äidin tiivis suhde, joka antoi Estlanderin mukaan esikuvat Eugenin tulevalle toiminnalle.³¹ Puolan ajasta kertova osio antaa sellaisen kuvan, että Schaumanien perhe oli tässä kohtaa lyhyen aikaa ehjä ja onnellinen. Tähän muistoon myös Sigrid ja muut Puolassa syntyneet lapset palaavat usein. Lapsuuden muistot ja kokemukset Puolasta olivat Sigridiä ja Eugenia yhdistävä tekijä, joka myös määritteli molempien habituksia.

Sigrid kuvaa Eugenia toimeliaana lapsena, joka tappeli ja yritti lassota kaneja. Tämän lisäksi esille nousee toinen puoli, jossa kuvataan Eugenin terveyteen liittyneitä ongelmia ja varsinkin ongelmia kuulon kanssa. Tappeluille Sigrid antaa sellaisen merkityksen, että niiden syynä oli Eugenin viha venäläisiä kohtaan.³² Sigridin näkemystä veljestään voi pitää hyvin samankaltaisena kuin

---

28 Bourdieu 1985a, 12-113

29 Zetterberg 1986, 46-49

30 Bourdieu 1985a, 112-113

31 Estlander 1924, 26

32 Schauman 1965, .28

Estlanderin. Kuitenkin Sigrid menee vielä pidemmälle veljensä virheettömyyden kuvaamisessa. Tämän hän myös kirjoittaa auki kirjansa johdannossa, jossa hän toteaa, että Estlanderin teos ei tee täyttä oikeutta Eugenin henkiselle puolelle. Sigridiä ohjaa tunne siitä, että hän on veljensä muiston ylivartija, ja että muiden muistaminen ei tee täyttä oikeutta Eugenille.

Liikkuva elämäntapa jätti Eugeniin jäljet ja Sigridin mukaan perhe koki juurettomuutta, koska heidän tulevaisuuden toiveet eivät toteutuneet, koska he eivät voineet asettua minnekään paikalleen. Radomissa sisko kertoo Eugenin kiinnostuneen Vänrikki Stålin tarinoista. Samaan aikaan Elinin terveys alkoi heikentyä ja hänen alkoi kirjeissään ilmaista koti-ikävää Suomeen.³³

Kotona myös käsiteltiin Kaarle XII:ta ja Ruotsi-Suomen historiaa, Sigrid nostaa esille varsinkin tuon ajan vapaussankarit. Venäjällä ja Puolassa asuessaan Schaumanin perhe ylläpiti yhteyttä Suomeen Helsingfors Dagbladin avulla. Tämän lehden avulla Eugen perehtyi vähitellen niihin kysymyksiin, mitkä hänen maamiehiään askarrutti. Lehti loi häneen yhteenkuuluvuuden tunnetta suhteessa muihin suomalaisiin. Eugenin opetuksessa käytetyt kielet olivat ruotsi ja venäjä.³⁴ Sigrid luo siis tässä kohtaa yhteyksiä Eugenin ja Kaarle XII:n välille ja tuo Eugenin osaksi historiallisten sankareiden jatkumoa. Kaarle XII:sta henkilöihahmona ilmentää myös mielenkiintoisesti sitä, mihin kulttuuripiiriin Sigrid perheensä identifioi. Sigridin ja Estlanderin mukaan perhe on kytköksissä vahvasti ruotsalaiseen sankaritradiitioon. Samalla Eugenista luodaan kuvaa tämän sankarikultin uutena jäsenenä. Estlander vielä korostaa näkemystä siitä, että Schaumanilla kotona näkyneet sankarihahmot ovat yhteisiä kaikille suomalaisille. Ihailu Kaarle XII:ta kohtaan tuli esille myös äidin hautajaisissa Porvoossa, jossa Eugenin eno oli vienyt alakuloisen pojan leipurinliikkeeseen, jossa Eugen oli nähnyt Kaarlen kuvan seinällä ja tämä oli vaikuttanut hänen mielialaansa innostavasti.³⁵ Tämä näkemys yhteisistä sankareista on mielenkiintoinen, sillä vuonna 1924 Suomi oli edelleen toipumassa sisällissodasta ja kansa oli hajanainen. Tässä Estlanderin kirjoituksessa voidaan nähdä pyrkimystä rakentaa nuorelle kansakunnalle pidempää historiaa ja löytää sankareita joiden ympärille kokoontua. Ilmeistä on se, että Eugen oli yksi näistä sankareista ja siksi on luonnollista, että hänen esikuvansa nähdään koko kansalle merkityksellisinä henkilöinä. Näiden kahden antamaa näkemystä voidaan kuitenkin kyseenalaistaa ja pohtia sitä, oliko kyseessä enemmänkin tuon ikäisen poikalapsen normaalista kiinnostuksesta historiasta tulevia

---

33 Schauman 1965, 31-34

34 Schauman 1965, 37-40

35 Estlander 1924, 33

sankarihahmoja kohtaan, ilman sen syvällisempiä pohdintoja tulevasta. Toki näillä vaikutteilla on ollut vaikutusta siihen, millainen Eugenin habituksesta on kehittynyt, mutta se selitys, että Eugen olisi jo lapsena kulkenut kohti tiettyä kohtaloa, on mahdoton.

Siskon mukaan lasten ollessa puistossa Eugen usein katosi muilta ja palasi vasta illansuussa vaatteet mutaisin ja rikkinäisinä. Tämän Sigrid selittää johtuneen siitä, että Eugen etsi venäläisiä poikasakkeja, joiden kanssa tapella. Innostus tappeluun kumpusi Eugenin saamasta joululahjavarjokuvaelmasta, joka kuvasi Suomen sodan tapahtumia. Äiti tietysti kielsi tappelemisen, mutta samaan aikaan opetti, että jokainen on velvollinen puolustamaan maataan ja kansaansa sortoa vastaan.³⁶ Eugenin habitus kehittyi siis olosuhteissa, joissa hän sai paljon vaikutteita äitinsä syntymämaasta, jossa hän ei ollut vielä koskaan käynyt. Tällaiset tarinat vaikuttavat vahvasti nuoreen lapseen ja luovat hänelle kuvaa kertomusten kohteesta. Eugenille syntyi siis varhain vahva mielikuva siitä, millainen hänen äitinsä ja isänsä syntymämaa oli. Tämä kokemus vaikutti Eugeniin ja hänen suhteeseensa Suomeen.³⁷ Tämä kokemus sai sitten vahvistusta, kun hän pääsi äitinsä kanssa kesälomalla Porvooseen ja täällä hän näki ensi kertaa todellisen Suomen, joka sitten yhdistyi kerrottuihin tarinoihin.

Estlanderin mukaan näissä tappeluissa oli kyse siitä, että Eugen oli suomalainen ja tästä syystä hänen oli annettava noille ”ryssille” selkään.³⁸ Tässä kohtaa käy selväksi, että Sigrid ja Estlander antavat näille poikien välisille tappeluille merkitystä, jolle ei löydy perusteluja aineistosta. On totta, että Eugen on tappelut lapsena, mutta näiden tappeluiden motiivit tuskin ovat nuo Estlanderin ja Sigridin mainitsema Suomen aseman puolustaminen. Eugenin lapsuudessa Suomen ja Venäjän suhteet olivat hyvät ja edellä on jo mainittu se, että Eugenin vanhemmat suhtautuivat oudoksuvasti puolalaisten käytökseen suhteessa venäläisiin. Olisi siis omituista jos Eugen olisi näissä olosuhteissa alkanut vastustaa nimenomaan venäläisiä. Varsinkin, kun ottaa huomion hänen ikänsä ja kehitysvaiheen. Kahdeksanvuotias lapsi ei vielä kykene tällaiseen toimintaan. Tässä kohtaa väittäisin, että tappeluiden merkityksessä oli kyse Eugen myytin luomisesta. Zetterberg ei kommentoi aihetta omassa tutkimuksessaan, vaan käy sen läpi nopeasti yhtenä vaiheena. Eugenin tappelut eivät myöskään loppuneet hänen muuttaessaan Suomeen, vaan Suomessa hän tappeli suomalaisten lasten kanssa.

---

36 Schauman 1965, 43

37 Tällaisten kokemusten merkitystä ja niiden vaikutusta yksilöön ja ryhmään on esitelty teoksessa Bourdieu ja minä. Toim. Purhonen ja Roos. s.177-222. Kts myös Bourdieu. 1985b. s.723-744

38 Estlander 1924, 32-33

Perheen harrastuksiin kuuluivat myös retket ja niiden kohteena oli usein paikat, jotka perheen äidin mielestä muistuttivat Suomea. Näissä maisemissa Elin usein kertoi lapsilleen Suomesta ja siitä miten erilaiset vesistö määrittävät tätä hänen syntymämaataan. Lapset eivät kuitenkaan kyenneet Radomin maisemissa näkemään mitään jokea suurempia vesistöjä ja ajatukset avovedestä jäivät heidän mieliinsä. Eugenin lapsuutta siis määritti äiti, joka koki ulkopuolisuutta syntymämaansa ulkopuolella. Perheen vanhemmat puhuivatkin usein siitä, että Waldemar jättäisi virkansa ja pyrkisi löytämään töitä Suomesta. Sopivia virkoja ei kuitenkaan löytynyt ja perhe jatkoi elämäänsä vierailuilla mailla.³⁹ Tämä sopii hyvin yhteen edellä mainitun kanssa ja luo kuvaa siitä, millaiset tarinat ovat olleet vaikuttamassa Eugenin habitukseen. Tässä kohtaa täytyy huomioida se, että Eugenin habitukseen vaikuttavat tarinat muodostivat hänen mielessään kuvaa myyttisestä isänmaasta. Tai tämä on ainakin Estlanderin ja Sigridin tulkinta asiasta. Näiden kahden tulkinnan ongelmana on se, että heidän tekstinsä ovat monessa kohtaa niin tarkoitushakuisia, että on vaikeaa tulkita sitä, mikä on Eugenin todellinen kokemus ja missä kohtaa kirjoittajat alkavat tekemään omia tulkintojaan omasta viitekehyksestään. Tässä kohtaa olen kuitenkin taipuvainen uskomaan, että Eugenin isänmaallisuus todellakin heräsi näiden Puolasta saatujen kokemusten myötä ja hänen habituksensa sai isänmaallisia piirteitä. Puolassa Eugen omaksui vanhempiensa kaipuun Suomeen.

Estlanderin mukaan Eugenin isä alkoi pohtimaan kasvatuksellisia kysymyksiä Puolassa ja päätyi siihen, että halusi poikien saavan kasvatuksen isänmaassaan. Tämän mahdollisuuden toteuttaminen oli kuitenkin hankalaa ja isä oletti, että ainoa keino olisi ollut lasten lähettäminen kadettikouluun. Tätä isä ei halunnut tehdä. Tällöin ongelma tuli väliaikaisesti ratkaistavaksi Puolassa ja ainoa keinoa oli järjestää jonkinlaista kotiopetusta lapsille. Rafaelin kuolema myös muutti perheen suhtautumista Eugeniin ja perhe pelkäsi, että liian varhainen opetus oli aiheuttanut Rafaelin kuoleman.⁴⁰ Koulutus on niitä asioita, jotka Bourdieun mukaan vaikuttaa ihmisen käytettävissä oleviin pääomiin, niin taloudellisiin kuin myöskin sosiaalisiin, ja vaikka ihminen onkin heti syntymästään lähtien mukana yhteiskunnan kentillä ja taistelussa resursseista, tulee hän vasta todenteolla mukaan kentälle, sitten kun hän astuu mukaan koulujärjestelmään.⁴¹ Tätä ennen ihminen on vielä melko rajoitetusti tekemisissä yhteiskunnan kanssa. Bourdieun näkökulma koulutukseen ja koululaitokseen on hyvin ranskalainen. Se kuitenkin on myös siirrettävissä käsittelemään 1800-

---

39 Schauman 1965, 30-37

40 Estlander 1924, 35-36

41 Bourdieu 1985a, 105-110

luvun lopun yhteiskuntaa, jossa Schaumanien perhe toimi. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon ne tekijät, jotka olivat ajalle ja yhteiskuntaluokalle tyypillisiä. Schaumanien perheen kohdalla oli joitakin erityispiirteitä. Perhe oli Puolassa ja tämä aiheutti heille ongelmia opetuksen järjestämiseen, kuten edellä on todettu. Tämä oli yksi syy siihen, että vanhemmat halusivat Suomeen. Perheellä oli taloudellisia resursseja, mutta tästäkin huolimatta Puolasta oli vaikeaa löytää opettajaa, joka olisi voinut opettaa lapsia ruotsinkielellä.

Eugenin lapsuus oli siis sosiaalisten resurssien kannalta hyvä, mutta ei kuitenkaan täydellinen. Sosiaalisten resurssien kannalta Eugenin elämän merkittävin tapahtuma oli hänen äitinsä kuolema. Tämä muutti nuoren Eugenin sosiaalisten resurssien kenttää dramaattisesti. Hän menetti toisen vanhempansa, joka oli ollut hänelle todella läheinen. Eugenin siskon Sigridin mukaan tämä suhde oli ollut erityislaatuinen. Ja jos äidin kuolema ei olisi yksinään ollut tarpeeksi paha, niin seurasi sitä muutos, joka oli vähintään yhtä suuri. Eugen muutti yhdeksänvuotiaana perheen luota pois. Waldemar oli alkanut järjestämään Eugenin kouluasioita ennen äidin kuolemaa ja näistä suunnitelmista ei luovuttu. Hänet revittiin irti siitä sosiaalisesta kentästä, jossa hän oli kasvanut ja siirrettiin täysin uuteen kenttään, jossa oli aivan erilaiset säännöt. Eugenin lapsuuden muuttui tässä kohtaa. Voisi sanoa, että lapsuus loppui tähän.⁴²

Eugen sai elämänsä aikana yhden kirjeen äidiltään ja tämä kirje oli hänen ”suurin kalleutensa” kuolemaan saakka.⁴³ Kirjeen arvoon vaikutti se, että hänen äitinsä kuoli, kun hän oli herkässä lapsuuden vaiheessa ja olisi tarvinnut äitinsä tukea, mutta tämä tuki riistettiin häneltä liian varhain ja jätti arvet, jotka eivät koskaan parantuneet. Näiden arprien jäljet näkyivät Eugenin tulevissa rakkaussuhteissa ja siinä, miten hän suhtautui Elin Borgströmiin. Tämä kehitys oli ratkaisevassa roolissa Bobrikovin murhassa. Tähän asti äiti oli ollut mukana luomassa Eugenin habitusta, mutta nyt hän oli poissa. Mikä oli äidin kuoleman merkitys Eugenin habituksen kehitykselle. Ainakin se rikkoi sen turvallisuuden tunteen, joka oli Eugenin lapsuuden aikana saanut kehittyä rauhassa, pois lukien Eugenin kokemaa veljen kuolemaa, joka oli vaikuttanut tähän voimakasti. Bourdieu ei mene habituksen kehityksessä kovinkaan tarkasti yksilötasolle, mutta antaa kuitenkin työkaluja siihen, miten voimme ymmärtää niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat yleisellä tasolla habituksen muodostumiseen⁴⁴.

---

42 Schauman 1965, 45-50

43 Schauman 1965, 43

44 Bourdieu 2000, 157

Sigridin mukaan äiti keskittyi kasvatuksessa nimenomaan Eugeniin ja pyrki tekemään tästä tietoisena suomalaisen. Muut lapset saivat yrittää parhaan kykynsä mukaan ymmärtää äidin opetuksia.⁴⁵

Eugen oli lapsista vanhin joten todennäköisesti tästä syystä sairas äiti keskitti opetuksen vanhimpaan lapseen ja nuoremmat sisarukset jäivät vähemmälle huomiolle. Tässä voi myös olla kysymyksessä se, että Sigrid haluaa muistaa asian näin. Hän haluaa muistaa äidin sellaisena hahmona, joka ohjasi Eugenin kohtalon määräämälle uralle. Tämä muisto myös tukee narratiivia, jota Sigrid luo tekstissään. Estlander ja Zetterberg eivät tähän asiaan kiinnitä samanlaista huomiota.

Eugenin kiinnostus opintoja kohtaan ei myöskään ollut kovin suurta. Hän kyllä saapui aina ajallaan oppitunneille, mutta hänen ajatuksensa eivät olleet aina läsnä niillä. Perhe olisi halunnut hoitaa opetuksen ruotsinkielellä, mutta tämä asia oli vaikeasti järjestettävissä Puolassa. Isä kuitenkin onnistui järjestämään Eugenille opettajaksi nuoren suomalaisen luutnantti Warénin. Warénin motivaatio ei kuitenkaan pysynyt kauaa yllä ja hänet palautettiin takaisin vanhoihin tehtäviinsä.⁴⁶ Edellä mainittiin perheen kokemista vaikeuksista opetuksen järjestämisessä ja tässä esimerkissä se näkyy selkeästi. Taloudellisilla resursseilla sai järjestettyä asioita, mutta sekään ei taannut, että järjestelyiden laatu olisi ollut hyvä.

1884 Eugenin äiti kuoli ja heti kuoleman jälkeen Eugen sai kuulla, että hän pääsisi isänsä kanssa Suomeen, jonne äiti haudattaisiin. Tämän lisäksi lastenhoitaja osasi kertoa Sigridille, että Eugen jäisi Suomeen käymään koulua. Lapset kokivat kuoleman yhteydessä pettäneensä äitinsä. Näin asian koki ainakin Sigrid. Eugen oli äitinsä kuollessa yhdeksänvuotias. Äidin kuolema johti Schaumanin perheen hajoamiseen.⁴⁷ Suomeen muutto oli Sigridin kirjoitusten perusteella se hetki, joka lopullisesti sinetöi Eugenin kohtalon. Hän myös antaa Eugenista tekstin perusteella psykologisen luonnehdinnan, jonka mukaan Eugen oli yksinäinen Suomessa. Samalla kuitenkin kuvasta ilmenee Eugenin voimakastahtoisuus ja lujuus. Sigridin näkemys ei kuitenkaan pidä paikkaansa ja hän tekee liian pitkälle meneviä olettamuksia. Tämä näkemys kuitenkin sopii siihen narratiiviin, mistä käsin Sigrid veljensä elämää käsittelee. Sigridin omat kokemukset vaikuttavat siihen millaiseksi hänen habituksensa on muodostunut ja näiden tekijöiden kautta on mahdollista

---

45 Schauman 1965, 41

46 Estlander 1924, 36

47 Schauman 1965, 47-49

pohtia sitä, miksi Sigridin narratiivi on tällainen. Liian pitkälle meneviä psykologisia analyysejä on kuitenkin vaarallista lähteä tekemään.

Estlanderin kuvaus Elinin kuolinkamppailusta on traaginen. Elinin oli ollut jo pidempään sairaan, mutta hän synnytti keskikesällä 1884 lapsen. Kaikki näytti menevän hyvin, mutta vähän ajan kuluttua Elinille kohosi kuume. Tämän jälkeen Elin oli lopun ajan vuoteen omana. Vastasyntynyt annettiin imettäjän hoiviin ja muiden lasten hoidosta vastasi heidän puolalainen hoitajatar. Eugen kuitenkin karkasi aina, kun hoitajan silmä vältti ja näihin aikoihin se vältti usein. Lopulta Elinin loppu koitti 28. päivä syyskuuta. Tällöinkin Eugen oli omilla teillään. Äiti oli sairastanut niin pitkään etteivät lapset enää osanneet odottaa kuolemaa. Alkuun äidin kuolinuutisiin reagoi vain Eugen, mutta kun lapsille kerrottiin, että äiti laitettaisiin arkkuun ja vietäisiin pois, tällöin myös muut lapset alkoivat itkemään. Lapset kokoontuivat yhteen ja antoivat toisilleen tukea halauksin.⁴⁸

2.2 Opintie ja yksinäisyys

Mielenkiintoista on pohtia sitä, oliko Waldemar tehnyt päätöksen Eugenin koulutien aloittamisesta jo ennen äidin kuolemaa, sillä jos päätös on tehty kuoleman jälkeen, voidaan ihmetellä ja kyseenalaistaa se. Todennäköisesti päätös oli syntynyt jo ennen äidin kuolemaa. Valitettavasti aineistoista ei löydy suoraa vastausta tähän kysymykseen. Perheessä oli kuitenkin keskusteltu koulukysymyksestä ennen äidin kuolemaa ja tämä viittaisi siihen, että ratkaisu oli syntynyt jo aiemmin. Sen me kuitenkin tiedämme, että Eugenin koulutie alkoi nopeasti äidin kuoleman jälkeen Suomessa. Waldemar oli löytänyt Suomesta koulun, jonka opetusohjelma miellytti häntä suuresti. Hän otti yhteyttä koulun johtajaan August Ramsayihin, joka lupasi ottaa Eugenin mukaan syyslukukaudelle 1884.⁴⁹ Eugen oli siis siirtynyt uudelle kentälle, jonka sääntöjä hän ei tuntenut.

Eugenin koulutien alku oli vaikea, hän oli uudessa ympäristössä ja hänen vanha sosiaalinen pääoma oli jäänyt Puolaan. Toki sukulaiset pyrkivät auttamaan häntä, mutta yhdeksänvuotias lapsi oli tästäkin huolimatta yksin uudessa ympäristössä. Eugenilla oli vielä lisäksi mukana vanhan kasvuympäristön tuoma kulttuurinen pääoma, joka erosi siitä, millaista pääoma hän olisi Suomessa

---

48 Estlander 1924, 39-41

49 Estlander 1924, 44-45

tarvinnut. Suomessa Eugenin omaksuma venäläinen aksentti aiheutti ongelmia. Tästä syystä myös Suomessa Eugen ajautui tappeluihin.⁵⁰

Eugenilla oli Suomessa vaikeuksia sopeutua kouluun ja nämä vaikeudet näkyivät hänen todistuksissaan. Isä oli tästä levoton ja huolestunut. Hän koki Sigridin mukaan Eugenin tyhmäksi. Samaan aikaan isän mieleen hiipi ajatus siitä, että hänen kaikki lapsensa olivat tyhmiä.⁵¹ Huono koulumenestys on varmasti vaikuttanut nuoren Eugenin itsetuntoon sitä heikentäen ja luoden häneen vielä lisää tyhjyyden ja juurettomuuden tunnetta. Tämä ilmenee myöhemmin Eugenin omissa kirjoituksissa.

Samaan aikaan kun Eugen kävi koulua, teki hänen isänsä töitä sen eteen, että saisi muun perheen takaisin Suomeen, mutta sen aika ei ollut vielä vaan Waldemarin tie vei Pietariin. Tämä kuitenkin toi perheen lähemmäksi Eugenia ja tämä pystyi viettämään lomat perheen kanssa, mutta kouluaikana hän jäi vaille perheen tuomaa turvaa.⁵²

Suomessa Eugenin tuli myös oppia uusi kulttuuri, joka ei ollut niin hierarkkinen kuin Venäjällä ja Puolassa. Eugen oli tottunut Puolassa palvelijoihin ja tämä ilmenee esimerkiksi tilanteessa, jossa Eugenin oli koulusta kotiin palatessa pudottanut kirjansa ja hänen sukulaisensa ihmetteli tätä. Eugen oli tässä kohtaan kysynyt etteikö palvelija voisi käydä etsimässä niitä.⁵³ Tämän lisäksi Eugenin sisarukset kertovat paljon myöhemmin kokevansa itsensä puolalaisiksi. Kasvuympäristön muutoksen on siis täytynyt olla Eugenille todella rankka paikka. Tästä hän myöskin kirjoittaa ennen kuolemaansa muistelmissa. Tämä näyttää Bourdieulaisen tulkintakehyksen kautta hyvinkin ymmärrettävältä, sillä Bourdieu puhuu usein siitä, että vain kentän ulkopuolelta tuleva toimija voi kyseenalaistaa todella kentän säännöt. Kuitenkin hän myös sanoo, että jos toimija alkaa osallistua peliin ei hän halua täysin romahduttaa kentän sääntöjä, vaan sovittaa ne niin, että ne vastaavat hänen etujaan.⁵⁴

Estlanderin mukaan näihin aikoihin Eugen alkoi osoittaa suurta rakkautta isänmaataan kohtaan, mutta suomalaisten mielissä nämä rakkauden tunnustukset näyttivät usein melko erikoisilta, kuten

---

50 Zetterberg 1986, 59-66

51 Schauman 1965, 49

52 Estlander 1924, 46

53 Schauman 1965, 49-50

54 Bourdieu 1985a, 92-104

seuraava kuvaus osoittaa. ”Kun maantiedeläksyä oli luettava kotona ja hän kartastosta näki Suomen kartan, heittäytyi hän sen ylitse aivan kuin olisi tahtonut syleillä sitä ja huudahti: Minun rakas isänmaani!”⁵⁵ Tämä herätti läsnäolijoissa hilpeyttä varsinkin kun Eugen puhui vielä kovin venäläisellä aksentilla. Tällainen tilanne johti tilanteeseen, että Eugenilla oli suurempi tarve todistaa suomalaisuuttaan kuin tovereillaan.

Koulun aloittamisen kannalta oli myös ongelmallista se, että Eugen aloitti opinnot puolitoista kuukautta myöhemmin kuin muut⁵⁶. Tämä asetti hänet siis selkeälle takamatkalle opillisten resurssien suhteen ja todennäköisesti vaikeutti hänen elämäänsä pitkään, koska hänen piti pyrkiä kuroma muiden saama etumatka kiinni.

Estlanderin näkemys kouluajasta eroaa selkeästi edellä esitetystä Zetterbergin näkemyksestä. Hän kyllä sanoo, että Eugenin koulu ei mennyt hyvin ja että tällä oli selviä ongelmia välillä, mutta että hän pääsääntöisesti selvisi koulusta. Kuitenkin esille nousee se, että ylemmillä luokilla Eugen joutui kertaamaan opintojaan. Tälle Estlander ei kuitenkaan anna merkitystä Eugenin kehityksessä.⁵⁷ Bourdieun mukaan koulumenestys on sellainen tekijä, joka määrittelee hyvin paljon, sitä millaiseksi ihmisen habitus muodostuu. Lisäksi koulumenestys on yksi tärkeimmistä tekijöistä määriteltäessä yksilön yhteiskunnallista asemaa. Eugen kohdalla perheen taloudelliset resurssit antoivat hänelle turvaa yhteiskunnallisen statuksen laskua vastaan. Eugenin ongelmat koulussa olivat eniten tulosta siitä, että hän ei ollut kasvanut Suomessa ja hän ei ollut omaksunut samalla tavalla Suomessa vallinneen kentän toimintasääntöjä kuin toverinsa.

Omasta mielestäni on kuitenkin selvää, että tämäkin tapahtuma on ollut selvästi vaikuttamassa siihen, miten Eugen näki itsensä, varsinkin, kun hänen isänsä arvosti menestystä elämässä. Alkuun Waldemar oli todella harmissaan tästä poikansa käytöksestä, mutta Eugenin kasvaessa tämä kuitenkin väheni. Eugen kuitenkin sivuaa tätä asiaa muistelmissaan ja siitä voidaan päätellä, että se on ollut hänelle merkityksellistä. Se myös kuvastaa sitä, miten ulkopuoliseksi Eugen koki itsensä. Eugenista ei siis tullut ikinä Suomessa täysin kentän jäsentä, vaan hän jäi roikkumaan kentän rajalle pääsemättä koskaan täysin siihen sisälle. Tämän lisäksi Eugenin ollessa kouluaikana, alkoi Suomen yhteiskunnallinen tilanne muuttua. Aiemmin Suomi oli saanut nauttia autonomiastaan, mutta

---

55 Estlander 1924, 47

56 Zetterberg 1986, 60

57 Estlander 1924, 48

Eugenin opintojen edetessä alkoivat tummat pilvet nousta taivaalle ja Suomen autonominen asema joutui Venäjällä keskustelun kohteeksi. Näissä olosuhteissa isänmaallinen Eugen kävi opintietään.

Estlander kyllä nostaa esille sen, että Eugen on itse reagoinut siihen, ettei hän pärjää koulussa samalla tavalla kuin toverinsa ja pohti kysymystä omasta älystään. Samalla esille nousee näkemys siitä, että Eugenin ajatus ei ollut nopea, mutta se oli kirkas ja selvä.⁵⁸ Tässäkin kohtaa Estlanderin kirjoituksessa on todennäköisesti tarkoituksena luoda kuvaa siitä, että Eugen ei ollut tyhmä, vaan että hänen ajatteluaan ohjasi tietty suoraviivaisuus. Suoraviivainen ja toimintaan tähtäävä ajattelu olisi Eugenin kaltaiselle sankarille hyväksyttävä ominaisuus. Se on myös usein sellainen asia, joka on nähty suomalaisille tyypillisenä. Eugenin heikkous siis käännettiin taas vahvuudeksi ja tukemaan myyttiä. Mikä oli sitten Zetterbergin näkemys asiasta. Hän ottaa huomioon sen, että Eugen oli todellakin muukalainen Suomessa, jolle Suomi oli jotain, joka oli tuttu vain tarinoista⁵⁹. Tämä vieraus oli Zetterbergin mukaan keskeinen syy, sille ettei Eugen pärjännyt koulussa. Tämän vierauden lisäksi Eugenin menestykseen vaikutti myös hänen kuulo-ongelmansa.⁶⁰ Toisin kuin Estlander Zetterberg ei kuitenkaan tee näistä ongelmista hyvettä, vaan korostaa sitä, että Eugenin normaalisti yhdeksän vuotta kestävä koulu-aika venyi 11 vuoden mittaiseksi.

Eugen oli luonteelta tiukka ja riitatilanteissa hän turvautui väkivaltaan helposti. Iän myötä hänen itsehillintä kuitenkin parani. Tämäkin oli ominaisuus, joka heikensi hänen käytettävissä oleviaan sosiaalisia resursseja. Hän ei kuitenkaan ajautunut näihin tilanteisiin kovin helposti.

Koulutovereiden kanssa tätä kuitenkin tapahtui. Eugenin kantoi lapsuudestaan saatua taakkaa, hän puhui ruotsia slaavilaisella aksentilla, jonka takia toverit haukkuivat häntä ”ryssäksi”.⁶¹ Tämä ääntämys oli perua Eugenin asumisesta ja kasvamisesta Venäjällä ja Puolassa. Äidin kaipuu näkyi Eugenissa siinä, että kun hän pääsi muutaman kerran lähtemään Lova Neoviuksen mukaan, joka oli se henkilö, joka piti Eugenista huolta Suomessa, sujahti hänen kätensä salaa naisen käteen, joka kulki hänen vierellään äidin sijasta. Muutenkin Eugen olisi kaivannut enemmän oman perheensä läsnäoloa ja kasvatusta.⁶²

---

58 Estlander 1924, 48

59 Zetterberg 1986, 59

60 Zetterberg 1986, 63-64

61 Schauman 1965, 53-54

62 Estlander 1924, 47

Kesäloman perhe vietti yhdessä ja tällöin Eugen vaikutti onnelliselta ja osallistui sisartensa ja muiden vieraiden kanssa leikkeihin, loma kuitenkin päättyi aikanaan ja sitä seurasi paluu Helsinkiin, jossa Eugen ei vielä loman päättyessä tiennyt kenen luokse hän päätyy. Kesäloman jälkeen Eugen joutui muuttamaan vieraiden luokse asumaan ja Sigrid ounastelee, että yksinäisyys alkoi taas vaivata tätä. Eugenin koulutoveri Erik Krohn kuvailee häntä seuraavasti ”Mutta tuolla istuu yksinäinen vaaleatukkainen poika, joka ei näytä ottavan osaa toisten hälinään. Hänellä on hienot soikeat kasvot ja tarmokas profiili. Ilme on totinen, melkein pä juro, otsa rypyssä, alahuuli pitkällä, katse raskas, välinpitämätön. Niin toveri, mikä lie sinun osasi maailmassa? Hänenkin tiensä oli ennakoita viitoitettu, hänenkin kohtalonsa tähtiin kirjoitettu. Me vain emme osanneet merkkejä selittää.”⁶³ Sisko kuvaa Eugenia itse rehellisyydeksi. Isä Waldemar on käsittelyt samaa tapahtumaa muistelmissaan. Ensimmäisen kouluvuoden Eugen sai olla sukulaisten hoteissa, mutta tähän tuli toisena kouluvuonna muutos. Hän muutti leskirouva Sucksdorffin luo⁶⁴. Hän oli siis täysin vieraiden ihmisten varassa. Tämä ympäristön muutos vei myös Eugenin uudenslaisiin asumisoloihin. Aiemmin Eugen oli saanut elää melko yllälistä elämää, mutta uusissa oloissa hän eli paljon vaatimattomammin.

Koulua kävi Suomen ruotsinkielinen eliitti, joista monet nousivat yhteiskunnassa merkittävään asemaan. Eugenilla olisi siis tässäkin kohtaa ollut mahdollisuuksia hankkia yhteiskunnallisia resursseja, jos hänen pääomansa olisivat olleet paremmat. Eugen kilpaili koulussa ihmisten kanssa, jotka olivat omaksuneet kentän säännöt paljon paremmin kuin Eugen ja olivat näin ollen saaneet selvää kilpailuetua Eugeniin nähden. Eugenia kuitenkin pidettiin hyvänä ja luotettavana toverina. Hän oli kovapäinen eikä piitannut tovereidensa mielipiteistä. Tästä hyvänä esimerkkinä oli Aleksanteri III:n kuolema. Eugen oli ainoa luokan oppilaista, joka ilmestyi kouluun surunauha kädessään. Hän myös piti nauhaa niin kauan kuin hovisurua kesti. Tämä kaikki tapahtui siitä huolimatta, että luokkatoverit naljailivat Eugenille asiasta.⁶⁵ Estlander sivuuttaa Eugenin koulussa kokemat vastoinkäymiset olankohautuksella, vaikka niiden vaikutusta Eugenin habitukseen on vaikea sulkea pois.⁶⁶ Estlander pyrkii rakentamaan Schaumanista kuvaa sankarina ja tähän kuvaan ei sovi, että sankarin habitus olisi ollut koulusta tulleiden epäonnistumisten sävyttämä. Estlander kyllä kirjoittaa siitä, että Eugenin äitisuhteen päättyminen jätti lapseen syvät haavat, mutta hän ei näe muiden kokemusten vaikutusta Eugenin kehitykseen. Näihin kuuluvat se, että Eugen ei päässyt

---

63 Schauman 1965, 60-61

64 Zetterberg 1986, 65-66

65 Stenius 1957, 6-7

66 Estlander 1924, 48

lapsuudessaan asettumaan mihinkään aloilleen. Tämän lisäksi hän lähti koulutielle takamatkalta verrattuna suomessa kasvaneisiin koulutovereihinsa, sillä hänen Puolassa saamansa koulutus oli ollut selvästi puutteellista. Tästä esimerkkinä on se, että hänen kotiopettajana toiminut henkilö vapautettiin tehtävistään. Tämän lisäksi suomalainen kulttuuri oli hänelle vain pintapuolisesti tuttua. Edellä mainittu suhtautuminen Aleksanteri III:n kuolemaan on myös merkille pantavaa, sillä Aleksanterin aikana Suomen asema alkoi heikentyä. Eugen oli kuitenkin vielä lapsi ja hän ei ehkä täysin ymmärtänyt tapahtumia, varsinkin, kun hän oli tullut Suomeen toisenlaiselta kentältä. Suomessa suhtautuminen keisariin oli selvästi toisenlaista kuin se, mihin Eugen oli kotona tottunut.

Eugenin voidaan katsoa olleen koulussa kiusattu ja syrjäänvetäytyvä oppilas. Kiusaamisen syynä oli hänen Puolassa ja Venäjällä olon aikana omaksuma kulttuuri, joka määritteli hänen puhetapaansa ja joka taas johti Suomessa itse kiusaamiseen. Hänellä oli vain harvoja ystäviä. Hän ei myöskään menestynyt koulussa. Tärkein syy tälle koulutiellä epäonnistumiselle on ollut hänen kuulovammansa. Se on lisännyt Eugenin työtaakkaa, sillä hän on joutunut tekemään moninkertaisen työn oppimisen suhteen, koska tuon ajan koulu on ollut vahvasti opettaja vetoista ja keskittynyt opettajan luennointiin. Kuulovammasta kärsinyt Eugen on siis joutunut koville pysyäkseen mukana opetuksessa. Tämän lisäksi ongelmat kuulossa ovat lisänneet Eugenin syrjäänvetäytymistä. Tällainen lapsuudessa saatu vaiva on siis kasvanut merkittäväksi tekijäksi Eugenin pärjäämisessä pelin kentillä. Toisaalta samaan aikaan se on vaikuttanut myös siihen, että Eugen on kehittänyt itsenäistä ajattelua. Tämä kehitys on kuitenkin tapahtunut hitaammin kuin muilla saman ikäisillä lapsilla ja nuorilla. Eugen ei kuitenkaan ollut heikkolahjainen, kuten hänen todistuksena arvosana aritmetiikasta osoittaa. Tästä aineesta tuloksena oli täysi kymmenen. Koulumenestyksen ongelmat johtuivat, myös puutteista hänen kielitaidossaan, ongelmia oli niin ruotsissa kuin suomen kielessä.⁶⁷ Kouluaikoina hän pohti usein sitä, mikä hänen elämänuransa tulisi olemaan. Tähän hänellä ei ollut vastauksia. Kuitenkin sisarensa mukaan hän ei ollut huonosti varustautunut olemassaolotaisteluun.⁶⁸

Perhe vietti kesälomansa suomenkielisillä alueilla pyrkimyksenä parantaa perheen kielitaitoa, mutta tämä ei tuottanut tulosta. Vaikka kielitaito ei näillä matkoilla parantunut kovinkaan paljoa, oli matkoilla toinen paljon tärkeämpi merkitys Eugenille. Ne toivat hänet ensi kertaa lähelle Suomen rahvasta ja hän pääsi näkemään todellisen kansan elämää. Tämä kaikki yhdistyi hänessä vielä siihen, mitä äiti oli hänelle lapsuudessa kertonut Suomesta ja sen kansasta. Aiemmin Eugen ei ollut

---

67 Zetterberg 1986, 66

68 Schauman 1965, 61-62

nähty Suomessa kuin Porvoota ja Helsinkiä. Nyt hän näki sen, miltä todellinen Suomi näytti. Estlander väittää, että nämä kokemukset tekivät Eugenista sellaisen, että hän ei määrittänyt itseään kielikysymyksen kautta. Nämä kokemukset loivat hänelle yhteenkuuluvaisuudentunteen koko kansan kanssa. Tämä tunne oli syvä ja aito.⁶⁹ Tämä Estlanderin antama näkemys on sopiva siihen, millaista kuvaa hän Eugenista rakensi. Zetterberg kuitenkin antaa omassa teoksessaan toisenlaisen selityksen sille, miksi perhe vietti kesänsä suomenkielisellä alueella. Tämän selityksen mukaan syynä oli se, että Waldemar halusi kehittää omaa suomenkielen taitoaan, joka oli myöskin olematon, hän ei ollut tarvinnut kieltä oleskellessaan valtakunnan muissa osissa, mutta nyt kun hän oli palaamassa Suomeen, katsoi hän velvollisuudekseen omaksua alueen kielen.⁷⁰ Estlander ja Sigrid yrittävät tässäkin kohtaa luoda Eugenista sellaista kuvaa, joka ei sovi aineiston antamaan kuvaan. Näiden kahden tarkoituksena on siis luoda Eugenista kuva sankarina ja tämän kuvan Zetterberg omassa tutkimuksessaan romuttaa. Näillä lapsuuden kesillä oli kuitenkin tärkeä merkitys siinä, millainen suhde Eugenilla muodostui isänmaansa luontoon.

Sigridin mukaan parhaiten Eugenia ymmärsi Einar Borenius. He ystäväystyivät Eugenin ollessa 11-vuotias. Poikia viehätti erityisesti sotaleikit. Myöhemmin Borenius esittää, että Bobrikovin ampuminen oli Eugenin kehityksen päätepiiste. ”Perhonen oli lentänyt kotelostaan”⁷¹. Eugen onnistui saamaan ystäviä ja nämä suhteet olivat yleensä niin vahvoja, että ne kestivät koko Eugenin elämän. Hän oli ystävien mukaan lojaali ja luotettava, sekä pienessä piirissä sosiaalinen.

Estlander kuvaa, että Eugen sai vastapainoa koulussa kokemilleen vaikeuksille aina kesäisin, kun hän lomalla pääsi leikkimään luonnossa ja harrastamaan asioita joissa oli hyvä. Kesät kuuluivat retkien parissa. Välillä Eugen ja hänen ystävänsä kiipeilivät suurilla vierinkivilohkareilla.⁷² Luontosuhde oli Eugenille tärkeää myös aikuisiällä ja se tarjosi hänelle rauhaa. Samalla kesät irrottivat hänet Helsingin kentästä ja toivat hänet taas sellaiselle toiminnan kentälle, jossa hän ei kokenut samanlaista ulkopuolisuuden tunnetta kuin Helsingissä. Bourdieun ajatusten mukaan Eugen oli siis enemmän kotonaan sellaisella kentällä, jossa ei ollut niin paljon toimijoita ja jonka tarjoamat taloudelliset, sosiaaliset ja statukseen liittyvät resurssit olivat rajatumpia kuin esimerkiksi kaupungissa, jossa toimijoiden määrä kasvoi dramaattisesti. Sama koskee koulua, jossa rajallisista resursseista taistelee suuri joukko toimijoita ja kaikki pyrkivät maksimoimaan oman etunsa. Taistelu

---

69 Estlander 1924, 50

70 Zetterberg 1986, 75

71 Schauman 1965, 62-64

72 Estlander 1924, 51

kuitenkin johtaa väistämättä siihen, että rajallisten resurssien keskellä käy niin, että joku häviää kamppailun tällä kentällä.⁷³ Eugen pyrkiin suuntaamaan resurssejaan sellaisille kentille, jossa hänellä oli paremmat mahdollisuudet menestyä.

Samaan aikaan kun Eugen taisteli koulussa, ajautui hänen isänsä vastakkain slavofiilien kanssa. Ongelmia aiheutti päätös toteuttaa ehdotus Suomen sotaväen yhdistämisestä Venäjän armeijaan, sillä isä koki velvollisuudekseen osoittaa ehdotuksen laittomuus. Suomen sotaväen kysymys jäi pöydälle Borkin junaonnettomuuden jälkeen. Lisäksi linja muutenkin löystyi hetkellisesti Suomen kysymyksissä.⁷⁴ Eugen oli Helsingissä eikä juurikaan tiennyt isänsä käymästä kamppailusta. Tämä isän suorittama vastustus kuitenkin ajoi hänet myöhemmin ongelmiin venäläisten kanssa. Eugen ei ollut siis ainoa perheestä, joka kävi kamppailua kentillä. Hänen isänsä kävi samaan aikaan paljon kovempaa peliä, jossa oli kyseessä paljon suuremmat resurssit. Vielä tällöin isä selvisi kamppailusta voittajana, mutta hänen vastustajansa alkoivat odottaa seuraavaa tilaisuutta.

Estlander kuvaa tätä samaa kamppailua ja Waldemarin kohtaamista Bobrikovin kanssa. Kenraali Schauman oli Pietarin aikanaan joutunut viran puolesta tekemään vierailun kenraaliluutnantti Bobrikovin luokse, joka tuolloin oli kaartinjoukkojen ja Pietarin sotilaspiirin joukkojen esikuntapäällikkö. Tämä kohtaaminen ei ollut Waldemarille kovinkaan miellyttävää, vaan Bobrikov antoi hänen odottaa vastaanottoa kauan. Kun hän otti Schaumanin viimein vastaan, loikoili hän koko vastaanoton turkkilaisella rahilla, jolta hän ei tapaamisen aikana noussut ylös tervehtimään Schaumania. Tämän kohtaamisen Waldemar muisti vielä pitkään ja se oli hänelle esimerkki venäläisten kopeudesta.⁷⁵ Zetterberg antaa hieman toisenlaisen kuvan tästä tapaamisesta ja ei puhu mitään siitä, että Bobrikov olisi antanut Waldemarin odotuttaa itseään, mutta hän mainitsee myös, että Bobrikov olisi koko tapaamisen maannut sohvalle.⁷⁶ Bobrikovin antama kuva ei ollut siis kovin kaksinen. Estlander kuitenkin vie omaa kuvaustaan ehkä vieläkin synkempään suuntaan sillä olihan Bobrikov tarinan suuri konna. Kuinka tyypillistä käytöstä tuollainen sohvilla makoilu sitten oli Venäjällä noihin aikoihin. Ja oliko tässä kysymyksessä vain kahden erilaisen kulttuurin yhteentörmäyksestä. Waldemar oli kuitenkin suomalaisella kentällä kasvanut ja Bobrikov taas venäläisen kentällä, näiden kahden välillä oli siis todennäköisesti erilaisista kentistä johtuvia eroja, jolloin väärinymmärrykset olivat mahdollisia.

---

73 Bourdieu 1985a, 111-120

74 Schauman 1965, 69-70

75 Estlander 1924, 52

76 Zetterberg 1986, 161

Kouluvuosien aikana Eugenin etäisyys omaan perheeseen kasvoi ja tärkeämmäksi muodostui oma ystäväpiiri, jossa hän näyttää olleen pidetty ja arvostettu toveri. Suhdetta perheeseen selittää se, että muu perhe asui Waldemarin töiden takia Pietarissa ja Eugen ei päässyt mukaan perheen normaaliin arkeen. Tämä on aiheuttanut sen, että Eugen on kokenut itsensä ulkopuoliseksi perheen parissa. Ainoan muutoksen tähän on tehnyt suhde nuorempiin sisaruksiin, joista Eugen piti huolta.⁷⁷ Eugen ei siis pystynyt käyttämään perheensä saavuttamia resursseja omaksi hyväkseen, vaan koki olevansa ulkopuolinen. Perhe kyllä hoiti Eugenin elämisestä aiheuttaneet kustannukset, mutta perheen sosiaaliset resurssit olivat Eugenin saavuttamattomissa. Lisäksi isä oli ankara ja vaativa Eugenia kohtaan ja tämä etäännytti heitä. Uuden äitipuolen kanssa oli myös ongelmia, sillä Eugenin oma äitisuhde oli aikanaan katkennut liian varhain, eikä hän pystynyt rakentamaan suhdetta uuden äitipuolensa kanssa. Perhe kyllä tiedosti Eugenin ongelmat ja Sigridin lähettäminen Helsinkiin kouluun jätettiin tästä syystä tekemättä, koska perhe pelkäsi, että hänelle käy niin kuin Eugenille. Eugenin kohdalla ongelmia yritettiin ratkaista sijoittamalla hänet äitipuolensa lapsuudenkotiin. Lopulta Eugen saatiin äitipuolen nuoremman sisaren Evan luokse lukukaudeksi 1887-1888.⁷⁸ Eugenin sosiaaliin tarpeisiin ei vastattu juurikaan perheen piirissä, vaikka hänellä olikin läheiset suhteet sisaruksiin ja heistä hän pyrki huolehtimaan aina kun oli läsnä, mutta suurimman osan vuodesta hän oli erossa perheestään. Tällöin hänen tärkeimmäksi sosiaalisen toiminnan kentäksi muodostui ystäväpiiri, joka tunnettiin nimellä rosvojoukko. Tässä seurassa hän sai kokea yhteenkuuluvaisuudentunteen ja kerrytettyä sosiaalisia resursseja. Eugenin pitkä kiertolaiselämä loppui vuoden 1889 alussa, kun hänen perheensä muutti Helsinkiin, Waldemar sai vihdoinkin viran Suomesta. Muutos toi taas perheen tuomat sosiaaliset resurssit Eugenin käyttöön.⁷⁹ Eugen kuitenkin koki olevansa ulkopuolinen perheensä piirissä ja varsinkin suhde äitipuoleen oli ongelmallinen. Sisarukset toivat kuitenkin Eugenille kaivattuja sosiaalisia kontakteja.

Heinäkuun 5. päivä oli Sigridin mukaan perheelle erityinen päivä, jolloin perhe teki retken jollekin näköalapaikalle, jossa isä lausui Runebergin runon. Tämä tehtiin isänmaallisessa hengessä. Muut lapset kokivat seremoniat tyhjiksi, mutta Eugenille ne olivat tärkeitä.⁸⁰ Eugen muisti lapsuudestaan Vänrikki Stålin tarinat ja nämä hetket olivat hänelle tärkeitä äidin muiston takia. Isä myöskin pyrki ylläpitämään jonkinlaista Runebergiläistä ajanlaskua.

---

77 Zetterberg 1986, 68

78 Zetterberg 1986, 75

79 Zetterberg 1986, 78-79

80 Schauman 1965, 76

Sigridin mukaan Eugen syventyi Ruotsi-Suomen historiaan ja varsinkin Kaarle XI oli hänelle tärkeä, koska kuningas suhtautui myönteisesti rahvaaseen.⁸¹ Tämä tapahtui ennen Eugenin viidettätoista syntymäpäivää. Sigrid korostaa Eugenin kohtalon omaista toimintaa ja sitä miten hän valmistautuu tulevaan tehtävään. Kuitenkin muu aineisto osoittaa sen, että Eugen ei ollut ennen syksyä 1903 miettinyt Bobrikovin murhaa. Tätä ennen Eugen oli ollut isänmaallinen ihminen, joka oli huolissaan isänmaansa tilanteesta, mutta hän uskoi, että ongelmien ratkaisu löytyisi muualta kuin suorasta toiminnasta. Tässä kohtaa myös tulee esille Sigridin omat tarkoitusperät ja pyrkimys liittää Eugen osaksi sankareiden kaanonin. Estlanderin verrattuna Sigridin kirjan suurin ero siinä, että se korostaa Eugenin yhteyttä Ruotsiin, kun taas Estlander pyrkii rakentamaan enemmän kuvaa Eugenista suomalaisena sankarina.

Perheen palattua yhteen, tilanne Suomessa alkoi muuttua ja tämä näkyi perheen parissa. Keskustelut alkoivat koskea Suomen asioita ja kotona käytiin keskusteluja erityisesti Sveitsistä ja sen historiasta ja kehityksestä.⁸² Sveitsi oli kiinnostava, koska se oli pieni maa, joka oli säilyttänyt itsenäisyytensä. Schaumaneilla keskusteltiin erityisesti siitä, miten Sveitsistä voitaisiin ottaa mallia Suomeen ja valmistaa Suomen kansaa taisteluun vapautensa puolesta. Näistä keskusteluista Eugen on ammentanut ajatuksia, jotka johtivat hänet lopulta ampumaharrastuksen pariin. Tässä nähdään, se miten Eugen alkoi suuntaamaan resurssejaan muihin toimintoihin, kun hän ymmärsi ettei virkaura ollut hänen tiensä. Se kertoo myös siitä, että Eugen oli kuitenkin huonosta koulumenestyksestään huolimatta tarpeeksi älykäs ymmärtääkseen omat vahvuutensa. Nämä kotona käydyt keskustelut alkoivat myös kieliä siitä, että tilanne suomalaisella kentällä alkoi muuttua, sillä jos tilanne olisi pysynyt samanlaisena kuin aiemmin ei keskustelulle olisi ollut tarvetta.

Eugenin tunteet vastakaista sukupuolta kohtaan alkoivat kehittyä hänen täytettyä viisitoista vuotta, näille tunteille oli tyypillistä Eugenissa ilmennyt ehdottomuus. Asiat tehtiin joko täysillä tai ei ollenkaan, poikkeuksen tähän muodosti koulu, jonka Eugen suoritti pakon sanelemana.⁸³ Eugen oli kuitenkin rakkaussuhteissaan haastava ihminen, sillä hän ei ilmaissut tunteitaan kovinkaan selkeästi tai avoimesti. Tunteet olivat hänen sisällään ja niiden kohde ei ollut niistä tietoinen.

---

81 Schauman 1965, 77

82 Schauman 1965, 78-82

83 Schauman 1965, 83-86

Iän myötä ja perheen pariin palattuaan Eugenin oirehtiminen alkoi vähitellen vähentyä ja hänen luonteensa rauhallisuus alkoi saada enemmän tilaa kiivaudelta. Tämä kehitys otettiin perheessä vastaan mielihyvällä.⁸⁴ Eugenista alkoi kehittyä vähitellen nuori vastuullinen aikuinen, joka suuntasi resurssejaan Suomen asioiden parantamiseen. Tässä olivat merkityksellisiä hänen ystävyyssuhteensa. Perhe toi Eugenille rauhaa, joka hänen kouluajan alusta oli puuttunut. Nyt ne henkiset haavat joita elämä oli häneen jättänyt, saivat alkaa arpeutumaan. Ne eivät kuitenkaan koskaan arpeutuneet täysin. Myöhemmin yksinäisyyden ja riittämättömyyden tunteet palasivat Eugenin elämään.

Eugenin ystäväpiiri oli antanut itselleen nimen rosvojoukko. Tämä tuli siitä, että joukko kokoontui leikkimään rosvoa ja kiinniottajaa, tai niin kuin me nykyään sanoisimme rosvoa ja poliisia. Ryhmä oli noin 25:n eri ikäisen nuoren muodostama porukka, jonka ystävyys säilyi läpi elämän. Tähän ryhmään Eugen koki vahvaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Edellä mainitun leikin lisäksi ryhmä harrasti paljon muitakin ulkoiluun liittyviä aktiviteetteja kuten hiihtoa ja luistelua. Ryhmä oli sosiaalisesti yhtenäinen ja edusti Helsingin ruotsinkielistä eliittiä. Tässä joukossa Eugen tapasi elämänsä suuren rakkauden Elin Borgströmin. Lisäksi tässä seurassa Eugen alkoi tutustua toiseen itselleen rakkaaseen toimintaan eli ampumiseen, harrastus alkoi merilintujen metsästyksen kautta. Eugen osoitti ryhmässä sosiaalisia taitoja tanssin saralla ja hän olikin tanssiaisissa haluttu kavaljeeri.⁸⁵ Tämä ryhmässä toiminta opetti sen jäsenille taitoja, joita he tulivat elämässä vielä tarvitsemaan. Keskiössä oli kuitenkin yläluokalle tyypilliset toiminnat. Eugenilla olisi ollut mahdollisuus saada sosiaalisia resursseja tämän joukon osana, mutta hänen valintansa elämän suhteen olivat sellaisia, että ne eivät johtaneet sosiaalisten resurssien kasvuun, vaikka hän kyllä saavutti tiettyjä luottamustoimia. Muut ryhmän jäsenet saavuttivat yhteiskunnassa korkean statuksen. Eugenin rakkaus muodostui kuitenkin traagiseksi, koska hän ei saanut Eliniltä sitä vastakaikua, jota hän olisi kaivannut. Elin ei todennäköisesti tiennyt Eugenin tunteista ennen vuotta 1903 yhtään mitään. Tällä vastakaiun puutteella oli lopulta yllättäviä seurauksia. Elin ei kuitenkaan ollut ongelmien juurisyy, vaan hänet voi nähdä katalyyttinä, joka laukkaisi piilleen reaktion oikeissa olosuhteissa.

---

84 Charlotte Schauman Sofia Stenbäckille 18.8.1891. Ramsay-Stenbäck/7; Waldemar Schauman Eugen Schaumanille 1.8.1891. Eugen & Elin.

85 Zetterberg 1986, 82-88

Eugenin ongelmien juurisyy oli aineiston perusteella liian aikaisin päättynyt äitisuhde, josta Eugen ei koko elämänsä aikana päässyt yli. Myöhemmin muistelmissaan hän luo kuvaa äidistään lapselle tyypilliseen tapaan, äiti näyttäytyy tässä kuvauksessa kaikkivoipaisena ja täydellisenä. Eugen kirjoittaa myös muistelmissaan, että hän haluaa itselleen vaimon, jonka nimi on Elin äitinsä mukaan. Tämä Elin löytyi rosvojoukosta. Estlander kuvaa kuinka ystäväpiiri muodostui Eugenille tärkeäksi. Samaa kuvaa vahvistaa myös Zetterberg ja Sigrid. Samassa Estlander myös kuvaa sitä, kuinka Eugenin tunteet vastakkaista sukupuolta kohtaan alkoivat heräämään. Tämä nousee esille myös muiden kirjoituksissa. Esille nousee vuonna 1892 tapahtunut kohtaaminen Elin Borgströmin kanssa. Kiintymys ei syntynyt heti, vaan Eugen kertoo, että tunteet syttyivät vähitellen. Mutta sitten kun ne syttyivät, oli Eugen korvia myöten rakastunut.⁸⁶ Estlanderin näkemys Eugenista ei ole aivan yhtä ehdoton kuin Sigridin. Sigridin näkemys veljestään on mielenkiintoisen ehdoton, kun muut näkevät veljen monikerroksisempana. Varsinkin tässä rakkausasiassa näkemyksessä on suuria eroja ja sen vaikutusta Eugenin motivoijana murhaan aliarvioidaan. Tässä on toinen tärkeä syy siinä kehityskulussa, joka johti Schaumanin toteuttamaan Bobrikovin murhan. On valitettavaa, että hän ei kuitenkaan saanut vastakaikua tunteilleen, vaan Elinin kiinnostus suuntautui toisaalle. Elin oli siis Eugenin suuri rakkaus, vaikka hän kokikin myöhemmin muitakin ihastuksia, mutta Elin pysyi aina Eugenin mielessä ja sai korostetun roolin Eugenin muistelmissa. Suhteessa Eliniin on kuitenkin kysymys Eugenin yrityksestä paikata kesken jäänyttä äitisuhdettaan, korvaamalla edesmennyt äiti nimikaimalla. Suhde jossa Eugen ei saanut vastakaikua kulutti lopulta Eugenin sosiaalisia resursseja todella paljon ja oli yksi perimmäisistä syistä siihen, että Eugen ajautui Bobrikovin attentattiin.⁸⁷ Kysymys on siitä, oliko Elin tietoinen Eugenin tunteista. Sillä jos hän oli, niin kyseessä on ollut julma leikki, mutta jos ei ole niin Eugen on kehitellyt tunteet päässään. Jälkimmäinen tuntuu todennäköisemmältä selitykseltä. Miksi muuten Eugen olisi roikkunut kymmenen vuotta tunteiden varassa johon ei saanut vastakaikua jos tämä olisi tehty hänelle selväksi. Lisäksi Elinin päiväkirjat eivät kerro mistään romanttisista tunteista Eugenia kohtaan, hän puhuu Eugenista vain ystäväenä.

Estlanderin mukaan Eugenin koulutyöskentelyyn vaikutti positiivisesti rakastuminen, koska hän uskoi tulevaisuuteen Elinin kanssa, mutta tämä tulevaisuus vaatisi sen, että Eugen pystyisi tarjoamaan Elinille aatelisnaisen vaatiman elintason ja tämä olisi mahdollista vain sen kautta, että Eugen saisi hyvän viran ja ilman koulunkäyntiä tämä ei olisi ollut mahdollista.⁸⁸ Eugen siis ymmärsi

---

86 Estlander 1924, 52

87 Zetterberg 1986, 89-94

88 Estlander 1924, 56

resurssien merkityksen ja sen että niitä oli syytä kartuttaa, varsinkin, jos halusi saada vaimon. Bourdieu on omissa kirjoituksissaan sivunnut aihetta ja osoittanut, että varsinkin yläluokassa puolison saamiseen vaikuttaa käytössä olevat resurssit ja potentiaali kasvattaa niitä.⁸⁹

Estlander taas esittää, että Elin ei ollut millään tavalla tietoinen siitä, että Eugen olisi ollut hänestä romanttisesti kiinnostunut. Elin oli vielä näihin aikoihin vasta lapsi ja hänen käytöksensä oli sen mukaista. Elinin päiväkirjoista löytyy vain epämääräisiä ja epäsäännöllisiä mainintoja Eugenista. Eugenilla ei siis ollut minkäänlaista romanttista roolia Elinin elämässä. Elin piti Eugenia vain hyvänä ystävänä, joka kuului osana rosvojoukkoon.⁹⁰

Estlanderin mukaan kasvanut työmoraali ei kuitenkaan auttanut Eugenia juurikaan opinnoissa, vaan tuloksena oli jälleen kerran suuri henkinen pettymys ylioppilaskirjoituksissa. Tässä kohtaa Estlander myöntää sen, että Eugenin ongelmien toisena suurena syynä oli kuurous.⁹¹ Estlanderin suhtautuminen Eugenin kuulovammaan, on mielenkiintoisen kaksi jakoinen. Välillä se vaikuttaa Eugeniin ja sitten taas toisinaan sillä ei ole mitään merkitystä. Zetterberg taas näkee sairastelun yhtenä perustekijänä siinä, että Eugenin koulumenestys jäi huonoksi. Sigrid taas ymmärsi kuulon vaikutuksen Eugenin elämään, mutta opiskeluiden vaikeuksien syynä ei Sigrid sitä pidä. Opiskelujen ongelmana oli se, että Eugenin ajatukset olivat muissa asioissa.

Sigrid kirjoittaa, että ylioppilastutkinto oli ensimmäinen portti, joka avasi Eugeniille tietää vapaampaan toimintaan, tosin isän taloudellinen vaikutusvalta Eugeniin säilyi vielä vahvana. Sigrid myös kirjoittaa, että Eugenin kiinnostus sanomalehtiä kohtaan kasvoi ja että tämä kiinnostus valmisteli häntä tulevaan toimintaan. 1894 Eugenin isä sai kutsun kenraalikuvernööri Heydenin puheille ja sai kuulla, että Suomen sotaväen esikunta lakkautettaisiin pian. Isälle tarjottiin korkeaa virkaa Venäjän armeijasta tai vaihtoehtoisesti Vaasan läänin kuvernöörin paikkaa. Uutinen esikunnan alasajosta kosketti Waldemaria syvästi, mutta hän päätyi ottamaan vastaan kuvernöörin viran.⁹² Estlander kertoo samasta tapahtumasta ja kertoo Waldemarin todenneen: ”Meistä on tullut piintyneitä helsinkiläisiä”, siskolleen Waldemar kirjoittaa, että virka tuli hänelle kenenkään asiasta häneltä kysymättä.⁹³ Perheen status siis kohosi samaan aikaan kun Eugen pääsi yliopistoon, mutta

---

89 Bourdieu 1985a, 18-23

90 Estlander 1924, 56

91 Estlander 1924, 57

92 Schauman 1965, 87-88

93 Estlander 1924, 57

perhe joutui siirtymään Vaasaan. Tässä koitti taas tilanne, jossa Eugen jäi yksin ja menetti perheensä tuen. Toki perhe oli verrattain lähellä, mutta 1800-luvun lopulla liikkuminen oli kuitenkin haastavaa. Perhe siis näki oikeastaan vain lomien ja juhlapyhien aikaan. Tämä oli Eugenille kova paikka.

Ennen perheen muuttoa Vaasaan pääsi Eugen osalliseksi perheensä elämää ja hänen isänsä suora vaikutus kasvoi hetkellisesti, koska Waldemar piti huolta lapsistaan ja pyrki antamaan näille hyviä neuvoja ja ohjaamaan heitä elämässä. Isä ja Eugen keskustelivat noihin aikoihin useista päivän polttavista aiheista kuten buurisodasta. Jos keskustelun aihe ei ollut isälle tuttua, hän otti usein kirjat käsiinsä ja alkoi perehtyä aiheeseen.⁹⁴ Eugenin ja Waldemarin suhde oli siis ehtinyt lämmetä, ennen muun perheen muuttoa Vaasaan.

Isä ja Eugen olivat siis paljon tekemisissä ja isä yritti vaikuttaa Eugeniin, mutta Waldemarin vaikutusvalta ei ollut niin voimakasta, kuin hän olisi toivonut, sillä Eugen oli voimakastahtoinen ihminen. Eugen kuunteli ja keskusteli mielellään isänsä kanssa, mutta lopulliset ajatuksensa hän muokkasi itse ja isän vaikutus niihin ei ollut kovinkaan voimakas. Estlander katsoo, että kahden edellä mainitun ero johtuu siitä, että Eugen oli saanut kiivaan luonteen verenperintönä äitinsä isältä. Tämä perintö teki hänestä joissain tilanteissa äkkipikaisen ja tunteella eläjän, kun taas hänen isänsä oli rauhallisempi ja harkitsevampi.⁹⁵ Eugen kuitenkin kuunteli isäänsä ja arvosti tämän mielipiteitä, mutta lopulta hän päätyi tekemään asioista omat johtopäätöksen, eikä ottanut juurikaan vastaan valmiita mielipiteitä.

Yliopistoon päästyään Eugen muutti taas erilleen perheestään. Esille nousivat taas kysymykset taloudellisista resursseista, sillä Helsingin vuokrataso oli noussut. Taloudellisessa tilanteessa auttoi kuitenkin se, että Waldemar oli nimitetty Vaasan kuvernööriksi. Isä ei kuitenkaan halunnut suoraan maksaa kaikkia Eugenin kuluja, vaan hän oli laatinut listan, jossa oli asiat jotka hän maksaisi suoraan ja asiat joista Eugenin tulisi selviytyä isältä saamalla kuukausirahalla. Eugenin käyttöön jäi 23 markkaa kuukaudessa.⁹⁶ Estlanderin mukaan Eugenilla olisi ollut käytössään 25 markkaa.⁹⁷ Eugenin taloudellinen tilanne oli siis hyvä ja hänen ei tarvinnut pohtia sitä miten hän tulisi toimeen. Isän korkea yhteiskunnallinen status takasi Eugenille mahdollisuuden keskittyä opintoihin. Isä myös

---

94 Estlander 1924, 61

95 Estlander 1924, 61

96 Zetterberg 1986, 102-103

97 Estlander 1924, 61

kontrolloi Eugenia taloudellisen valtansa avulla, sillä Eugenilla ei ollut omaa omaisuutta eikä tuloja. Isän ei kuitenkaan tarvinnut puuttua Eugenin elämään. Eugen oli siis omillaan, mutta ei kuitenkaan täysin itsenäinen. Miten olisi käynyt, jos Waldemar olisi jäänyt Helsinkiin. Olisiko Eugen jäänyt asumaan kotiin.

Estlander kuvaa Eugenin elämään tapaa seuraavasti ”Hänen henkilökohtaiset menonsa olivat aina mitä pienimmät; hänen elintapansa olivat yksinkertaiset, hänen tarpeensa äärimmäisen vähäiset.” Tämän puolesta puhuu myös Eugenin säilynyt tilikirja, ainoa asia minkä suhteen Eugen ei säästellyt oli urheilu.⁹⁸ Tätä Estlanderin esittämää näkökulmaa tukevat myös Sigridin ja Zetterbergin kirjoitukset.

Opintojen suhteen Eugen olisi halunnut valita toisin, hän olisi halunnut sotilasuralle, mutta sen mahdollisuuden häneltä sulki pois kuurous. Lopullisesti asia kävi selville, kun Eugen osallistui kutsuntoihin kesäkuussa 1897. Hänet katsottiin tällöin sotapalvelukseen kelpaamattomaksi ja vapautettiin ainiaaksi.⁹⁹ Sotilasuran kariutumisen takia Eugen keskittyi lakitieteen opintoihin, hänen tavoitteena oli suorittaa ylempi hallintotutkinto. Alkuun Eugenin opinnot sujuivat hyvin ja hän saavutti puoli vuotta aikaisemmin aloittaneita oppilastovereitaan, mutta myöhemmin Eugenin tahti hidastui, sillä ylioppilaselämä vei yhä enemmän hänen aikaansa. Hän kuitenkin valmistui joulun alla 1899.¹⁰⁰ Sotilasurasta eivät Estlander ja Sigrid juurikaan puhu mitään, se jää heidän kirjoituksessa sivuosaan. Tämä voi liittyä siihen, että se ei sopinut heidän luomaansa kuvaan Eugenista. Eugenin elämäntapa oli kuitenkin sellainen, että hän olisi todennäköisesti pärjännyt sotilasuralla hyvin.

Yliopiston sosiaalinen maailma ei ollut Eugenille vieras, sillä hänen pitkäksi venyneen koulutiensä aikana tapaamat koulutoverit olivat järjestään kirjautuneet yliopistoon. Hänen ei siis tarvinnut alkaa rakentamaan sosiaalisia suhteita täysin alusta, vaan hän pystyi keskittymään kerryttämään sosiaalista pääomaansa. Tärkeimmäksi toiminta ympäristöksi Eugenille muodostui uusmaalainen osakunta. Tällä osakunnalla oli sosiaalisten resurssien lisäksi tarjota jäsenilleen myös taloudellisia resursseja. Eugen koki itsensä tässä ympäristössä alemmaksi kuin toverinsa, sillä hän ei ollut kiinnostunut taiteista tai kirjallisuudesta kuten opiskelutoverinsa ja tämä loi häneen alemmuuden

---

98 Estlander 1924, 61-62

99 Kutsuntatodistus 8.6.1897. Poliittisia asiakirjoja, 1. Ka

100 Zetterberg 1986, 103-105

tunnetta, tämän lisäksi huono koulumenestys oli heikentänyt Eugenin itseluottamusta. Lisäksi hänen kuulovammansa esti normaalia sosiaalista kanssakäymistä ja tämä eristi häntä vielä enemmän muista. Eugen ei siis pystynyt hyödyntämään ympärillä olevia sosiaalisia resursseja. Eugen ei myöskään eristäytyvänä ihmisenä avannut sisintään kenellekään, vaikka tällainen olisi voinut auttaa häntä sosiaalisten verkkojen ja pääomien luomisessa. Schauman jäi muukalaiseksi ylioppilaspireissä. Lähimmille ystävilleen hän kuitenkin oli hyvä toveri ja pienessä piirissä hän viihtyi, tähän yliopistomaailma antoi onneksi myös mahdollisuuksia. Eugen pyrki edistämään erityisesti urheilun asemaa yliopistomaailmassa. Eugen siis sopeutui yliopiston vapaampaan ilmapiiriin paremmin kuin koulun kontrolloidumpaan toimintakulttuuriin. Yliopistolla hän pystyi hyödyntämään vahvuuksiaan keskittymään niiden parissa toimimiseen.

Estlander kuvaa niitä ongelmia joita Eugen kohtasi yliopistomaailmassa ja korostaa niiden merkitystä tämän persoonaan. Eugenista tuli tällöin epäluuloinen, ärtyisä ja umpimielinen. Hän koki tullessa syrjäytetyksi.¹⁰¹ Estlander siis tiedostaa, että Eugenilla on ollut ongelmia, mutta katsoo niiden tulevan todellisiksi vasta yliopistomaailmassa. Oman näkemykseni mukaan tämä kehitys on alkanut jo paljon aiemmin ja kouluaikojen tapahtumilla on ollut paljon suurempi merkitys Eugenille. Nämä lapsuuden ja nuoruuden tapahtumat alkoivat tulla esille kunnolla vasta aikuisiällä. Tätä näkemystä tukee myös Zetterberg.¹⁰²

Eugen nautti yliopistoaikoina keskusteluista, kunhan keskustelut käytiin tarpeeksi pienessä piirissä. Ja jos Eugenista sai ystävän, oli hän mitä luotettavin. Näissä pienissä piireissä käydyt keskustelut olivat hänelle yliopistoelämän suolaa. Parhaat keskustelunsa Eugen kävi uusmaalaisessa osakunnassa ja siellä kokoontuneessa ryhmässä nimeltään ”Raketti”. Tälle ryhmälle oli tyypillistä oikeistolainen ideologia.¹⁰³ Osallistuminen raketin toimintaa paljastaa siis jotain siitä ajatusmaailmasta, joka ohjasi Eugenin ajattelua. Vaikka Eugenin sanottiin synnyttävän omat ajatuksensa ja ideansa itsenäisesti, eivät ne syntyneet tyhjiössä, vaan myös Eugenin ajatukset olivat sidottuja siihen kontekstiin missä hän toimi. Lapsuudesta lähtien kehittynyt habitus oli saanut tietyn muodon ja tämä muoto määritteli sitä kokemusta, jonka Eugen sai yliopistomaailmassa. Eugen ei kokenut olevansa kotona sellaisissa keskusteluissa, joissa sivuttiin laajasti kulttuuria ja kirjallisuutta, sillä hän ei ollut saanut lapsuudessa omaksua tällaista ilmapiiriä.

---

101 Estlander 1924, 62

102 Zetterberg 1986, 108-109

103 Estlander 1924, 63

Rakettien keskusteluissa nousi myös esille ajatukset siitä, miten Suomen tilannetta tulisi kehittää ja näissä keskusteluissa menttiin hyvin pitkälle ja alettiin jo pohtimaan Suomen irrottamista Venäjältä. Muuten tällaiset ajatukset eivät vielä saaneet vastakaikua yhteiskunnassa, keskustelut olivat kuitenkin alkaneet, ne johtivat toimenpiteisiin vasta myöhemmin.¹⁰⁴ Ylioppilaiden keskustelut alkoivat heijastella sitä muutosta, mitä yhteiskunnallisella kentällä alkoi tapahtua. Kentän edellytysten muutos johti siihen, että ylioppilaspiireissä syntyi radikaalimpia ajatuksia. Ylioppilaat eivät kuitenkaan olleet vielä omaksuneet kentän sääntöjä täydellisesti ja kentällä tapahtuvat muutokset olivat sellaisia, että ne alkoivat rajoittaa ylioppilaiden resurssien hankkimisen mahdollisuuksia, ja siksi tyytymättömyys alkoi kyteä näissä joukoissa. Tämä tilanne on kuin suoraan Bourdieun ajatuksista.

Vuoden 1897 tienoilla Waldemarin uralla tapahtui muutoksia, sillä Nikolai II oli ottanut Suomen asevelvollisuuslain tarkistukseen ja Suomen sotaväen järjestystä tarkistettiin ja hallintoa alettiin venäläistämään. Hän joutui mukaan näihin toimenpiteisiin. Tämän lisäksi Nikolai nimitti hänet 1898 syyskuussa Suomen senaatin jäseneksi ja sota-asiaintoimituskunnan päälliköksi. Nykyisin tätä tehtävää kutsuttaisiin puolustusministeriksi. Perhe muutti takaisin Helsinkiin ja Eugenin lähes koko yliopistoelämän jatkunut kortteeriasuminen päättyi. Tämä johti perheen sisällä siihen, että ilmapiiri viileni.¹⁰⁵

Vuonna 1897 perhe joutui ongelmiin, koska Eugenin isä pyrki estämään Suomea koskevan asevelvollisuus lain toteutumista. Isä koki tämän venäläisten tekemän toimenpiteen laittomaksi. Sisarukset olivat kirjoitelleet oman onnensa mahdollisuuksista, mutta tässä tilanteessa se jäi ja sisko sanoo. ”Eugen oli teoriassa oppinut ymmärtämään, missä määrin yksityisen ihmisen onnen mahdollisuudet riippuivat kansakunnan onnen mahdollisuuksista, mutta nyt hän oli saanut kysymykseen konkreettisemmän kosketuksen kuunnellessaan isän kertomuksia tämän Pietarin-kokemuksista.” Isä ja toinen suomalainen upseeri eivät voineet Pietarissa juurikaan vaikuttaa venäläisten tahtoon.¹⁰⁶ Suomen tilanne oli siis heikentynyt ja samaan aikaan alkoi myös Schaumanien perheen sosiaalinen status heikentyä, sillä isän vastarinta venäläisiä vastaan johti hänet lopulta oppositioon ja hän menetti asemansa.

---

104 Estlander 1924, 64

105 Zetterberg 1986, 122-123

106 Schauman 1965, 94-96

2.3 Bobrikovin aika

Samaan aikaan esille astuu Nikolai Bobrikov, jota Sigrid kuvaa. ”Bobrikov otti tehtäväkseen suunnitelman käytännöllisen toteuttamisen, tehtävän johon kukaan kultivoidumpi korkea virkamies tai sotilashenkilö ei ollut suostunut”. Eugenin isältä kysyttiin heti seuraavana vuonna olisiko hän valmis ottamaan vastaan senaatin sota-asiaintoimituskunnan päällikön viran. Isä suostui tehtävään, vaikkei elätellytkään suuria toiveita venäläisten toimenpiteiden vastustamisesta.¹⁰⁷

Estlanderin mukaan kesällä 1898 alkoi tihkua tietoja siitä, että Dandevillen komitea oli tekemässä päätöksiä, jotka koskisivat Suomen asemaa. Nämä tiedot tulivat Eugen tietoon hänen isänsä kautta. Isä oli mukana Dandevillen komiteassa ja näin hän pääsi seuraamaan läheltä Suomen sotilasasioiden kehitystä. Muutoksen taustalla oli hallinnossa tapahtuneet henkilövaihdokset. Uusi sotaministeri ajoi koko tarmollaan venäläistämispolitiikkaa. Uusi sotaministeri oli lisäksi vielä keisarin suosikki, joten hänen vaikutusvaltansa hovissa oli huomattavaa. Samaan aikaan hallinnossa tapahtui muitakin suuria muutoksia. Erityisen tärkeäksi nousi von Daehnin eroaminen ministerivaltiosihteerin paikalta. Tämä oli aiemmin pystynyt auttamaan suomalaisia, mutta hänen apulaisensa ja sijaisensa Procopé ei ollut yhtä luotettava henkilö Suomen kannalta.¹⁰⁸ Venäjän politiikan kentällä tapahtuneet muutokset alkoivat vaikuttaa vähitellen myös Suomeen ja Suomen kentän säännöt alkoivat muuttua. Muutokset eivät alkuun olleet kovin nopeita. Niiden suunta oli kuitenkin selvä.

Nämä tapahtumat vaikuttivat Eugeniin ja saivat hänessä aikaan voimakkaan tunteen siitä, että Venäjän jättiläismäinen ylivoimaisuus tulisi murskaamaan Suomen. Nämä ajatukset ovat Estlanderin mukaan peruja lapsuudesta Venäjällä. Estlander pohtii oliko tässä hetkessä kyse Schaumanin heräämisestä, kun hänen isänmaastaan tuli kysymys.¹⁰⁹ Reaktiossa on kuitenkin todennäköisesti kyse siitä, että voimakkaasti tunteva nuori mies reagoi siihen, että poliittinen tilanne muuttuu ja asiasta käydään miesten kesken voimakkaita keskusteluja. Kaikki eivät asiaan reagoi yhtä voimakkaasti, mutta ei Eugenin reaktio ollut kuitenkaan millään tavalla ainutlaatuinen.

---

107 Schauman 1965, 96-97

108 Estlander 1924, 71

109 Estlander 1924, 72

Esimerkiksi Lennart Hohenthal reagoi asiaan hyvin samalla tavalla ja aktivoitu toimintaan aiemmin kuin Eugen. Hohenthal oli Aktiivisen Vastustus Puolueen jäsen, hän keskusteli Eugenin kanssa Bobrikovin surmaamisesta. Muuten nämä kaksi olivat hyvinkin erilaisia. Muutos oli kuitenkin tullut Suomeen ja se alkoi näkyä.

1898 Nikolai Bobrikov saapui Suomeen. Saapumisen jälkeen hän kävi vierailulla Schaumanien perheessä. Waldemar ja Bobrikov tunsivat toisensa jo Pietarin ajoilta, eivätkä he tulleet keskenään toimeen. Joten vierailun toteuttaminen tapahtui palvelijan toimittamien käyntikorttien muodossa. Tällainen toimintatapa oli osoitettu suoraan Waldemaria kohtaan. Schaumanien perhe suoritti vastavierailun Bobrikoveille seuraavana sunnuntaina. Schaumanit kokivat tämän vierailun epämiellyttävänä, mutta virallisen tavan mukaan se oli pakko suorittaa.¹¹⁰ Eugen ei kuitenkaan tavannut Bobrikovia, sillä hän ei enää asunut isänsä luona. Hän sai kuitenkin kuulla vierailusta ja sen saamasta kiusallisesta luonteesta. Eugenin Bobrikovista saama ensivaikutelma oli siis epäedullinen ja todennäköisesti Eugenin oli tämän jälkeen vaikeaa suhtautua Bobrikoviin neutraalisti.

Bobrikovia Sigrid kuvaa maanläheiseksi mieheksi, jossa ei ollut aatelistolle tyypillisiä piirteitä, vaan hän toimintansa oli teeskentelemättömän karkeaa. Käytös kuulemma viitasi siihen, että Bobrikov ei ollut oikeasti paha, vain sivistymätön, ja että valta kiinnosti häntä vain vallan takia.¹¹¹ Tässä Sigrid tulee Bourdieun omimmalle alueelle ja pyrkii tekemään analyysiä, siitä miksi Bobrikov oli kiinnostunut vallasta. Mielenkiintoinen on Sigridin tulkinta siitä, että Bobrikov ei noudattanut johtavan luokan eli aateliston tapoja. Tällä Sigrid todennäköisesti yrittää vähentää Bobrikovin vallan oikeutusta.¹¹²

Ensimmäisen vierailun jälkeen Waldemarin oli yksityishenkilönä pakko hyväksyä Bobrikovin vierailukutsu. Tämä tapahtui vähän ennen kuin helmikuun manifesti julkaistiin. Waldemar pohti pitkään ottaisiko hän kutsun vastaan, mutta sotilaan hän päättyi lopulta siihen, että hänen oli mentävä. Moni kutsuista senaattoreista jätti kutsun huomiotta. Waldemar koki kuitenkin kutsun käskynä. Illallisella Bobrikov ylisti Waldemaria ja tämän kunniaksi nosteltiin maljoja. Juhlatila oli katutasossa ja ikkunoita ei oltu peitelty, joten kaikki ohikulkijat näkivät tapahtumat. Näistä

---

110 Schauman 1965, 98-99

111 Schauman. 1965, 99-100

112 Kts. Bourdieun analyysi vallankäytön oikeutuksesta ja tapojen merkityksestä siinä. Bourdieu 1985a. s.111-123

tapahtumista riitti kaupungilla pitkäksi aikaa puhumista.¹¹³ Tämä oli Bobrikovilta diplomaattisesti huono veto, sillä se sai suomalaisten edustajien suhtautumisen muuttumaan häneen kielteisemmäksi. Tämän lisäksi se toi esille hänen poliittiset pyrkimykset ja kertoi siitä, millaisia toimintatapoja hän käytti. Suomalaiset ymmärsivät, että Bobrikov oli suoraviivainen ja häikäilemätön poliittisessa toiminnassaan. Illallisella olleiden suomalaisten edustajien maine kärsi kansan keskuudessa ja se aiheutti Waldemarille statustappiota.

Näihin aikoihin Eugenin elämän keskiössä oli urheilu, tähänkin asiaan liittyi vahva moraalinen ja kansankasvatuksellinen ote, sillä hän näki urheilun keinona vahvistaa kansakuntaa. Urheilu oli myös väline, jota Eugen käytti päästäkseen oleilemaan luonnossa. Perusta liikunnalliselle elämäntavalle luotiin jo Puolassa, jossa Eugen vietti päivät pitkälti ulkoilun parissa. Suhde urheiluun syveni sen myötä kun Eugen aloitti koulutiensä. Koulussa keskiöön nousivat retket luontoon ja samoilu. Tällainen toiminta vahvisti Eugen suhdetta Suomeen ja hänen isänmaallisuutensa kasvoi tästä. Eugen oli myös fyysiseltä kunnoltaan hyvissä voimissa, vaikka häntä sairastelu ja vatsavaivat häiritsivätkin. Urheilu oli sellainen elämän osa-alue, jolla Eugen koki olevansa hyvä ja tämä näkyi intohimoisena suhtautumisena erilaisten urheilulajien aseman parantamiseen. Urheilu vei Eugenin pyöräilymatkoille, jotka saivat pyhinvaelluksen piirteitä, sillä hän teki pyöräretken Vänerin Stålin hengessä Suomen sodan taistelupaikoille. Urheilussa Eugen pystyi olemaan tovereidensa kanssa vähintään tasavertainen, sillä siinä kuulovammasta ei ollut haittaa.¹¹⁴ Urheilu oli myös keino vahvistaa Eugenin habitusta. Urheilun avulla hän pystyi kompensoimaan kuulovaivan aiheuttamaa ruumiillista vajaavaisuutta. Vahva ruumis oli myös 1900-luvun alussa ihailun kohteena. Ruumiillisesti vahva sankari sopi myös siihen myyttiin mitä Sigrid ja Estlander pyrkivät Eugenista luomaan.

Eugenille tärkein urheilulaji oli ammunta, syykin lienee selvä; se oli taito jota tarvittiin eniten isänmaan puolustamisessa vihollista vastaan. Eugen suuntasi suurimman osan urheiluun asettamistaan resursseista juuri ammuntaan ja ei pelkästään oman ampumataitonsa kehittämiseen, vaan hän pyrki aktiivisesti levittämään ampumataitoa myös rahvaan parissa. Oma ampumataitoaan Eugen kehitti erityisesti metsästyksen parissa. Mikä olisikaan ollut parempi tapa ihmiselle, joka viihtyi luonnossa. Retkillä Eugenilla oli mukana vuodesta 1901 alkaen hänen rakas englanninsetteri Lucas. Rata-ammunnassa Eugenin keskittyi kehittämään Suomen Metsästysyhdistyksen toimintaa.

---

113 Schauman 1965, 100-101

114 Zetterberg 1986, 127-134

Yhdistyksen ampumarata sijaitsi Oulunkylässä. Sortokausien alkaessa ammunta sai hänelle yksiselitteisesti poliittisen merkityksen. Se oli Eugenille keino pyrkiä vastustamaan venäläistämispoliittikkaa. Eugen toimi aktiivisesti ja yhdistyksen asiakirjoista selviää, että sen jäsenmäärä voimakas kasvu oli juurikin Eugenin ansiota. Hänen mielestään paras tapa valmistautua vastustamaan venäläisiä oli hankkia ampumataito ja parhaiten se kävi juuri yhdistyksen riveissä, sillä tämä toiminta ei herättänyt huomiota. Eugenin isänmaallisessa ajatusmaailma olikin hyvin ymmärrettävää, että hän suuntasi käytettävissä olevansa resurssit siihen, että pystyisi parantamaan hänelle tärkeän kotimaan puolustuskykyä.¹¹⁵ Tässä toiminnassa nähdään, että halutessaan Eugenilla oli paljon sosiaalista pääomaa ja resursseja, joiden avulla hän pystyi hoitamaan toimintaa tehokkaasti. Metsästysyhdistysten jäsenmäärät kasvoivat Eugenin aikana huomattavasti. Se mihin hän suuntasi nämä resurssina oli tulevaisuuden kannalta ratkaisevaa. Tässä vaiheessa Eugenilla ei kuitenkaan ollut vielä suunnitelmia toteuttaa itse minkäänlaista attentaaattia, vaan hänen toimintansa keskiössä oli pyrkiä toimimaan Suomen parhaaksi. Samaan aikaan on myös huomattava se, että sortotoimet olivat vielä kohtuullisen rajattuja ja näytti siltä, että perustuslaillisten toiminta riittäisi vastustamaan Bobrikovin toimenpiteitä.

Vuonna 1898 Eugen sai hyväksynnän ylemmän hallintotutkinnon kirjallisesta kokeesta ja hän jatkoi keskittymistään opintoihin ja työhön. Vähitellen Eugen muuttui rauhallisemmaksi ja seesteisemmäksi, tämän hänen siskonsa uskoi johtuneen siitä, että Eugen oli löytänyt rauhan ja odotti aikaa jolloin tulisi toimia isänmaan ja kansan puolesta. Hänet myös kuvataan työyhteisön jäseneksi, johon luotettiin.¹¹⁶ Tässä piirtey kuva tasapainoisesta nuoresta miehestä, joka on isänmaallinen, mutta joka ei omaa kovinkaan pitkälle meneviä poliittisia ajatuksia. Eugenissa oli jo aiemmin ilmennyt ehdottomuutta, joka sopivissa olosuhteissa saattoi johtaa hyvinkin aktiiviseen toimintaan. Yhteiskunnallinen tilanne Suomessa ei ollut vielä synkentyneet niin paljoa, että aktiivinen vastarinta olisi saanut kovinkaan paljoa jalansijaa, mutta tilanne kehittyi koko ajan ja tietyissä piireissä käytiin keskusteluja siitä mikä olisi seuraava toimintatapa, jos suuruhtinaskunnan tilanne muuttuisi

Eugenin toimintaa ohjasi vuonna 1898 ajatus tutkintoluvuista ja siitä seuraava vapaus, jonka tutkinto toisi. Estlanderin mukaan pohjalla oli ajatus siitä, että tutkinnon avulla Eugen kykenisi kasvattamaan asemaansa ja perustamaan kodin. Syynä tähän oli se, että Eugen ajatuksissaan uskoi,

---

115 Zetterberg 1986, 139-144

116 Schauman 1965, 102-103

että hän saisi näin Elinin omakseen.¹¹⁷ Eugenin toiminnassa oli siis Estlanderinkin mielestä pyrkimyksiä omien resurssien kasvattamiseen ja yhteiskunnallisen statuksen lisäämiseen. Huolimatta siitä, että Eugen onnistui suorittamaan tutkinnon, oli hänellä yksi suurempi ongelma Elinin suhteen. Elin ei tiennyt Eugenin tunteista ennen vuotta 1903 mitään. Jos Elin olisi tiennyt Eugenin suunnitelmista olisi tilanne voinut olla toinen, mutta Eugenin ajatuksista tietämätön Elin eli omaa elämäänsä ja pyrki rakentamaan sitä parhaansa mukaan, tietämättä Eugenin tunteista mitään.

Sigrid uskoo, että vuonna 1900 Eugenia ohjasi yhä vahvemmin tahto toimia sorretun kansan vapauden puolesta. Tästä tahdosta alkoi kehittyä yhä konkreettisempaa ja seurauksena oli pyrkimys yhä aktiivisempaan toimintaan.¹¹⁸ Bobrikovin murhan suunnittelulle ei kuitenkaan voida määrittää mitään selkeää alkamisajankohtaa. Ennen kuin vuoden 1903 syksyllä hän alkoi kirjoittaa muistelmiaan, joissa suunnitelma tulee esille, kuten myöhemmin näemme. Zetterberg määrittelee suunnitelman synnyn alkuvuoteen 1904. Eugen kyllä alkoi toimia aktiivisemmin metsästysyhdistyksen tehtävissä vuoden 1900 tienoilla ja pitämään yhteyttä Uudenmaan rahvaaseen väestöön. Tämä ei kuitenkaan vielä johtanut konkreettisiin suunnitelmiin. Toiminta ilmensi vain muuttuneita olosuhteita, sillä muutkin ylioppilaat alkoivat toimia samalla tavalla.

Estlander esittää, että Eugen on alkanut todenteolla kulkea kohti Bobrikovin murhaa syysmyöhällä 1903. Todisteena tästä on kappale Runebergin runoa ”Koskaan, kallis synnyinmaa, sua poikies ei viime vereen puoltamatta vieras ryöstä.”¹¹⁹ Oma ajatukseni on se, että Eugen ei vielä tässä vaiheessa ollut tehnyt lopullista päätöstä surmateosta, vaan tämä teksti liittyy enemmän hänen kokemuksiinsä sydänsuruihin. Ajatukset ovat vielä sekavia, eikä hänellä ole selkeää toiminta suunnitelmaa. Hän käy mielessään vielä läpi eri vaihtoehtoja, eikä ole tehnyt lopullista päätöstä mihinkään suuntaan. Näihin aikoihin Eugen olisi voinut vielä turvautua tavalliseen itsemurhaan, mutta näin ei kuitenkaan käynyt. Lopullisten päätösten aika oli myöhemmin. Päätös oman elämänsä lopettamisesta on kuitenkin syntynyt näihin aikoihin. Tämän näkökulman Zetterberg jättää omassa tutkimuksessaan huomiotta ja keskittyy pohtimaan, milloin Bobrikovin murhan suunnittelu alkoi. Tässä on kuitenkin olennaista ymmärtää se, mistä Eugenin itsetuhoisuus lähti liikkeelle.

---

117 Estlander 1924, 66

118 Schauman 1965, 114-115

119 Estlander 1924, 74

Virkauralleen Eugen ei koskaan osoittanut samanlaista kiinnostusta kuin toimintaansa harrastuksiensa parissa ja siksi hänestä annetaan usein kuva kunnianhimottomana. Työ kuitenkin takasi hänelle kohtuullisen toimeentulon ja näiden taloudellisten resurssien ansiosta hän pystyi toimimaan niiden asioiden parissa, jotka hän koki oikeasti tärkeiksi. Vaikka hän oli kohtuullisen vähäpätöinen virkamies, oli hänen tulotonsa verrattain korkea 1900-luvun alun yleiseen palkkatasoon nähden. Eugen siis pyrki käyttämään resurssejaan järkevästi niin, että hän pystyi panostamaan mahdollisimman paljon isänmaan asian edistämiseen.¹²⁰ Sortokausien aiheuttamat poliittisen kentän muutokset ovat olleet vahvasti vaikuttamassa siihen, että Eugenin tie vei sille uralle, mille hän päätyi. Sorron syveneminen oli lopulta se syy, milloin Eugen näki, että tilanne ei voi enää suomalaisessa yhteiskunnassa huonontua. Tällöin hän ymmärsi, että väkivallan käyttö voisi olla ratkaisu Bobrikovin kysymykseen.

Eugen kyllä osallistui passiivisen vastarinnan järjestämiin adressien keruuseen, jonka seurauksen tutkintoon liittyvät asiat saivat hetkeksi jäädä. Tällä tiellä hän taas kohtasi elämänsä rakkauden Elinin. Molemmat olivat kiertämässä samoja Uudenmaan ruotsinkielisiä seutuja ja siellä he tapasivat. Kohtaamisella oli Eugenille merkitystä, sillä hän on kirjannut sen ylös muistelmiinsa.¹²¹ Adressien keruu oli sellaista käytännön toimintaa, joka sopi Eugenille. Siinä yhdistyi isänmaan asia ja hänelle niin rakas luonnossa liikkuminen. Eugen kuitenkin lopulta pettyi siihen ettei suurella adressilla ollut vaikutusta päättäjiin.

Miten Eugen suhtautui muihin vuoden 1899 tapahtumiin, Estlanderin mukaan kansan reaktiot tapahtumiin eivät olleet Eugenin mielestä riittäviä. Vaikka kansa osoitti mieltään, ei tämä Eugenin kaltaiselle aktiivisille miehelle ollut riittävää, varsinkaan, kun Nikolai II:n ei ottanut kansan tahdon ilmauksia kuuleviin korviinsa. Estlanderin mukaan Eugen alkoi pohtimaan, sitä millaisia keinoja pitäisi käyttää, että keisari kuuntelisi suomalaisia.¹²² Zetterberg ei kuitenkaan löydä Eugenilta näin aikaisia todisteita aktiivisen toiminnan pohtimisesta. Eugenin ajatuksia pyrkivät selventämään muut ja nämä ajatukset on kirjattu ylös vasta Eugenin kuoleman jälkeen ja tällöin on tyypillistä, että käydyille keskusteluille ja kirjeenvaihdolle annetaan suurempaa merkitystä, kuin sillä on todellisuudessa ollut.

---

120 Zetterberg 1986, 145-151

121 Estlander 1924, 78

122 Estlander 1924, 80

Kielimanifesti annettiin 20. kesäkuuta 1900, siinä oli kysymys venäjänkielen nostamista Suomen viralliseksi kieleksi asteittain. Tämä manifesti ja Waldemarin toiminta asiassa saivat Eugenin sulkeutumaan. Eugen ei pitänyt isänsä toimintatavasta tilanteessa. Hän ei enää puhunut sisaren kanssa politiikasta. Waldemar oli lopulta saanut eron virastaan, mutta vasta sen jälkeen kuin manifestista oli äänestetty. Tähän aikaan Eugen oleskeli paljon isänsä kanssa.¹²³ Bobrikovin toiminta oli ajanut Waldemarin pois korkeasta virastaan ja tämän lisäksi hän sai erilaisia kirjeitä toimintansa takia. Näiden kirjeiden sävy oli negatiivinen ja ne vaivasivat Waldemaria. Eugen oli näihin aikoihin paljon tekemisissä isänsä kanssa. Tällainen perhettä kohdannut kriisi, joka vähensi perheen resursseja yhteiskunnan kentällä, olisi omiaan ajamaan, Schaumanin kohti toimintaa jolla hän uskoisi pystyvänsä parantamaan perheen tilannetta. Eugenin oma yhteiskunnallinen asema kuitenkin parani samaan aikaan, kuin hänen isänsä asema alkoi heikentyä. Joten näissä olosuhteissa Eugenin väkivaltaiselle toiminnalle ei ollut edellytyksiä. Tarvittiin lisää vaikuttavia tekijöitä, jotka johtivat väkivallan käyttöön.

Sortotoimien edetessä myös suomalainen poliittinen kenttä alkoi saada uusia muotoja ja muodostui kaksi linjaa, joista Estlander kuvaa vanhasuomalaisia seuraavasti. He olivat järjestäytyneet vanhenevan puoluepäällikkö Yrjö-Koskisen ympärille, joka käytti valtaansa kulissien takana. Ryhmittymä ei ollut vain pelkästään päättänyt hyväksyä asetuksia, vaan he myös päättivät jäädä paikoilleen senaattiin ja he muodostivat tulevan myöntyväisyyslinjan kovan ytimen.¹²⁴ Heidän tarkoituksenaan oli viroissa pysymällä hidastaa venäläisten toimenpiteitä ja pitää huoli siitä, että päätökset toteutettaisiin mahdollisimman lievinä.

Eugen osallistui kansanvalistus työhön ryhtymällä kirjeenvaihtoon Länsi-Uudenmaan rahvaan kanssa. Näissä Eugenin kirjeissä on mielenkiintoista, se miten Eugenia kuvataan niissä, hän on maaseudun ihmiselle herra tuomari, joka tulee jostain toisesta maailmasta. Se kuulostaa mielenkiintoiselta suhteessa siihen, miten tutkimuskirjallisuudessa Eugenin statusta käsitellään. Kuva on se, että hän on vain vähäpätöinen virkamies, mutta suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan hänen statuksena on verrattain korkea. Oman luokkansa sisällä hänen statuksena on kuitenkin rajatumpi. Kirjeet kertovat sen selvästi, että Eugen kuului yhteiskunnan eliittiin ja niin häntä myös rahvaanmies kohteli. Kirjeet näyttävät myöskin 1900-luvun alussa vallinneen luokkajaon yhteiskunnassa. Eugen oli selkeä yläluokan edustaja. Tähän asiaan ei kuitenkaan muissa

---

123 Schauman 1965, 111-113

124 Estlander 1924, 85

kirjoituksissa kiinnitetä huomiota. Bourdieu on kuitenkin kotonaan tällaisten asioiden analyysissä ja juuri nämä kirjeet paljastavat yhteiskunnan valtasuhteet 1900-luvun alun Suomessa¹²⁵.

Näihin aikoihin Eugen alkoi Estlanderin mukaan herättämään ampujaliikettä eloon. Tämä toiminta oli se, missä Eugen teki suurimman työnsä Suomen vastarinnan edistämisessä. Ampumatoiminta sai alkunsa siitä kun Eugen alkoi hankkia ja levittää Winchester-kivääreitä.¹²⁶ Estlanderin kuvaus tästä toiminnasta on selvästi lyhyempi, kuin seuraavaksi tuleva Sigridin näkemys, jossa tätä toimintaa käsitellään laajemmin. Tämä toiminta on kuitenkin Eugenin elämän suurimpia saavutuksia ja hän sai tällä tavalla nostettua suomalaisten kansallismielisyyttä. Tämä on myös seuraava askel, joka vei Eugenia syvemmälle laittomaan toimintaan. Toiminta oli metsästysseurojen avulla onnistuttu lavastamaan lailliseksi, jos yhdistysten toimintaa olisi alettu tutkia tarkemmin, olisi toiminta pyritty viranomaisten toimesta lakkauttamaan, koska se luonne oli niin selvästi Venäjävastaista. Aseiden hankita ulkomailta, on selkein todiste toiminnan luonteesta.

Eugenia ei enää näkynyt juurikaan perheen parissa. Hän toimi metsästysyhdistyksen rahastonhoitajana ja yhdistyksellä oli ampumarata Oulunkylässä. Eugen pyrki lisäämään järjestön jäsenmäärää aktiivisesti. Tämän lisäksi Eugen näki, että Suomeen tulisi hankkia lisää kivääreitä, sillä maassa niitä ei ollut tarpeeksi. Aseiden hankita tuli tehdä salaa ulkomailta. Tästäkin huolimatta asiaan liittyi riskejä ja sotilaskivääreitä ei uskallettu hankkia, vaan hankinnat kohdistuivat metsästysluodikoihin. Eugen tilasi 50 metsästyskivääriä ja järjesti niiden jakelun ja toimituksen. Eugen myös puhui aseellisesta kapinasta, mutta siskon mukaan tämä ei merkinnyt sitä, että Eugen olisi oikeasti uskonut venäläisten aseelliseen ajamiseen ulos maasta, vaikka tästä haaveilikin. Tällaiset ajatukset olivat kuitenkin saaneet yhä enemmän tilaa Suomessa. Tätä kehitystä Eugen seurasi tyytyväisenä. Myöhemmin hän alkoi toimittaa Ruotsin armeijan sotilaskivääreitä halukkaille maksua vastaan. Suomen metsästysyhdistys oli soluttautunut laajalti suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta työtä oli kuitenkin vielä paljon jäljellä. Eugenin kirjeenvaihto alkoikin paisua ja kirjeenvaihdosta käy selväksi, että Eugen halusi hoitaa aseiden toimitukset yksityisiin matkustajiin turvautuen, hän uskoi, että nämä eivät herättäisi huomiota. Tämän lisäksi hän alkoi kiinnittää huomiota siihen, että viranomaiset eivät kiinnittäisi häneen huomiota.¹²⁷ Eugenin toiminta alkoi laajentua saamaan yhä aktiivisempia muotoja, samalla Bobrikovin sorto tiukkeni koko maassa.

---

125 Bourdieu 1985a, 111-123

126 Estlander 1924, 85

127 Schauman 1965, 136-142

Myös poliittinen väkivalta alkoi yleistyä ja se kohdistui hallinnon edustajiin. Samaan aikaan myös hallinto alkoi kohdistaa alamaisiin yhä mielivaltaisempia keinoja. Yhteiskunnallinen tilanne oli siis muuttunut radikaalisti, siitä mitä se oli ollut esimerkiksi 10 vuotta aikaisemmin. Muutos oli ollut myös huomattavan nopeaa, vain muuttamassa vuodessa rauhallisessa rajamaassa oli alkanut kiehua.

Eugenin taloudellinen tilanne oli melko hyvä, mutta hän ei nähnyt itselleen mahdollisuuksia nousta virkaurallaan ylemmäksi tai vaihtoehtoisesti hän ei halunnut kohota, koska hallinto oli menossa venäläisempään suuntaan. Taloudellisen tilanteensa takia hän alkoi ymmärtää, ettei pystyisi tarjoamaan sellaista elintasoakaan minkä Elin tarvitsi. Hän ei myöskään ollut vielä kertonut tunteistaan Elinille. Vuoden 1903 kesän aikana Eugenin ihailu Eliniä kohtaan syveni, mutta hän ei saanut vastakaikua tunteilleen. Hän alkoi ymmärtää ettei tämä tilanne tulisi koskaan muuttumaan. Eugen tunsi myös itse elämänsä epäonnistumiset ja kuvasi itseään seuraavalla lauseella ”Minulla sitä vastoin ei ole mitään, olen punatukkainen, laiha ja sairas.” Myöhemmin Elinin meni naimisiin Einar Florin kanssa.¹²⁸ Miksi niin päättäväisenä tunnettu Eugen ei onnistunut tunnustamaan tunteitaan aiemmin. Miksi Elin ei sanonut Eugenille aiemmin mitään. Nämä ovat kysymyksiä, jotka tarvitsevat vastauksia, mutta niitä ei ole tämän tutkimuksen puitteissa mahdollista pohtia.

Kesällä 1901 Eugen kirjoitti ensimmäisen testamenttinsa. Tässä testamentissa hän jakoi omaisuutensa sisaruksilleen ja määräsi hautajaiskuluistaan. Summa olisi ollut kuitenkin niin vähäinen, että hautajaisia ei olisi todennäköisesti pystytty järjestämään. Eugen myös kielsi järjestämästä muistojuhlaa ja surusaattoa. Testamentti osoittaa, että Eugen uskoi elämänsä jäävän lyhyeksi.¹²⁹

Waldemarin kysymykset mahdollisista attentaattisuunnitelmista eivät siis olleet pelkkiä pelkoja, vaan Eugenin muukin toiminta tuki tällaisia epäilyksiä. Ennen kuolemaansa isä vielä sanoi, että Eugen saattoi toteuttaa tekonsa, hyvittääkseen Waldemarin kokemukset kielimanifesti asiassa. Sigrid on kuitenkin tästä toista mieltä. Eugen ei enää vierailut kotonaan vaan pysyi asunnollaan Talouskoululla. Tähän olivat syynä Eugenin lisääntyneet ruoansulatusvaivat ja se, että häntä seurattiin. Eugen siis halusi suojella perhettään. Sigridin mukaan pahimmat ruoansulatusvaivat esiintyivät silloin, kun Eugen sai kuulla Bobrikovin poliisin julkeuksista. Eugen myös masentui näihin aikoihin. Ainoa joka toi lohtua, oli hänen koiransa Lukas. Suurinta kuohuntaa aiheutti

---

128 Zetterberg 1986, 216-217

129 Schauman 1965, 124-125 kts. myös Estlander 1924, 88

Bobrikovin määräys Kaigorodoville, lähettää Orenburgin kasakat hajottamaan väen, joka oli saapunut seuraamaan asevelvollisuuskutsuntojen sujumista.¹³⁰ Ensimmäisen testamentin merkitys on mielenkiintoinen, koska Eugen oli vielä nuori mies. Miksi hän oli sen tehnyt vai oliko sen taustalla ajatuksia itsemurhasta. Sisko kertoo Eugenin olleen masentunut. Tällaisista ajatuksista ei kuitenkaan löydy merkkejä aineistosta ennen vuoden 1903 syksyä. Sigridin näkemykseen ei sovi se, että Eugen olisi ollut kostamassa perheensä kokemaa vääryyttä. Tällainen näkökulma on vahvasti ristiriidassa sen sankarimyytin kanssa, jota Sigrid pyrkii luomaan Eugenista. Isän näkemys on kuitenkin todennäköisesti osittain oikea, sillä perhe oli Eugenille läheinen ja perheen kokemat vastoinkäymiset vaikuttivat tähän.

Estlanderkin tutkimuksessa nousee esille se asia, että Schaumanien suku joutui kärsimään laajasti sortokausien tapahtumista, keskeisimmät tapahtumat olivat hänen isänsä eroaminen senaatista ja sedän eroaminen Lappeenrannan Rakuunarykmentin komentajan virasta. Eroaminen oli suoraa seurausta Bobrikovin toiminnasta. Bobrikov oli suorittanut rykmentissä tarkastusta ja lausunut seuraavat sanat: ”Minä olen teidän lakinne.” Tämä johti siihen, että rykmentin komentaja ja kaikki hänen upseerinsa erosivat virastaan.¹³¹ Schaumanien suku joutui siis kärsimään suuria menetyksiä kentällä, joka oli suuressa murroksessa. Näiden murroksien ensisijainen lähde oli Bobrikovin ajama poliittinen linja, jota Schaumanien suku vastusti. Tämä vastustus johti siihen, että perhe menetti yhteiskunnallista asemaansa, joka oli riippuvainen siitä, että perhe oli hallinnon suosiossa.

Perheen isä oli menettänyt yhteiskunnallisen asemansa ja vaipui yksinäisyyteen, tämän lisäksi perheen lapset alkoivat pyrkiä yhä suuremmassa määrässä eroon riippuvuussuhteesta isäänsä. Eugen esimerkiksi rahoitti sisarensa Ahvenanmaan matkan. Sisko etääntyi myös Eugenista, mutta silloin kun he olivat yhdessä hän kuvasi veljensä katseesta kuvastuvaa tuskaa. Tämän lisäksi sisko uskoi, että Eugenin kohtalo oli jo määritelty Radomissa. Eugen oli saanut tämän kohtalon äidiltään perinnöksi.¹³² Tavallaan Sigrid on tässä oikeassa, sillä liian aikaisin katkennut äitisuhde on yksi tärkeimmistä syistä, jotka johtivat Eugenin lopulta väkivallan käyttöön. Eugenin kohtalo ei kuitenkaan ollut varma, vaan hänellä olisi ollut paljon muitakin vaihtoehtoja, mutta vähitellen nämä vaihtoehdot hupenivat ja katosivat. Jäljelle jäi vain tämä yksi tie. Radom ei kuitenkaan määritellyt kaikkea, vaan oli kehityksen lähtöpiste.

---

130 Schauman 1965, 125-126

131 Estlander 1924, 88-89

132 Schauman 1965, 121

Sigridiltä Waldemar oli kysynyt useammankin kerran, että aikoiko Eugen ampua Bobrikovin. Sigrid oli kuitenkin tällöin huolissaan veljensä mielentilasta. Eugen kertoi siskolleen, että salaisen poliisin miehet seuraavat häntä ja sisko alkoi epäilemään veljensä hermoja. Sigrid ei pystynyt kuitenkaan puhumaan asiasta kenenkään kanssa, ennen kuin Paul palasi kotiin suorittamaan perämiehentutkintoa. Paul Schauman kertoi tällöin Sigridille, että Eugen ei ollut sairas, vaan puhui totta. Eugenin toiminta kansan parissa oli huomattu myös venäläisten toimesta. Sigrid oli kuitenkin vaikea uskoa tätä, koska Eugen ei ollut kertonut tälle toiminnastaan.¹³³ Sigridin mukaan perhe oli siis ollut huolissaan siitä aikoiko Eugen tehdä jotain. Aineisto ei kuitenkaan osoita, että Eugenista oltaisiin oltu aktiivisesti huolissaan ja tässä kohtaa voi olla kyse siitä, että Sigrid pyrkii näillä purkamaan huonoa omaatuntoaan siitä, että ei ollut ennen tekoa havainnut Eugenin käytöksessä mitään hälyttävää.

Kutsunnat eivät menneet yhtään sillä tavalla, kuin venäläiset olisivat toivoneet. 855 asevelvollisesta oli paikalle saapunut vain 57 nuorukaista ja näistäkin 19 jätti lääkärintarkastuksen väliin huomattuaan väkijoukon vihan. Sigridin mukaan lopulta 38 nuorukaista jäi suomettarelaisen propagandan uhriksi. Väki oli siirtynyt Senaatintorille laskemaan kukkia Aleksanteri II:n patsaalle. Tällöin kasakat hyökkäsivät väen kimppuun. Tapahtuma herätti vihaa helsinkiläisissä. Eugen sai myös osansa kasakkojen väkivallasta, kun kasakka löi häntä lyijypäisellä nagaikalla (kasakan piiska) päähän. Tähän Eugen oli vastannut ja sai pudotettua kasakan hevosen selästään. Tämän jälkeen hän oli onnistunut pakenemaan paikalta. Tämä tilanne nosti esille perheessä kysymykset, siitä suunnitteliko Eugen attentaattia. Eugen jatkoi toimintaa ylioppilaiden ja maaseudun väestön parissa.¹³⁴ Ongelmana on tässä se, että Sigrid on kirjoittanut muistelmansa vasta 1960-luvulla, joten hänen näkemyksensä ovat ajan saatossa värittyneet. Tämä kysymys liittyy laajemminkin Eugenia koskevaan aineistoon. Monet lähteet ovat syntyneet vasta Eugenin teon jälkeen ja niiden arvo on täten kyseenalainen. Yhteenotto kasakkojen kanssa on kuitenkin ollut Eugenille jälleen yksi näyte siitä, kuinka julmasti hallinto toimii kansaa kohtaan ja että tällainen toiminta on pidemmän päälle mahdotonta sietää, varsinkin kun tilanne yhteiskunnassa heikkeni myös muuten.

Estlander vetää tässä kohtaa yhteyksiä Eugenin lapsuuteen Sisä-Venäjällä, jolloin Eugen oli ollut hyväsydämisten kasakoiden hoidossa ja sylissä. Nyt häntä sivalsi kasakan piiska ja ystävyiden

---

133 Schauman 1965, 123-124

134 Schauman 1965, 126-128

tunteet näitä kohtaan katosivat. Sellainen vaikutus on poliittisella taistelulla ihmisiin.¹³⁵ Tässä rakennetaan edelleen sitä sankarimyyttiä Eugenista. Eugen oli lapsuudessaan Estlanderin mielestä suhtautunut suvaitsevasti venäläisiin, mutta nyt tämä ystävyys rikottiin venäläisten toimesta. Tässä kuitenkin unohtuu se, että Estlander kirjoitti Eugenin lapsuudessa käydyistä tappeluista, joissa venäläiset nähtiin Eugenin vastustajina. Tässä kohtaa ristiriita on melkoinen. Selkeästi tässä on vain pyrkimyksenä luoda Eugenin myyttiä.

Kasakkamellakoiden seurauksena Eugen kuitenkin joutui ensimmäistä kertaa poliisin seurannan kohteeksi. Eugenin tekemällä puukotuksella ei kuitenkaan ollut hänelle oikeudellisia seurauksia. Perheen piirissä tapahtumaa kuitenkin muisteltiin monesti ja isä korosti Eugenin rohkeutta. Tästä rohkeudesta hän sai syntymäpäivänään lahjaksi Waldemarilta kultaisen urhoollisuusmitalin, jonka hänen isoisänsä isä Gustaf Schauman oli saanut Alavuden taistelusta 1808. Tämä suvun aarre oli kulkenut suvussa isältä pojalle. Isä tunnusti mitalin antaessaan, että Eugen oli osoittanut urhoollisuutta, niin kasakkamellakassa kuin muutenkin elämässä.¹³⁶ Tämä oli ensimmäinen kerta kun sortotoimet osuivat suoraan Eugeniin ja tällä oli omat seurauksensa, jotka saivat Eugenin jatkossa käyttäytymään varovaisemmin.

Eugen joutui todistamaan yhteiskunnassa tapahtunut muutosta muutenkin. Vuoden 1903 aikana hän joutui todistamaan poliisien harrastamaa mielivaltaa. Hän todisti tilannetta, jossa poliisin ja rahvaan välillä tuli sanaharkkaa, jonka jälkeen poliisi otti kiinni miehen nimeltä Boman. Kiinnioton jälkeen poliisi alkoi kohdistaa mieheen väkivaltaa, ensin kaatamalla hänet maahan, raahaamalla perässään ja lyöden tätä vähän väliä miekalla päähän. Tämän jälkeen Boman vietiin putkaan, jossa tämä sai viettä 16 tuntia ilman lääkärinhoitoa. Tämän jälkeen Boman tuttavat saapuivat poliisiasemalle, mutteivät kuitenkaan päässeet sisälle. Kun eräs heistä alkoi kirjoittaa ylös todistajia, otettiin hänet kiinni ja vietiin putkaan. Saman tapahtuman yhteydessä Eugen sai oman osuutensa poliisin mielivallasta. Poliisi oli tullut kyselemään häneltä tapahtumista, mutta kun Eugen oli kertonut poliisille, että tapahtumissa oli kyse poliisin sopimattomasta käytöksestä ja sille todistajien keräämisestä. Tämän jälkeen Eugen raahattiin poliisiaseman sisäpihalle, jossa hän sai osan poliisin väkivallasta. Tämän jälkeen poliisi pidätti hänet.¹³⁷ Nämä kokemukset olivat vaikuttamassa siihen kehitykseen, mitä Eugen koki sortokausien aikana. Väkivaltainen ympäristö synnyttää lopulta

---

135 Estlander 1924, 100

136 Estlander 1924, 100-101

137 Estlander 1924, 101-102

itselleen väkivaltaisen vastareaktion. Eugenin toiminnasta ennen näitä kokemuksia ei löytynyt juurikaan viitteitä suorasta toiminnasta, vaan hän keskittyi selkeästi enemmän passiiviseen vastarintaan. Näiden kokemusten on täytynyt olla Eugenille silmiä avaavia; hänelle aukesi uusi maailma, johon ei ollut aatellisessa elämässään juurikaan aiemmin törmännyt.

Eugenin sairastelu ei ollut aikuisiälläkään loppunut ja hän yritti selvittää syitä jatkuvalla vaivalla, mutta syitä ei saatu selville. Sairastelun luonne oli kuitenkin psykosomaattista, tätä vahvasti kesällä Eugenin käynti Ossian Schaumanin vastaanotolla, tämä totesi vaivojen johtuvan Eugenin äärimmäisestä hermostuneisuudesta. Vaiva ajoi Eugenin sairaslomalle. Kouluylhallitus myönsi Eugenille sairaslomaa elokuun 1903.¹³⁸ Eugen kuitenkin toteaa itse lääkärikäynnistään: ”Hän sanoi, että mitään vaaraa ei ole, olen vain äärimmäisen hermostunut. Kun vapaudun hermostuneisuudestani, tulen siinä samassa terveeksi. Hän tutki minut hyvin tarkkaan ja sanoi, että minussa ei ollut muuta vikaa. On siis vain yksi lääkäri, joka voi parantaa minut, se on Elin.”¹³⁹

Eugen oli naissuhteissaan ailahteleva, mikäli hänen siskoaan on uskomisen. Sigridin mukaan hän oli koulupojasta ollut uskollinen Elinille. Tämä ei vain osoittanut kiinnostusta Eugenia kohtaan. Eugen pyysi Sigridiltä lainaan äidin sormuksen, jota hän halusi kokeilla jonkun tytön sormeen. Sigrid ei kuitenkaan tiedä kuka tämä tyttö oli. Eugenilla oli siis ihastuksia ja selvästi yksi pidempiaikainen kiinnostuksen kohde, näiden suhteiden molemminpuolisuus on vaikeaa osoittaa. Sigridille Eugen vaikuttaa puhuneen asioista, tai sitten Sigrid on muodostanut käsityksenä Eugenin jäljelle jääneistä papereista. Ei siis ole varmuutta saiko Eugen vastakaikua tunteisiinsa vai olivatko asiat vain hänen omassa päässään. Sormuksen lainaaminen kuitenkin osoittaa, että Eugenilla olisi ollut yritystä lähestymiseen naisten kanssa. Tämä ei kuitenkaan johtanut mihinkään pysyvään, vaan attentaatin tapahtuessa Eugen oli poikamies.¹⁴⁰ Ainoa varma asia on se, että suhde Elinin oli kariutunut. Tällä tapauksella oli suuri vaikutus Eugenille, sitä voidaan pitää jopa viimeisenä pidikkeen poistumisena väkivallan tieltä.

Sairaslomallaan Eugen vietti aikaa Östersundomin alueella Borgströmien luona ja täällä hän keskittyi merkitsemään ylös Elinin nihkeän suhtautumisen häneen. Yksi hetki oli jäänyt erityisesti hänen mieleensä. Se oli kun Elin kysyi häneltä, koska Lucas ottaisi vastaan nimipäiväonnitteluja.

---

138 Koululaitoksen ylihallituksen päätös 17.6.1903. Biographica, Eugen Schauman, ÅAB

139 Eugen Schauman, Några minnen, s. 34-41 Eugen & Elin. Östersundomin kesänvietosta ks. myös Elin Borgström Emmy Stenbäckille 8.7.1903 Emmy Hultmanin kirjekokoelma

140 Schauman 1965, 133-134

Eugen uskoi, että Elinin vierailu hänen omaan huoneeseensa muuttaisi asioita ja tämä hetki oli hänen elämänsä onnellisimpia. Eugen oli siis täysin Elinin lumoissa ja kaikki huomio mitä hän sai, oli hyvää. Tilanne oli niin pitkään hyvä, kun Eugen uskoi siihen, että hänellä olisi jotain toivoa Elinin suhteen. 24. lokakuuta 1903 Elin pyysi Eugenia keskustelemaan kanssaan. Tuota päivää voidaan pitää yhtenä hän elämänsä merkittävimmistä. Eugen toi tässä keskustelussa esille halunsa avioliittoon Elinin kanssa. Vastaus oli kuitenkin Eugenille täydellinen järkytys, Elin kieltäytyi ehdotuksesta ehdottomasti. Tämä hetki tuhosi Eugenin rakentamat pilvilinnat. Se vei myös hänen elämältään pohjan, sillä hän ei uskonut, että voisi enää kasvattaa sosiaalista pääomaansa, sillä perheen perustaminen kävi Elinin päätöksen myötä mahdottomaksi Eugenin mielessä. Heti Elinin päätöksen jälkeen Eugen alkoi puhua itsemurhasta ja kirjasi tämän myös muistelemiinsa.¹⁴¹ Eugen oli siis menettänyt hetkessä koko elämänsä pohjan ja sen mitä kohti oli koko aikuisikänsä pyrkinyt. Tämä vastoinkäyminen aiheutti hänelle suunnatonta tuskaa ja elämän sisällön katoamisen. Nyt hänen oli keksittävä jotain uutta, johon hän suuntaisi resurssinsa

Eugenin muistelmiin kuitenkin liittyy lähteenä problematiikkaa, sillä hän alkoi kirjoittaa niitä vasta Elinin kanssa käydyin keskustelun jälkeen. Muistelmat on siis laitettava syntykontekstiinsa ja pohdittava olivatko ne surutyötä, jota ei voi ottaa täysin totena. Muutos Eugenin ajatuksissa oli kuitenkin niin konkreettinen, että tältä osin muistelmia ei voi kyseenalaistaa. Bobrikovin murha vielä vahvistaa tätä näkemystä. Eugenin toiminnassa tapahtuneet muutokset myös alkoivat kieliä siitä, että hän suunnittelei jotain. Suunnitelma ei kuitenkaan syntynyt heti tapahtumien jälkeen, vaan se vaati aikaa muodostuakseen. Siihen asti Eugenin elämä jatkui hyvin samanlaisena kuin tähänkin asti.

24. päivän tapahtumilla oli Bobrikovin murhan kannalta suunnaton merkitys, sillä silloin vietiin Eugenilta toinen merkityksellinen asia isänmaan lisäksi. Tämän jälkeen hän suuntasi Eliniltä vapautuneen kiihkon Suomen asialle. Ennen tätä Eugenin toiminta ei ollut vielä kovinkaan kiihkeää, mutta nyt häneltä vapautui resurssia ja epätoivon tuomaa tarmoa. 24. päivä oli siis hetki, jolloin Eugenilta poistui viimeinenkin pidike väkivallan tieltä. Aiemmin hän oli ollut pragmaattinen ja pyrkinyt rakentamaan isoa suunnitelmaa Suomen aseman parantamiseksi, nyt hän alkoi pohtia pienemmän, mutta tehokkaamman toiminnan vaikutusta tilanteeseen. Tässäkin kohtaa ilmenee Eugenille tyypillistä kykyä peittää omat ajatukset ja tunteet. Kukaan ei oikein osannut sanoa mitä

---

141 Zetterberg 1986, 214-220

Eugen ajatteli tällä hetkellä, hänen sisäinen maailmansa oli siis arvoitus kaikille ja kovinkaan moni ei arvannut, että Eugen ajautuisi tällaisen tekoon.

Vuoden 1903 huhtikuussa Bobrikovin valta Suomesta kasvoi, tällöin julkaistiin diktatuuriasetus, joka antoi Bobrikoville itsevaltiaan oikeudet Suomessa. Hän pystyi nyt sulkemaan lehtiä ja yrityksiä sekä karkottamaan ihmisiä. Näitä valtuuksia hän alkoikin heti käyttämään ja ensimmäiset karkotukset aiheuttivat suurta huomiota.¹⁴² Karkotukset osuivat jälleen lähelle Eugenia, sillä karkotettujen joukossa oli hänen sukulaisiaan. Jälleen Bobrikovilainen hirmuvalta oli osunut Eugenin elämään. Ja jälleen hän sai osoituksen siitä, että venäläistämistoimet veivät Suomea yhä syvemmälle laittomuuteen ja ettei tilanne voinut enää juurikaan pahentua. Kehitys yhteiskunnallisessa tilanteessa oli viimeisiä tekijöitä siinä kehityksessä, jonka päässä oli Bobrikovin murha. Kuohunta koko yhteiskunnassa oli lisääntynyt ja useat tahot olivat alkaneet suunnitella Bobrikovin murhaa. Oli siis suurelta osin sattumaa, että Eugen oli se, joka ehti suorittamaan teon.

Estlanderin mielestä tässä asiassa kuvastuu yksityisen tunne-elämän sulautuminen yhteen yhteisen isänmaallisen asian kanssa. Tapahtuma oli Estlanderista vain yksi pieni askel sillä tiellä, joka vei Eugenia kohti Bobrikovin ampumista.¹⁴³ Estlanderin kirjoituksessa näkyy pyrkimys luoda kuvaa Eugenista sankarina. Eugen oli lisäksi kirjoittanut karkotusten vaikutuksesta vasta syksyllä ja tällöin hänen suhteensa Eliniin oli lopullisesti ohi. Eugen antaa aiemmille kohtaamisille suurempaa arvoa kuin niillä on ollut ja pyrkii luomaan Elinistä muusansa, joka oli erityisen isänmaallinen. Elin on kuitenkin aineistosta välittyvän kuvan perusteella hyvinkin tavallinen yläluokkainen nuori nainen. Eugenille hän kuitenkin edustaa jotain paljon suurempaa. Eugenin kirjoituksissa on aistittavissa, että hän pyrkii luomaan Elinistä jonkinlaisen isänmaan ruumiillistuman.

Lokakuu ei merkinnyt pelkästään tunne-elämän kriisiä Eugenille, vaan samaa aikaan myös Bobrikovin toiminta edellytykset paranivat ja hän oli saanut jalansijaa venäläistämispolitiikalle. Senaatissa oli istuntojen kieleksi tullut venäjä. Bobrikov pystyi vihdoinkin johtamaan puhetta senaatissa. Tilanteen muutos johti siihen, että Eugen päätti irtisanoa itsensä senaatinkopistin toimesta.¹⁴⁴ Puheenjohtajana toimiminen käytännössä poisti rajoitukset, joita Bobrikovilla oli aiemmin ollut, sillä nyt hän pystyi antamaan ohjeensa suoraan senaatissa, kun aiemmin hänen oli

---

142 Estlander 1924, 103

143 Estlander 1924, 104

144 Zetterberg 1986, 221

ollut pakko käyttää suomalaisia välikäsiä. Tämä johti siihen, että venäläistämistoimenpiteet alkoivat edetä tässä uudessa tilanteessa nopeammin senaatissa. Suomalaisten keinot vastustaa niitä, olivat myöskin uudessa tilanteessa vähäisemmät kuin aiemmin. Enää hidastustaktiikka ei toiminut kuin ennen.

Näiden tapahtumien myötä perheessä alettiin aavistella, että Eugenilla olisi suunnitelmia Bobrikovin varalle. Waldemar kirjoittaa muistelmissaan, että näihin aikoihin oli iltakävelyllä noussut esille kysymys Bobrikoviin kohdistuvasta murhayrityksestä. Eugen kertoi kaupungilla liikkuneesta pohjalaismiehestä, joka oli puhunut tällaisesta suunnitelmasta. Isän mielestä moisista asioista ääneen puhuva henkilö oli vain tyhjän puhuja, joka ei tulisi toteuttamaan suunnitelmiaan. Waldemarin mielipide asiasta oli se, että Bobrikovin murha ei myöskään olisi hyväksi maalle, vaan seuraukset voisivat olla päinvastoin hyvinkin haitallisia. Jos tällaiseen tekoon päätyisi olisi tekijän parasta myös surmata itsensä. Koska kiinni jäädessään tekijään kohdistettaisiin kidutusta, joka olisi pahempaa kuin kuolema. Näistä Schaumanin isän tekemistä muistiinpanoista pitää sanoa, että ne on kirjoitettu Eugenin tekemän murhan jälkeen, joten niiden todistusvoima on kyseenalainen. Useat lähteet kertovat, että Eugen on keskustellut poliittisista murhista jo aiemminkin, joten tällaista keskustelua isän kanssa, ei voi pitää yllätyksenä.¹⁴⁵ Yhteiskunnallinen tilanne alkoi myös olla otollinen tällaisille keskusteluille, sillä Bobrikovin diktaattorin valtuudet tuntuivat koko ajan tulevan täydellisemmiksi. Oli siis luonnollista, että toimenpiteiden ylin johtaja otetaan keskustelun kohteeksi ja ryhdytään miettimään, onko hänen raivaamisesta mitään hyötyä. Eugen alkoi talven 1903-04 aikana kerätä ajatuksiaan ja runoja ns. siniseen vihkoon. Nämä merkinnät kertovat jotain Eugenin mielentilasta tuona aikana, vaikka niitä ei kannata liian paljo alkaa tulkitsemaan. Vihko yleissävy on kuitenkin sellainen, että vaikuttaa siltä, että Eugen on pyrkinyt sen avulla valmistamaan itseään tulevaan. Tämän lisäksi Eugen oli keskittynyt vanhaan rakkaaseen Vänrikki Stålin tarinoihin ja tehnyt omaan kappaleeseen paljon merkintöjä. Näissä merkinnöissä käsitellään isänmaata, odottamista ja sankarillista kuolemaa sen puolesta. Tällaisten ajatusten kanssa Eugen siis paini viimeisenä talvena.¹⁴⁶ Eugen valmisteli itseään kuolemaan ja todennäköisesti Vänrikki Stålin tarinat antoivat hänelle voimaa valitsemallaan tiellä. Täältä hän on myös todennäköisesti saanut vahvistusta sankarilliselle kuolemalle isänmaan puolesta.

---

145 Zetterberg 1986, 222-223

146 Zetterberg 1986, 223-225

Estlander korostaa, että ajatukset jotka Eugenia ohjasivat, olivat lähtöisin hänen suunnattomasta velvollisuudentunnosta isänmaata kohtaan. Tämä meni hänen elämässään yli kaiken muun. Se oli kuin luonnonvoima joka ohjasi Eugenia.¹⁴⁷ Eugen kuitenkin itse puhuu tästä yllättävän vähän. Ainoa selkeä todiste tästä on kirje tsaarille. Estlanderin ajatukset ovat sellaisia, että ne tukevat sankarimyytin rakentamista. Toki Eugen oli huolissaan isänmaastaan, mutta se oli tuohon aikaan enemmän sääntö kuin poikkeus. Eugenin teko on kuitenkin poikkeuksellinen, koska hän oli valmis uhraamaan itsensä. Muissa suunnitelmissa oli ajatuksena, että tekijä pakenisi maasta teon jälkeen. Tästä syystä teon sankarillisuus on ymmärrettävä.

Eugenin ajatusmaailma oli siis muuttunut lokakuun jälkeen ja nyt vaikutti siltä, että hän vain valmistautui väistämättömään tekoon, jonka ansiosta kaikki tulisivat hänet muistamaan. Lopullisen päätöksen puolesta puhuvat 20. helmikuuta 1904 laadittu testamentti, jossa hän jakoi vähäisen omaisuutensa. Tämän lisäksi hän kirjoitti samana päivänä isälleen lyhyen jäähyväiskirjeen. Säilytettävät tavarat ja paperit Eugen keräsi kokoon ja vei ne säilytettäväksi perhetuttu Hugo Dunckerin haltuun. Tämän lisäksi Eugen kirjoitti muistelmiinsa oman henkilökohtaisen testamentin, jonka oli osoittanut Elinille. Hän kertoi siinä olevansa kiitollinen siitä, että sai tuntea Elinin ja toivoi, että Elin vielä hänen mentyään ajattelisi häntä edes joskus.¹⁴⁸ Oliko teko siis suunnattu isänmaan hyväksi vai siksi, että Elin muistaisi Eugenin aina. Todennäköisesti teossa oli kyse näiden kahden asian sotkeutumisesta kuten Estlander esittää. Henkilökohtainen testamentti kuitenkin korostaa Elinin roolia ja esittää Eugenin toiveen, että Elinin omistaisi tälle ajatuksia, joita Eugen ei Eliniltä elässään saanut.

Estlander kertoo Eugenin unohtaneen hetkeksi Elinin ja tällöin hänen huomionsa keskiöön nousi Lisi Florin. Hänet Eugen löysi myös rosvojoukon parista, tässä työssä häntä miellytti suora ja uskollinen luonne. Kuitenkin hänen tunteensa Eliniä kohtaan olivat liian voimakkaat ja hän luopui aikeistaan Lisin suhteen. Tässä kohtaa esille nousee myös äidin nimen merkitys Eugenille. Hän koki, että oli olemassa jotain näkymättömiä lankoja, jotka sitoivat hänet Eliniin.¹⁴⁹ Lapsuuden merkitys ja äidin varhaisen kuoleman aiheuttama trauma nousee esille siinä, miten Eugen rajoitti itse omia sosiaalisia suhteitaan ja oli omalla toiminnallaan ajamassa itseään tielle, jonka päätepisteessä oli Bobrikovin murha. Eugen oli ajautunut tilanteeseen, jossa hänen ainoa

---

147 Estlander 1924, 105

148 Zetterberg 1986, 226-228

149 Estlander 1924, 105-106

vaihtoehtonsa oli sanonut hänelle ei, ja hän oli sulkenut kaikki muut mahdollisuudet pois elämästään.

Estlanderin mukaan Eugenin tunteista ei tiennyt kukaan hänen lähimmistä ystäväistä. Lisi Florin tosin aavisteli jotain, mutta Eugen piti ajatuksena visusti itsellään. Hänen tunteistaan kertoi vain hänen muistelmansa ja niissäkin Eugen mitätöi tunteidensa merkitystä. Hänen tunteensa ja toimintansa aukesi hänen ystävilleen vasta hänen kuolemansa jälkeen. Ainoa rakkaus mitä Eugen ei pitänyt piilossa oli hänen rakkautensa isänmaata kohtaan. Häntä kuvastavat Estlanderin mukaan erityisen hyvin Runebergin runossa Dunckerista lausuttavat sanat ”Hän kuoli eestä kullan tään.”¹⁵⁰ Eugenin sosiaaliset esteet siis tekivät mahdolliseksi sen, että hän ei kyennyt luomaan normaalia suhdetta naiseen ja tästä syystä hän oli lopulta tilanteessa, jossa hän ei enää nähnyt elämälleen muita vaihtoehtoja kuin jatkettun itsemurhan. Lopullisessa päätöksessä kesti kuitenkin yllättävän kauan.

Estlanderin näkemys on se, että Eugen oli pohtinut pitkään Bobrikovin saattamista päiviltään. Kuitenkin ratkaisevan päätöksen Estlander ajoittaa lokakuuhun 1903, kun Bobrikov alkoi johtaa senaatin puhetta venäjäksi.¹⁵¹ Samaan aikaan myös tapahtui Eugenin ja Elinin suhteen kariutuminen. Tässä tulkinnassa on se ongelma, että suunnitelmat murhasta syntyivät vasta seuraavana vuonna, kuten Zetterberg osoittaa.

Eugen kertoi senaatin tapahtumista isälleen seuraavasti. Bobrikovin johtaman täysistunnon jälkeen, kutsuttiin senaatin virkamiehet yleiseen esittelyyn. Eugen oli saapumassa senaattiin kouluhallituksen toimestaan ja näki yllätyksekseen virkamiehet, ylimääräisetkin koolla, kaikki virkapukuunsa pukeutuneina, odottelemassa esittelyä. Hän ei muuttanut asuaan. Waldemarille hän sanoi olleensa niin hermostunut tilaisuudessa, ettei ollut kyennyt tekemään yhtään mitään. Lisäten: ”Ja jos sellaisessa tilaisuudessa olisi ollut kysymys laukauksen ampumisesta, olisin minä varmasti ampunut ohi.”¹⁵² Tämän puheenvuoron Estlander katsoo merkitsevän sitä, että Eugen oli tehnyt lopullisen päätöksen ampumisesta, mutta että valmistautuminen vaati vielä aikaa.

Tällä tilaisuudella oli ainakin suuri symbolinen merkitys, sillä uhri ja ampuja kohtasivat tällöin ensimmäisen kerran silmäysten. Toinen ei tiennyt millainen uhka häneen kohdistui ja toinen taas pääsi näkemään vihollisensa ilmielävänä. Tällä tapaamisella on ollut Eugeniin suuri vaikutus kuten

---

150 Estlander 1924, 106-107

151 Estlander 1924, 112

152 Estlander 1924, 112-113

Estlanderin todistus edellä kertoo. Tämä toi Bobrikovin konkreettisesti Eugenin elämään ja hän näki, että tämä oli tavallinen ihminen. Tästä eteenpäin Eugen tunsu kohteensa. Mutta oliko päätös ampumisesta syntynyt jo tällöin. Siihen en usko, sillä suunnitelmat tulevat konkreettisiksi vasta helmikuussa ja eikä ole mitään viitteitä siitä, että Eugen olisi yrittänyt tekoa ennen vuotta 1904.

Eugen oli harkinnut tekoaan tarkkaan ja siitä kertoo se, että hän jätti vetoomuksensa tsaarille ulkopuolisen haltuun. Jos se olisi ollut hänen taskussaan surmateon hetkellä, olisi päätynyt viranomaisten haltuun ja nämä eivät olisi sitä julkaisseet. Siksi oli tärkeää jättää kopio ulkopuoliselle, koska tämä toisi sen julkisuuteen surman jälkeen. Kirjoituksissaan Eugen korostaa alusta lähtien toimineensa yksin. Tämä Eugenin jättämä kirje on yksi tärkeimmistä osista, Sigridin ja Estlanderin luomassa sankarimyytissä.

Päätös oli tehty ja suurin osa valmisteluistakin oli suoritettu, mutta vielä piti hoitaa itse teko. Koska Eugen ei halunnut sotkea ketään muuta murhaan, hän vetäytyi viimeisinä elinkuukausinaan entistä enemmän syrjään sosiaalisesta elämästä. Tällä vetäytymisellä hän halusi suojella ulkopuolisia tekonsa vaikutuksilta. Ystävät huomasivat tämän muutoksen Eugenin käytöksessä ja pyrkivät houkuttelemaan hänet takaisin sosiaalisiin rientoihin. Nämä yritykset kuitenkin epäonnistuivat ja jos Eugenin tapasi kaupungilla, säikähti hän niitäkin kohtaamisia. Kaikesta huolimatta hän jatkoi kirjeenvaihtoa ulkomailla olevien ystäviensä kanssa. Tämä kertoo, että Eugen tarvitsi vielä viimeisinä kuukausinaan kommunikaatiota ulkomaailman kanssa. Varovaisuussyistä Eugen ei enää kuitenkaan allekirjoittanut näitä kirjeitä omalla nimellään, vaan käytti kirjeiden lopussa allekirjoitusta ”ystävä”¹⁵³. Tällä pyrki turvaamaan ystäviensä aseman tekonsa jälkeen, sillä hän tiesi, että teosta seuraisi suuri tutkinta, jossa poliisi pyrkisi löytämään mahdolliset rikoskumppanit. Tämän seurauksena Eugen oli pakotettu sosiaaliseen eristäytymiseen. Muutenkin näyttää siltä, että vanhemmiten Eugen alkoi viihtyä enemmän ja enemmän omissa oloissaan.

Tämä eristäytyminen nousi esille myös Estlanderin tutkimuksessa. Ainoa asia mikä oli Eugenin käytöksessä muuttunut ennen ampumista, oli hänen kotiinsa tekemien vierailuiden vähentyminen. Tämän olivat huomanneet myös Waldemar ja Sigrid, mutta isä ei halunnut kysyä syytä muuttuneeseen käytökseen. Sisarelle Eugen taas kertoi syyksi sen, että poliisit tarkkailivat häntä.¹⁵⁴ Tämä selitys oli Sigridin mielestä uskottava, sillä poliisi oli jo aiemmin ottanut Eugenin

---

153 Zetterberg 1986, 231

154 Schauman 1965, 140-141

tarkkailuun. Perhe ei myöskään itse yrittänyt ottaa Eugeniin enempää yhteyttä. Tämä taas on mielestäni osoitus siitä, että he eivät olleet kovinkaan huolissaan Eugenista.

Waldemarin mielipide oli murhan suhteen jyrkkä, sillä hän ei uskonut sillä saavutettavan suurempaa hyötyä, sillä hänen näkemyksen mukaan Bobrikovin paikalle tulisi vain toinen vastaava. Mutta jos tekoon päädyttäisiin, olisi tekijän surmattava itsensä, sillä henkiin jäänyt tekijä joutuisi poliisin kuulustelun ja kidutuksen kohteeksi. Tämä oli Waldemarin mielestä pahempaa kuin kuolema.¹⁵⁵ Waldemar oli siis tietämättään ohjaamassa Eugenia sillä tiellä, jonka päässä oli Bobrikovin murha. Eugen piti Waldemaria suuressa arvossa ja uskoi usein tämän mielipiteitä, vaikka olikin taipuvainen tekemään niiden pohjalta omat tulkintansa, kuten tämäkin tapaus osoittaa. Isän näkemys asiasta on kuitenkin varmasti vaikuttanut ja vahvistanut sitä, että Eugen tulisi surmaamaan itsensä. Varsinkin kun Eugen oli jo syksystä lähtien pohtinut itsensä surmaamista. Henkiin jääminen ei ollut Eugenille vaihtoehto.

Estlander yrittää sijoittaa tätä keskustelua syysmyöhälle 1903, mutta tälle ei ole olemassa mitään todisteita. Näitä keskusteluja on käyty myös muulloinkin ja niiden sisältö on ollut samankaltaista. Perheessä on kuitenkin ollut keskustelussa väkivalta ja sen kohdistaminen hallintoon. Isän näkemys ei ole tukenut tällaista toimintaa. Keskustelut ovat siis olleet enemmän yleisen tason keskusteluja, joita on käyty tuona aikana pitkin poikin suuruhtinaskuntaa vallitsevan tilanteen seurauksena. Isä Schauman ei siis ollut keskustelun aikana nähnyt siinä mitään erikoista ja oli unohtanut asian pitkäksi aikaa.¹⁵⁶ Tilanne ei myöskään vielä vuoden 1903 lopulla ollut otollinen murhalle. Sillä näytti siltä, että Bobrikovin murhalla ei voitaisi vielä saavuttaa mitään etua Suomelle.

Aineistojen mukaan samoihin aikoihin alkoi muodostua Aktiivinen Vastarintapuolue.¹⁵⁷ Vastarinnan aktivoituminen kertoi siitä, että tilanne suuruhtinaskunnassa alkoi heikentyä. Tämä johti siihen, että jotkut toimijat näkivät, että vanhat toimintatavat eivät riittäneet, vaan oli keksittävä uusia

---

155 Estlander 1924, 116

156 Estlander 1924, 116

157 Estlander 1924, 116

tehokkaampia tapoja vastustaa hallinnon toimenpiteitä. Aktivistien ajattelun keskiöön nousi venäläisten esikuvien mukainen väkivaltainen toiminta, jonka avulla pyrittiin raivaamaan hallinnosta sellaisia henkilöitä, joiden toiminta katsottiin erityisen haitalliseksi isänmaan tilanteelle. Kentän säännöt olivat siis mukautuneet vallitsevaan tilanteeseen ja toimijat olivat muokanneet sen sääntöjä uuteen tilanteeseen sopivaksi. Aiemmin toimenpiteitä oli pyritty vastustamaan laillisin keinoin, mutta ne toimenpiteet eivät olleet tehonneet tarpeeksi, joten hallinnon laittomiksi katsottuihin toimenpiteisiin ruvettiin vastaamaan yhtä kovemmin keinoilla.

Estlander kirjoittaa, että reaktio oli seurausta siitä, että Suomessa oli menty rikkomaan kuusi vuosisataa vallinnut laillisuuden tila. Oikeusvaltion periaatteet oli hylätty ja niiden tilalle oli nousemassa miekan ja kasakan nagaikkan valta. Oliko ihmisten mahdollista katsoa toimettomina kuinka heidän isänmaansa ajettiin perikatoon. Tilanne oli kestävä, joten näissä olosuhteissa nousi terrori uhmaamaan diktaattoria. Estlanderin mukaan tämä sama ilmiö nousi esille koko Venäjän valtakunnassa.¹⁵⁸ 1900-luvun alun tapahtumat Venäjän valtakunnassa tukevat Estlanderin näkemystä. Venäläistämistoimet aiheuttivat reaktioita kaikkialla ja johtivat laajaan kuohuntaan valtakunnassa. Suomen tapahtumat eivät siis olleet poikkeus valtakunnan tasolla. Oikeastaan voidaan sanoa, että pitkä rauhallinen kausi oli poikkeuksellinen valtakunnassa.

Bobrikovin murha ei ollut ainoastaan Eugenin mielessä, vaan myös Aktiivinen Vastustuspuolue suunnitteli sitä. Heidän toimintaansa ohjasi ajatus Suomen vapauttamisesta Venäjän vallan alta. Aktivistien suunnitelmat Bobrikovin murhaamisesta alkoivat muodostua syksyllä 1903. Tämän lisäksi heidän listalleen päätyi myös poliisikomisario Leo von Gross, mutta teko jäi kuitenkin tekemättä. Tämän jälkeen ryhmä alkoi suunnitella Bobrikovin murhaa, aluksi he pohtivat tekotavaksi pommia ja tekopaikaksi Kaivopuistoa. Suunnitelmasta kuitenkin luovuttiin, kun Bobrikov ei ilmestynyt parina päivänä puistoon.¹⁵⁹ Edellä mainitun aineiston perusteella on pieni ihme, että Eugenin onnistui surmamaamaan Bobrikovin. Muut toimijat olivat jo yli puoli vuotta ennen Eugenia tekemässä suunnitelmiaan ja toteuttamassa niitä. Heidän suunnitelmansa olivat kuitenkin paljon monimutkaisempia kuin Eugenin suunnitelma ja tästä syystä ne olivat hankalampia toteuttaa.

---

158 Estlander 1924, 117

159 Zetterberg 1986, 232-233

Myös Lennart Hohenthal oli kehittänyt omia suunnitelmiaan Bobrikovin murhaamiseksi, mutta Sigridin mukaan tämä olisi vaatinut kallista toteutusta ja olisi tuskin miellyttänyt Eugenia. Eugen kuitenkin lupautui sitoutumaan siihen, ellei hänen oma suunnitelmansa onnistuisi. Hän luotti omaan suunnitelmaansa, joten hän ei uskonut, että joutuisi toteuttamaan Hohenthalin suunnitelmaa. Muut eivät kuitenkaan tieneet mikä Eugenin suunnitelma oli, joten he jatkoivat oman suunnitelmansa pohtimista. Eugeniin kuitenkin turvauduttiin myös muissa kysymyksissä.¹⁶⁰ Eugenin saamat tiedot olivat sellaisia, että ne johtivat siihen, että hänen oli alettava valmistella omaa tekoaan toden teolla. Tämä kasvatti Eugenin motivaatiota, sillä hän tiesi, että toiminnan aika olisi lähellä.

Aktivistien toiminta tuli Eugenille tutuksi hänen ystävänsä Gunnar Castrénin kautta, sillä tämä oli kiinnostunut aktiivisemmasta toiminnasta ja otti asian puheeksi Eugenin kanssa. Nämä kaksi asuivat lähellä toisiaan ja kohtasivat usein kaupungilla. Tällöin he päätyivät keskustelemaan päiväkysymyksistä ja tässä kohtaa keskustelut ajautuivat käsittelemään myös aktivistien toimintaa, mutta vain teoreettisella tasolla. Castrén kuitenkin havaitsi Eugenin palon aiheessa ja katsoi, että hän voisi kertoa tälle niistä tiedoista mitä hänellä oli aktivistien toiminnasta. Castrénin omat näkemykset asiasta olivat radikaaleja.¹⁶¹ Tiedot olivat Eugenin kannalta tärkeitä, sillä niiden avulla Eugen sai tiedon, että Bobrikov on myös muiden tähtäimessä. Jos hän ei olisi saanut tietoja, ei hän ehkä olisi ehtinyt toteuttaa tekoaan. Tämä tietojen leviäminen myös osoittaa sen kuinka pienet piirit olivat Suomessa.

Gunnar Castrén kertoo, että Eugen olisi saanut tiedon näistä suunnitelmista hänen kauttaan vuoden 1904 alussa. Castrén oli syksyllä ottanut hoitaakseen Fria Ord -lehden yhdysmiehen tehtävät Helsingissä ja tätä kautta hän oli tekemisissä murhan suunnittelijoiden kanssa. Eugenilta Castrén taas sai tietoja mm. kouluylivaltuutukseen liittyen.¹⁶² Mielenkiintoista on se, että Eugenin suunnitelma sai muotonsa juuri vuoden 1904 alussa. Näiden keskustelujen merkitys on varmasti ollut taustalla Eugenin suunnitelmassa ja todennäköisesti nämä keskustelut muokkasivat Eugenin suunnitelmaa.

Eugen ei ollut halukas sotkemaan itseään tällaisten ryhmien toimintaan, vaan hän pysyi koko elämänsä erossa poliittisesta toiminnasta. Hän ei siis ollut järjestäytyneen aktiivisen vastarinnan jäsen, vaan oli tällaisessa toiminnassa yksinäinen susi. Eugen nautti yhteiskunnallisista

---

160 Schauman 1986, 140

161 Estlander 1924, 117

162 Zetterberg 1986, 234

keskusteluista ja hänen ajatuksensa olivat samoilla linjoilla aktiivisen vastarinnan kanssa. Jos halutaan luoda sankarimyyttiä, on henkilö parempi nostaa politiikan yläpuolelle, sillä politiikka on asia, joka usein jakaa ihmisiä. Estlander halusi Eugenista sankarin jakautuneelle kansalle. Tällöin oli parempi jättää Eugenin poliittiset näkemykset tarkastelun ulkopuolelle. Sigridin tekstissä Eugenin poliittisuutta ei yritetä häivyttää samanlaisella tavalla ja Zetterberg tuo kytkökset politiikkaan selvästi esille.

Hohenthal kertoi Eugenin suunnitelmista eteenpäin ja näiden tietojen takia salaliittolaiset viivästyttivät omaa tekoaan ja antoivat Eugenille rauhan suorittaa oman attentaattinsa rauhassa. Keskustelut ovat antaneet Eugenille tiedon siitä, että hänen oli toimittava nopeasti tai hän ei saisi enää uutta tilaisuutta.

Ennen murhaa Eugen oli hoitanut asiansa kuntoon ja tältä osalta hän oli jo valmis toimintaan paljon ennen murhaa. Lisäksi lopullisen päätöksen tekeminen oli helpottanut Eugenia henkisesti. Viimeiset viikkonsa Eugen käytti rakkaiden harrastuksiensa parissa ja tapasi ystäviään, joiden mukaan Eugen oli rauhallinen ja jopa iloinen. Hänen terveysongelmansa olivat vähentyneet ja vatsavaivansa kadonneet.¹⁶³ Eugenin ei enää tarvinnut painia rakkaushuolien kanssa ja hänellä oli suunnitelma Bobrikovin varalle. Somaattiset oireet olivat kadonneet ja Eugen oli saavuttanut tasapainon.

Eugen myös erosi varotoimena kaikista luottamustehtävistään. Hän uskoi, että jos hän olisi ollut loppuun asti Suomen metsästysyhdistyksen johtokunnan jäsenenä, olisi viranomaiset alkaneet epäilemään tätä järjestöä ja alkaneet kohdistaa siihen toimenpiteitä. Eroamisesta aiheutui Eugenille mielipahaa, koska hän sai siitä kritiikkiä osakseen. Eroamisesta huolimatta Eugen oli yhä tuttu näky Oulunkylän ampumaradalla.¹⁶⁴ Eugen halusi erottaa itsensä niistä kentistä, joiden jäsen hän oli aiemmin ollut. Tällaisen toiminnan tarkoituksena oli korostaa sitä, että Eugen oli yksinäinen toimija. Viralliset kytkökset katosivat, mutta hän kuitenkin säilytti epävirallisen kontaktin elämänsä tärkeisiin asioihin.

Eugen myös pyrki rakentamaan itsestään kuvaa sankarina. Ja vielä ennen kuolemaansa Eugen tapasi ystävänsä Björn Cederhvarfin, joka pyöri kaupungilla kameransa kanssa. Eugen pyysi tätä ottamaan kuvan hänestä ja Lucasista. Tässä kuvassa Eugen seisoo koirineen Rauhankatu 11:n edessä. Tämä

---

163 Zetterberg 1986, 237

164 Zetterberg 1986, 238

kuva on todennäköisesti viimeinen elossa olevasta Schaumanista.¹⁶⁵ Oliko tämä tapaaminen sattumaa vai yrittikö Eugen löytää itselleen valokuvaajan. Kuvan merkitys kävi selväksi vasta myöhemmin.

Ennen kuolemaansa Eugen vielä valmisteli viimeisen yllätyksensä Elinille. Hän järjesti niin, että Elin saisi vielä Eugenin kuoleman jälkeen kolmena vuotena onnittelu ruusut ja kortit Eugenilta. Kaksi ensimmäistä kuorta oli osoitettu neiti Elin Borgströmille, mutta viimeinen kuori oli osoitettu Rouva Elin Florinille. Eugen siis tiesi jo ennen kuolemaansa, että Elin oli menossa naimisiin Einar Florinin kanssa, mutta yhdessä asiassa hän erehtyi. Elin oli vielä 1906 Borgström, hän meni naimisiin vasta uutena vuotena 1907.¹⁶⁶ Vielä kuolemansa jälkeenkin Elin oli tärkein Eugenille. Tämä kertoo, siitä miten vahvasti hän tunsu Eliniä kohtaan. Tunteet olivat jopa pakkomielteisiä. Hän halusi murhan avulla jättää itsestään muiston naiselle, jota ei saanut.

Valmistelut oli saatettu nyt loppuun. Oli tullut toiminnan aika. Eugenin suunnitelma oli yksinkertainen. Hän ampui Bobrikovin ja sitten itsensä. Tämä suunnitelma erosi siis täysin salaliittolaisten suunnitelmasta, jotka olisivat säännäneet murhan jälkeen pakoon. Eugenin suunnitelma oli siis paljon helpompi toteuttaa, koska hänen ei tarvinnut miettiä pakoa. Hohenthal ja muut salaliittolaiset olivat suunnitelleet teon tapahtumapaikaksi katua, josta olisi helppo paeta. Eugen saattoi valita tekonsa paikaksi paljon symbolisemmän paikan eli senaatinlinnan.¹⁶⁷ Murhan tapahtumapaikkakin henkii sankaruutta, sillä maan sortaja kohtaa loppunsa siellä paikassa, mistä hän sortoaan johti. Tällainen paikka on helppo hyödyntää sankarimyytin rakentamisessa. Tilanne olisi ollut aivan toinen, jos Bobrikov olisi ammuttu kotona tai kadulla. Tästä esimerkkinä käy Soisalon-Soinisen myöhempi murha, jossa Hohenthalin kunniallisuus asetettiin vahvasti kyseenalaiseksi ja teon perusteleva oli paljon hankalampaa kuin Bobrikovin kohdalla. Paikan symbolinen painoarvo lisää teon oikeutusta

Eugen oli entinen senaatin virkamies, joten hänen liikkumisensa senaatissa ei aiheuttanut liikaa huomiota. Tämän lisäksi hän saattoi olla varma, että Bobrikov saapuisi senaattiin, sillä Bobrikov johti senaatin puhetta joka torstai kello yksitoista. Ja kaiken hyvän lisäksi Bobrikov saapui senaattiin aina ilman henkivartijoita. Senaatissa Eugen myös pääsi lähelle Bobrikovia ja tällä on

---

165 Zetterberg 1986, 239

166 Zetterberg 1986, 240

167 Zetterberg 1986, 241

ollut todennäköisesti Eugenille suuri merkitys, koska hän on halunnut nähdä Suomen kurjistajana pitämänsä miehen silmästä silmään ennen tekoaan. Surman tekeminen senaatissa oli lisäksi tärkeää, koska silloin Bobrikov kohtaisi loppunsa virantoimituksessa.¹⁶⁸ Tässä on toinen merkittävä tekijä, joka korostaa teon sankarillisuutta, mutta samalla se olisi mahdollistanut sen, että Bobrikovista olisi tehty marttyyri. Venäläiset eivät kuitenkaan ole alkaneet pitämään Bobrikovia marttyyrinä. Syynä voi olla se, että Venäjällä viranomaisia murhattiin melko usein. Myöhemmässä Soisalon-Soinisen murhassa asiat menivät siihen suuntaan, että Soisalon-Soininen nähtiin enemmän marttyyrinä, vaikka Hohenthalin teolle löytyi myöskin ymmärtäjiä.

Eugen teki päätöksen tekoon ryhtymisestä helmikuussa, mutta toteutti sen vasta kesäkuussa, miksi toteuttamisessa kesti näin kauan. Aineistosta ei löydy suoraa selitystä tälle, mutta mahdollisia selityksiä on useita. Kaksi todennäköisintä selitystä on, että Eugen ei halunnut isäänsä sotkettavan tapahtumiin millään tavalla ja tästä syystä hän odotti isän lähtöä kesän viettoon maalle. Toinen selitys helmikuussa syttynyt Venäjän-Japanin sota, Eugen halusi nähdä miten sodassa käy. Hän toivoi, että Venäjä olisi romahtanut, näin ei kuitenkaan tapahtunut. Ensimmäisen selityksen ongelmaksi muodostuu se, että Hohenthal on kertonut, että Schauman olisi yrittänyt Bobrikovin murhaa jo aiemmin. Tällöin isä olisi ollut vielä Helsingissä.¹⁶⁹ Venäjän-Japanin sota oli sellainen tapahtuma, joka heilautti kansainvälisen kentän tasapainoa ja asetti venäläisten huomion Suomea isompaan kysymykseen. Tämän lisäksi Venäjän sotaonni oli surkeaa, mikä lisäsi painetta rauhoittaa omat alueet keinolla millä hyvänsä. Huono sotaonni lietsoi tyytymättömyyttä koko valtakunnassa. Se johti siihen, että ongelmia oli ympäri valtakuntaa. Tällaisessa tilanteessa Eugenin toiminnalla oli mahdollisuuksia saada tilanne muuttumaan.

Eugenin suunnitelmat alkoivat olemaan valmiina ja hän oli antanut tsaarille laaditun kirjeen jäljennöksen Gunnar Castrénille säilytettäväksi. Kirje tulisi avata vasta sitten, kun Eugenista kuuluisi jotain niin tärkeää, että kirje tulisi merkitykselliseksi. Schauman oli varmistanut pistoolinsa toimivuuden. Tämän lisäksi Sigrid sanoi, että pistoolin oli ladattu räjähtävä panos. Tätä Sigrid ei ollut tajunnut Lindebäckillä, vaikka hän olisi silloin voinut kertoa Eugenin aikeista. Sisar tapasi veljensä iloisempana ja reippaampana kuin pitkään aikaan. Veli kertoi hänelle tavanneensa ystävänsä, joka oli lomalla Japanin sodasta. Tämä oli kertonut, että haavoittuneet paranivat yleensä nopeasti, mutta dum-dum-luodin vatsaan saanut oli yleensä kuoleman oma. Räjähtävä luoti repi

---

168 Zetterberg 1986, 241

169 Zetterberg 1986, 242

sisuskalut rikki. Sigridin mukaan räjähtävä luoti oli alun perin suunnattu Eugenia itseään varten ja että Bobrikovin surma oli tarkoitus toteuttaa kahdella ensimmäisellä luodilla, joiden oli tarkoitus osua tyrannia sydämeen.¹⁷⁰ Oliko Eugen ja Sigrid oikeasti käyneet tällaisen keskustelun vai onko tämä Sigridin pyrkimystä rakentaa Eugenin sankarimyyttiä. Olisi melko epäuskottavaa, että Eugen, joka pyrki pitämään läheisensä kaikin tavoin erossa teosta, olisi kertonut tällaisia asioita avoimesti. Tällainen tarina on vielä lisäksi hyvin sopiva siihen, että Bobrikov oli kuollut vatsaan osuneeseen luotiin.

Ensimmäisen kerran Eugen on yrittänyt tekoa 9. päivä kesäkuuta, jolloin teko estyi. Eugen ei päässyt tarpeeksi nopeasti senaattiin, koska yhdellä ovella oli poliisi vahdissa ja toinen oli lukossa. Epäonnistumisen jälkeen teolla alkoi olla kiire, koska Bobrikov oli lähdössä pitkälle kesälomalle Novgorodin kuvernementissa olevalle maatilalleen Uljanovkaan. Torstaina 16. päivä kesäkuuta hän johtaisi viimeisen kerran puhetta senaatissa ennen matkaansa.¹⁷¹ Eugenin suunnitelman oli siis pakko toteutua ennen juhannusta tai hänen olisi pitänyt vetäytyä siitä. Stressi suunnitelman onnistumisesta ei kuitenkaan näkynyt millään tavalla Eugenin käytöksessä.

Elämänsä viimeisen viikon Eugen vietti normaalisti, eikä missään ei ollut viitteitä tulevasta. Viimeisellä viikolla Waldemar oli pyytänyt Eugenia kesäasunnolleen Simalöhön, jonne Eugen myös lähti. Perhekään ei havainnut Eugenista, että tämä olisi hänen viimeinen käyntinsä heidän luonaan. Eugen kertoi normaalisti kuulumisians Helsingistä, mainiten Mäntymäen kentän työväenjuhlan ja purjehduskilpailustaan. Jäähyväiset ennen paluuta olivat samanlaiset kuin aina ennenkin. Ainoastaan hän lähettämiensä kirjeiden sävy oli muuttunut; aiemmin ne olivat olleet arkisia, mutta nyt tilalle oli tullut juhlallisempi ja lopullisempi tyyli. ”Jää hyvästi. Eugen.”¹⁷²

Keskiviikkona tulee ensimmäiset viitteet siitä, että Eugen oli varma, että teko tapahtuisi torstaina. Hän kutsui työtoverinsa Edith Wegeliuksen kanssaan lounaalle, mutta tälle ei käynyt keskiviikko ja tämä yritti siirtää lounasta torstaille, mutta tällöin Eugen vastasi. ”Ei käy, koska silloin olen jo kuollut.”¹⁷³ Samana iltana Eugen jätti jäähyväiset ystävälleen Klas Holmbergille. Miehet eivät olleet nähneet toisiaan pitkiin aikoihin, koska Schauman oli vältellyt ystäviään. Eugen oli odottanut Holmbergiä Kaivopuiston katolisella kirkolla, sillä hän tiesi Holmbergin kulkevan ohi siitä

---

170 Schauman 1965, 43

171 Zetterberg 1986, 242

172 Eugen Schauman Leonard Borgströmille 11.6.1904. Leonard Borgströmin arkisto (SLS 507).

173 Polvinen 1984, 324

kotimatallaan. Tapaamisen aikana he keskustelivat niitä näitä. Ne olivat kuitenkin jäähyväiset.¹⁷⁴ Eugen oli päättänyt tuolloin, että tulisi yrittämään surmaa joka tapauksessa. Suunnitelma onnistuisi tai epäonnistuisi, mutta se vietäisiin loppuun ja tuloksena olisi Eugenin kuolema.

16. kesäkuuta 1904 Eugen heräsi tavallisesti varhain aamulla ja lähti koiransa kanssa aamukävelyille Kauppatorille, jossa hänellä oli tapana ostaa koiralleen päivän ruoka-annos lihaa. Palattuaan lenkiltään Talouskoululle, hän meni yhteiselle aamiaiselle ja oli läsnäolijoiden mukaan iloinen ja leikkisä. Tämän jälkeen hän siirtyi seurusteluhuoneeseen, jossa Eugenin toiminta kiinnitti huoneessa olleen neiti Häggmanin huomiota. Tämä johtui siitä, että Eugen hyvästeli tavanomaista intensiivisemmin Lucasta. Näiden jäähyväisten jälkeen hän poistui Talouskoululta.¹⁷⁵ Kello oli ohittanut jo kymmenen, joten Eugen aloitti lyhyen matkansa senaatinlinnaan. Hän astui sisälle sivuovesta ja kiipesi ylimmässä kerroksessa olevaan valtiovaraintoimituskunnan huoneistoon, josta hän pystyi tarkkailemaan esteettömästi Senaatintorille, sinne hän jäi odottamaan Bobrikovin saapumista.¹⁷⁶ Eugenin matka Talouskoululta Senaatinlinnalle kesti noin pari minuuttia, joten Eugenilla ei ollut aamulla kiire lähteä.¹⁷⁷ Tällä kertaa kukaan ei valvonut senaatin sisäänkäyntejä ja Eugen pääsi sisälle ongelmitta.

Eugen ei ehtinyt odotella senaatintalossa kauaakaan ennen kuin Bobrikov seurueineen saapui.¹⁷⁸ Bobrikov alkoi nousta hitaasti portaita ylös kohti senaatinlinnaa. Samaan aikaan Schauman lähti laskeutumaan portaita alas tullakseen kenraalikuvernööriä vastaan. Matkalla hän näki tutun senaatinvirkamiehen, joka kyseli ihmeissään, mitä Eugen teki täällä, tähän Eugen oli vastannut. ”En ehdi nyt.” Bobrikov oli päässyt lähelle talousosaston istuntosalia, kun ylhäältä tullut Schauman saavutti hänet, asettuen hämmästyneen Bobrikovin eteen. Tämän jälkeen Eugen ampui kolme laukausta browningillaan, tämän jälkeen hän otti muutamia askeleita ja ampui itseään kaksi kertaa sydämeen tähdäten. Eugen Schauman kuoli heti.¹⁷⁹

Murhaaja oli kuollut ennen uhriaan. Schauman ei vielä oman kuolemansa hetkellä voinut tietää oliko hänen tekonsa onnistunut. Lähellä oli, ettei teko olisi onnistunut, sillä kaksi laukausta kolmesta oli kimmonnut takaisin. Kolmas luoti, joka oli malliltaan dum-dum-luoti, osui Bobrikovin

---

174 Zetterberg 1986, 245

175 Zetterberg 1986, 246

176 Zetterberg 1986, 246

177 Estlander 1924, 144

178 Estlander 1924, 144

179 Zetterberg 1986, 247

vyöhön ja pirstoutui siitä tunkeutuen sisäelimiin. Bobrikov ei kuollut heti, vaan jatkoi matkaansa senaatin istuntosaliin. Täällä laukkauksista kauhistuneet senaattorit tiedustelivat Bobrikovin vointia ja alkoivat hälyttää apua. Lääkärit saatiin nopeasti paikalle ja vaurioiden laajuus kävi ilmi. Tämän jälkeen uhria alettiin siirtämään, hänen omasta toiveestaan paareilla kohti omaa kotia.¹⁸⁰ Estlanderin näkemyksen mukaan Eugen oli varma siitä, että laukaukset olivat olleet tappavia, mutta Zetterbergin mukaan tätä tietoa Eugenilla ei voinut olla. Itse olen myöskin todisteiden valossa taipuvainen uskomaan siihen, ettei Eugen voinut olla kuollessaan varma tekonsa onnistumisesta. Alun perin Eugen oli suunnitellut, että hän surmaisi itsensä dumdum-luodilla, mutta kohtalo puuttui peliin. Tämän lisäksi on hämmentävää, miksei hyvänä ampujana tunnettu Eugen kohdistanut yhtään laukausta uhrin päähän. Tähän kuitenkin löytyy selitys edellä käydyistä keskusteluista, joissa Eugenille kerrottiin, että vatsaan osunut laukaus olisi varmin keino saada ihminen hengiltä.

Zetterberg osoittaa omassa kirjoituksessaan, että Schaumanin motiivit teolleen löytyvät vanhasta suomalaisesta uskollisuudesta hallitsijaa kohtaan. Tämä uskollisuus oli alkanut horjua jo sortokauden alkaessa ja suomalaiset yrittivät vedota hallitsijaan suurella adressilla. Tähän kuuliaisuuteen hallitsijaa kohtaan kuitenkin myös Schauman vetoaa. Hän ei enää jäänyt odottamaan hallitsijan toimenpiteitä, koska hän ei uskonut hallitsijan reagoivan asiaan kovinkaan nopeasti.¹⁸¹ Eugen pyrki siis tuomaan hallitsijan tietoisuuteen sen, mitä kentällä todellisuudessa tapahtui. Hän uskoi hallitsijan olevan epätietoisuudessa siitä, mitä Suomessa tapahtui. Eugen uskoi, että hallitsijan ja kansan välissä olevien virkamiesten antamat tiedot olivat johtaneet hallitsijaa harhaan.

Kirjeessään keisarille Eugen sanoo, että Bobrikov on saanut Suomessa aikaan täydellisen sekasorron ja oikeudettoman tilan. Hänen mukaansa Suomessa ei enää noudatettu lakia. Eugen vetosi keisariin, jonka uskoi joutuneen valheiden kohteeksi Bobrikovin ja von Pleven toimesta. Hän vetoaa keisariin ja pyytää tätä palauttamaan hallitsijan vakuutuksessaan antamat lupauksensa voimaan. Eugen vetoaa siihen, ettei maan taitavimpia virkamiehiä enää erotettaisi viroistaan. Heidän tilalleen on hänen mukaansa nimetty epäpäteviä onnenonkijoita. Tilanne oli Schaumanin mukaan siksi paha, että Suomen asioita eivät enää käsitelleet henkilöt, jotka olisivat olleet perillä Suomen tavoista ja käytännöistä, vaan päätöksenteosta vastasivat henkilöt, jotka ajoivat Suomelle haitallista agenda. Siksi Eugenin oli turvauduttava väkivaltaan, koska muuten muutos ei olisi tapahtunut pitkiin aikoihin. Kirjeessään Schauman nostaa esille myös muualla ilmenevät ongelmat.

---

180 Estlander 1924, 145-146

181 Zetterberg 1986, 253-254

Hän korostaa myös toimivansa yksin ja vakaasta harkinnasta. Kirjeensä Eugen oli laatinut jo paljon ennen attentaattia. Hän oli harkinnut sen sisällön huolella. Hän kertoi Castrénille, että kirjeen kirjoittaminen oli vaikeaa, mutta lopputulos miellyttää häntä kovasti ja siitä voisivat muutkin ottaa mallia. Kirje oli pääteipiste Eugenin pyrkimyksille pelastaa Suomen asema ja toi esille hänen kokemansa tuskan asioiden tilasta. Kirje sisältää sanoman, ettei kansaa tulisi rangaista Eugenin toiminnasta. ”Mut hauta vihan sovittaa.” Keisarin reaktio kirjeeseen oli kuulemma se, että hän kirjasi sen reunaan yhden sanan ”hullu” Keisari ei kuitenkaan ruvennut rangaistustoimenpiteisiin Suomea kohtaan.¹⁸² Kentän muutokset olivat saaneet myös hallitsijan pohtimaan tilannetta ja hän ei tässä tilanteessa halunnut lähteä kovin suurin toimenpiteisiin. Jos Venäjän ulkopoliittinen tilanne olisi ollut vakaampi olisi hallitsija uskaltanut kohdistaa Suomeen rankempia toimenpiteitä, mutta nyt valtakunnan sisä- ja ulkopoliittinen tilanne vaati sen, ettei hallitsija aiheuttaisi turhaa turbulenssia.

Schauman pyrki teollaan edistämään Suomen asiaa ilman, että muut kärsisivät siitä. Hän myös oli laskelmoinut, että vetoaminen hätävarjeluun saisi ihmiset ja ehkä viranomaisetkin suhtautumaan paremmin hänen tekoonsa. Samaan suuntasi myös se, että hän riisti oman henkensä eikä jäänyt tuomioistuimen tuomittavaksi. Näin hän sovitti rikoksensa omalla hengellään. Oman hengen riistäminen antoi hänen teolleen ylevyyttä; häntä ei pidetty tavallisena terroristina ja näin hän varmisti asemansa Suomen kansallissankarina. Tämä on siis Zetterbergin tulkintaa asiasta. Tämän lisäksi Schaumanilla oli myös muita pyrkimyksiä, kuten vaikuttaa vielä Elinin kuoleman jälkeen. Tekotapa viittaa siihen, että vajavainen poika halusi jättää itsestään pysyvän muiston.

Zetterberg myös näkee, että Bobrikovin murha oli keino auttaa Suomen asemaa useammallakin tavalla. Murha poisti yhden tiukimmista venäläistäjistä. Lisäksi se kiinnitti venäläisten huomion Suomen tapahtumiin ja teki selväksi, että suomalaisia ei voi kohdella jatkossa samalla tavalla. Lisäksi Schauman uskoi, että Bobrikovin raivaaminen hidastaisi venäläistämistoimia ainakin hetkellisesti, sillä Bobrikoville tarvittiin korvaaja.

Eugenin papereista löytyy kirjoitus, joka puhuu sen puolesta, että hän ei ottanut teollaan pelkästään kantaa Suomen ja Venäjän väleihin, vaan yleisesti vapauden puolesta kaiken yläpuolelle kohoavana

---

¹⁸² Schauman 1965, 151-153

itseisarvona.¹⁸³ Tällaisen motiivin asettaminen ensisijaiseksi voisi katsoa tukevan ajatusta siitä, että Bobrikovin murha oli väline huomion saamiselle.

Vaikka Eugen vakuuttaa uskollisuutta hallitsijalleen viimeisessä kirjeessään. Oli hänellä myös toisenlaisia ajatuksia asiasta. Hän oli kirjoittanut Castrénille, ajatelleensa tulevaisuudessa Suomen voivan saada tukea Venäjän vallankumouksellisten suunnasta.¹⁸⁴ Eugenin tausta puhuu myös sitä vastaan, että hän olisi ollut kritiikitön keisarin vallan kannattaja. Eugenin lapsuus sujui Puolassa, jossa keisarin valta oli kukistanut puolalaisten toiveet väkivaltaisesti. Kuitenkin ajatus vapaudesta eli puolalaisten sydämissä. Tämän lisäksi lapsuudessaan Eugen oli usein asettunut pienemmän puolelle. Eugen kuitenkin tiesi, että hallitsijaan vetoaminen oli tässä kohtaa hyvä ratkaisu, koska tällä oli valta päättää toimenpiteistä. Oli siis parempi vedota tähän, oli hänestä sitten mitä mieltä tahansa.

Eugenin ystävät kokivat hänen kuolemansa musertavana, mutta samaan aikaan he toivoivat, että Suomen kansa ottaisi Eugenin rohkeudesta mallia ja taistelisi yhtenäisesti tässä vaikeassa tilanteessa, joka Suomessa oli menossa. Eugenista annetaan kuva Suomen sankarina ja pelastajana, mutta nämä lausunnot on kirjoitettu ylös vasta parikymmentä vuotta Eugenin kuoleman jälkeen, jolloin koko Suomen tilanne oli muuttunut toiseksi. Tässä vaiheessa Eugenin muistoa oli jo alettu vaalia vapauden esitaistelijana ja hänen tekoaan ryhdytty palvomaan.¹⁸⁵ Eugenista tuli siis sankari heti kuollessaan. Tämä lähestymistapa on määritellyt Eugenista tehtyä tutkimusta ja kirjoituksia. Eugenin inhimilliset puolet ovat usein jääneet suorittamansa teon taakse.

3. Johtopäätökset

3.1 Lapsuuden merkitys

Eugen syntyi Venäjällä ja vietti lapsuutensa Puolassa, jossa hänen habituksensa alkoi kehittyä. Siihen vaikutti hänen perheensä käytössä olleet resurssit, jotka olivat huomattavat. Perhe kuului aatelissäättyyn, joka edusti yhteiskunnan yläluokkaa. Nämä resurssit mahdollistivat perheelle monipuolisesti asioita, kuten palvelusväkeä ja lastenhoitajia. Eugen pääsi myös jo lapsesta kiinni kulttuurisiin vaikutteisiin, joiden keskiössä oli runebergiläinen perinne. Tämä tarkoitti sitä, että

---

183 Eugen Schaumanin käsin kirjoittama paperi. Eugen & Elin; Sama painettuna esim. Schauman 1965, s.164-166

184 Zetterberg 1986, 256

185 Schauman 1965, 154-156

Eugenin kotona luettiin Vänrikki Stålin tarinoita, jotka loivat aineiston perusteella Eugenin isänmaallisuuden pohjan. Eugenin lapsuuteen mahtui myös tragedioita, ensimmäinen näistä oli hänen isoveljensä kuolema, joka vaikutti Eugeniin syvästi ja oli vaikuttamassa siihen miten Eugenin ja hänen äitinsä suhde kehittyi ja syveni. Tästä suhteesta tuli koko Eugenin elämää määrittelyt tekijä. Suhde isään taas oli lapsena merkitykseltään vähäisempi, sillä Waldemar työskenteli paljon ja lasten kasvatus jäi äidin harteille. Oli kuitenkin hetkiä, jolloin isäsuhte syveni, tämä syveneminen tapahtui niissä hetkissä, jolloin Eugenin kuulovaivat alkoivat. Waldemar käytti paljon resursseja siihen, että Eugen saisi parasta hoitoa, mutta hoidoista huolimatta Eugenin kuuloon jäi pysyvä vaurio. Tämä vaurio oli keskeinen tekijä, siinä miten Eugenin habitus muodostui. Kuulovamma oli tekijä, joka sulki Eugenilta tiettyjä elämänuria, jotka olisivat voineet määrittellä hänen kohtalonsa toisin. Vaikka aiemmassa tutkimuksessa on pyritty osoittamaan, että Eugenin kehitys oli väistämätön. Tämä näkemys on kuitenkin tarkoitushakuista ja se ei vastaa aineiston antamaa kuvaa Eugenista. Aineiston tulkinta antaa sellaisen kuvan, että Eugenin elämän yksittäiset tapahtumat olivat lopulta ne, jotka määrittivät kehityksen. Ei ollut olemassa mitään pakkoa sille, että Eugen olisi kaikissa olosuhteissa ajautunut murhaamaan Bobrikovin. Tämän pitäisi olla itsestänselvyys, mutta aiemmissa kirjoituksissa näin ei ole ollut.

Kaikki sai alkunsa palvovasta rakkaudesta äitiään kohtaan, tähän yhdistyivät vielä lapsuudessa koetut terveysongelmat. Nämä kaksi tekijää loivat pohjan sille, että äidin varhainen kuolema aiheutti Eugenille sosiaalisen pääoman vähenemisen liian aikaisin ja samalla Eugenin koko sosiaalinen kenttä muuttui ja menetti kokonaan yhden osan. Tähän yhdistyy vielä se, että äitiään sureva poika lähetään kouluun kauaksi perheestään hetkellä, jolloin hän olisi tarvinnut perheen tukea enemmän kuin koskaan. Tuen sijasta hän joutui kampailemaan vieraassa kulttuurissa (kentässä) löytääkseen oman paikkansa, joka osoittautui vaikeaksi ja jätti Eugeniin pysyvät henkiset arvet. Puolassa saadut kulttuuriset ja sosiaaliset resurssit heikensivät Eugenin mahdollisuuksia kasvattaa pääomiaan koulussa. Puolan resurssit eivät sopineet suomalaiselle kentälle. Tämä loi hänelle alemmuudentunnetta ja näkyi hänen toiminnassaan virkauralla; hän ei uskonut voivansa menestyä. Eugenin lapsuudessa kehittynyt habitus määritteli sen, mitä mahdollisuuksia hänellä oli elämässä. Lisäksi Eugeniin vaikutti se, miten hänen elämänsä kenttä muodostui ja kehittyi hänen elämänsä aikana. Kentän muutokset loivat niitä edellytyksiä, joita Bobrikovin murha vaati.

Puolassa Eugen pääsi näkemään sen, millainen on todella luokkiin jakautunut yhteiskunta, tämän lisäksi hän pääsi osaksi sitä kulttuuripiiriä, joka muisti venäläisten tekemät sortotoimenpiteet. Näiden kokemusten vaikutusta on kuitenkin vaikeaa arvioida, sillä Eugen on ollut niin pieni Puolassa ollessaan. Tässä kohtaa on myös muistettava se, että aiemmilla kirjoittajilla on ollut omat agendansa ja tarkoituksensa, joita he ovat ajaneet. Nämä lähtökohdat ovat antaneet Eugenin Puolan kokemuksille liian suuren merkityksen ja niitä on yliarvioitu. Toki kokemukset ovat olleet todellisia, niiden roolia on kuitenkin korostanut se sankarimyytti, jota alettiin luoda heti Eugenin kuoleman jälkeen. Tässä samassa myytissä annetaan Eugenin leikeille ja tappeluille myöskin suurempaa merkitystä, kuin olisi tarpeellista. Eugenin kerrottiin tapelleen venäläisten lasten kanssa, koska Eugen olisi kokenut heidät sortajiksi. Perhepiirissä ei kuitenkaan muuten näy olleen venäläisvastaisuutta vielä. Ajankohta oli myös muutenkin sellainen, että on vaikeaa nähdä syitä sille, että Eugen olisi ollut venäläisvastainen.

Mikä oli sitten Eugenin Puolan ajan ja siihen astisen lapsuuden merkittävin tapahtuma. Se oli Eugenin tärkeimmän ihmissuhteen rikkoutuminen. Eugenin äiti kuoli hänen ollessa vasta yhdeksänvuotias. Eugenin tärkein turva oli poissa. Tämän suhteen rikkoutuminen määritteli merkittävästi Eugenin habituksen kehitystä. Aineiston perusteella Eugen ei koskaan kyennyt pääsemään yli tapahtumasta. Äidin merkitys oli ollut Eugenille lapsuudessa niin suuri, ettei sitä pystynyt mikään korvaamaan. Tämän lisäksi äidin menetykseen yhdistyi vielä toinen tapahtuma, jossa Eugen revittiin irti perheestään ja kulttuuripiiristään, jonka säännöt hän oli omaksunut. Tämä on otettu huomioon aiemmassakin tutkimuksessa ja se merkitys on ymmärretty, mutta siihen liittyvät tulkinnat ovat ongelmallisia, varsinkin Estlanderin ja Sigridin kohdalla, sillä näiden luomaan myyttiin ei sovi Eugenin inhimilliset ominaisuudet äidin kuolema oli kuitenkin mitä suurimmissa määrissä inhimillinen tragedia, joka vaikutti lapseen syvästi. Tähän asti Eugenilla oli ollut tasapainoinen lapsuus vaikeuksista huolimatta. Aineistojen perusteella Puolan aika oli perheelle onnellista aikaa. Perhe kuitenkin kaipasi koko ajan Suomeen. Tämä kaipaus määritteli Eugenin suhdetta ja sitä miten hänen isänmaallisuutensa kehittyi.

Puolan yhteiskunnallinen tilanne oli 1860-luvun jälkeen kovin toisenlainen kuin Suomessa, sillä alue oli kapinoinut 1860-luvulla, tämän vastarinnan venäläiset olivat murskanneet. Tällaisessa maailmassa Eugen vietti lapsuutensa ensi vuodet. Hän ei ehkä ymmärtänyt kaikkea, mutta kokemus on vaikuttanut häneen. Aineiston perusteella Eugen tappeli Puolassa venäläisten kanssa, syyksi

tähän sanottiin, että Eugen vihasi venäläisiä, mutta miksi hän olisi jo tuolloin vihannut venäläisiä. Suomen ja Venäjän väliset suhteet olivat hyvät. Yksi syy miksi ja mistä Eugen olisi voinut omaksua venäläisvastaisuuden kotona, oli perheen palvelusväki. Tämä on kuitenkin aika kaukaa haettua. Todennäköisempää on se, että tappeluiden syitä pitää hakea jostain muualta. Yksi melko helppo ja yksinkertainen selitys on Eugenin ikä. Tuon ikäiset pojat tappelevat muutenkin usein. Miksi Eugen olisi ollut poikkeus.

3.2 Ero perheestä ja koulu

Eugenin koko elämänkenttä muuttui kertalyömällä ja muutos oli pysyvä. Eugen ei enää palannut Puolaan, jonne hänen perheensä jäi. Eugen taas joutui Helsinkiin vieraaseen ympäristöön, jossa hän oli vieraiden ihmisten huolenpidon varassa. Tämä jätti Eugenin ilman perheen lämpöä tilanteessa, jossa hän olisi tarvinnut tukea surunsa kanssa. Aineistosta ei käy ilmi, että miten Eugen käsitteli äitinsä menetystä. Voidaan kuitenkin tehdä perusteltu oletus siitä, että Eugen ei käsitellyt suruaan. Katkennut äitisuhde jäi kytemään hänen sisälleen ja sillä oli myöhemmin arvaamattomia seurauksia. Eugen oli myöskin tottunut Puolassa korkeampaan elintasoon, mitä hän Suomessa sai osakseen, mutta tämä taloudellisten resurssien väheneminen ei kovin kauaa Eugenia häirinnyt vaan hän sopeutui elämäänsä Suomessa.

Koulun alkaessa Eugen oli jo saanut kotiopetusta Puolassa, mutta tämän opetuksen taso oli ollut vaihtelevaa ja tästä hän joutui Suomessa kärsimään. Tämä opillinen takamatka vaikutti Eugenin habitukseen niin, että hän sai käsityksen, että hän olisi tyhmä ja tähän näkemykseen myös Waldemar oli taipuvainen. Eugenin erityispiirteet vaikeuttivat kuitenkin hänen koulutietään paljon ja kuulovaiva opettajavetoisessa opetuksessa oli sellainen tekijä, että se vaikeutti opiskelua. Kenttä ei siis taipunut Eugenin tarpeisiin ja hänen tuli selviytyä siellä miten parhaaksi kykeni. Tämä sopeutuminen ei onnistunut kovin hyvin ja Eugen joutui kertaamaan koulussa pari luokkaa. Koulu myös osoitti Eugenin ongelmat sosiaalisissa suhteissa, sillä häntä kuvattiin jo kouluaikoina yksinäisenä sutena, jolla oli vain harvoja ystäviä. Tässäkin asiassa vaikutti Eugenin kuulo, hän ei kokenut oloaan hyväksi suurissa joukoissa. Hän halusi vetäytyä pieneen piiriin aina kun siihen oli mahdollisuus. Tämän lisäksi Eugeniin vaikutti hänen viettämänsä vuotensa Puolassa, ne olivat jättäneet häneen sellaisen leiman, joka koulumaailmassa huomattiin. Tämä vaikutus pakotti Eugenin siihen, että hänen piti todistella isänmaanrakkautta enemmän kuin muiden luokkatovereiden, joilla

ei tällaista vieraan kentän tuottamaa taakkaa ollut. Puolan aika oli siis luonut Eugenin habituksen pohjan ja tämä erotti hänet suurimmasta osasta tovereistaan.

Koulun ulkopuolella Eugenilla oli kuitenkin verrattain laaja ystäväjoukko, jota kutsuttiin rosvojoukoksi. Tämän ryhmä korvasi Eugenille useassa kohtaa sitä läheisyyttä, jota normaalisti haettaisiin omalta perheeltään. Tästä ryhmästä tuli myös Eugenin tärkein sosiaalinen viitekehys. Ryhmän tausta oli ruotsinkielinen ja yläluokkainen. Heillä oli siis käytössään paljon taloudellisia resursseja, jotka mahdollistivat myös muiden resurssien määrän kasvatuksen ja monet näistä tovereista nousivat yhteiskunnan huipulle. Eugen ei kuitenkaan uskonut menestyvänsä millään elämänuralla ja tällä on ollut vaikutusta siihen mihin hän suuntasi omat käytettävissä olevat resurssinsa.

Eugenin koulutien alussa oli yhteiskunnallinen tilanne vielä Suomessa rauhallinen, vaikka venäläisten pyrkimykset alkoivat nostaa päätään. Eugen ei vielä osoittanut minkäänlaisia venäläisvastaisia ajatuksia. Aleksanteri III:n kuoleman jälkeen hän oli luokkansa ainoa oppilas, joka kunnioitti Aleksanterin surukautta, tämä sai muut oppilaat kiusaamaan Eugenia. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut Eugenin vakaumukseen. Tämä Aleksanterin saama huomio kuitenkin tekee Estlanderin ja Sigridin tekemät tulkinnat Eugenin venäläisvastaisuudesta kyseenalaisiksi. Vai onko tässä asiassa ollut kyse siitä, että Eugen on aina ollut uskollinen keisarille, mutta vihannut muuten venäläisiä. Estlanderin ja Sigridin tarkoitushakuiset tulkinnat luovat kuvaan säröä ja vaikeuttavat tulkinnan tekoa. Eugen on kuitenkin kotoaan saanut vahvan uskon siihen, että hallitsijaa tulee kunnioittaa. Hallitsija oli siis pyhä, mutta tämän apulaiset eivät olleet ja usein apulaiset pyrkivät johtamaan hallitsijaa harhaan, tai ainakin näin ajateltiin laajasti Suomessa 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Rauhallinen tilanne Suomessa saa kuitenkin epäilemään sitä, että Eugenin venäläisvastaisuus oli herännyt tuolloin. Yhteiskunnalliset olosuhteet eivät olleet vielä valmiit siihen. Tarvittiin siis lisää muutoksia pelikentällä, että poliittisen väkivallan edellytykset olivat riittävät.

3.3 Viimeiset pisarat

Eugen oli toiminnassaan järjestelmällinen ja hänen suunnitelmansa oli hyvin selkeä. Hänellä olisi ollut resursseja muunkinlaiseen toimintaan, mutta ne resurssit mitä hänellä oli, hän käytti Bobrikovin murhan suunnittelemiseen ja muuhun sellaiseen toimintaan, jonka tarkoituksena oli

kehittää suomalaisten vastarinnan keinoja. Sigridin kirjoitusten pohjalta tulee kuva ihmisestä, joka pyrki parantamaan kokonaisen kansakunnan toimintamahdollisuuksia. Eugen mietti myöskin muunlaisia vaihtoehtoja, mutta niiden riskit olivat hänestä liian korkeita mahdollisesti saavutettaviin etuihin nähden. Tulkintani on se, että murhan tarkoituksena oli muuttaa tilannetta suomalaisten kannalta paremmaksi. Siksi oli tärkeää, että Bobrikovin murhan suoritti yksinäinen susi, jonka suunnitelmassa ei ollut mukana muita toimijoita. Jos toimijoita olisi ollut enemmän olisi seurauksena ollut todennäköisesti kostotoimenpiteitä joita Eugen ei halunnut. Eugen oli myös tietoinen Japanin sodan tapahtumista, joten murhan ajankohtakin oli järkevästi suunniteltu. Japanin sotaa voidaan pitää sellaisena tekijänä, joka loi uskoa siihen, että tilanne voisi parantua. Eugen tiedosti, että hänen toimintansa tulisi todennäköisesti vaikuttamaan hänen perheensä tilanteeseen ja varsinkin hänen isänsä tilanne huoletti häntä. Eugen pyrki huolehtimaan isästään kuten hänen testamenttinsa osoittaa.

Murha vaati kuitenkin olosuhteet, jotka eivät olleet yhden tekijän varassa. Eugen habitus oli kehittynyt sellaiseksi, että tiettyjen asioiden piti olla murhan kannalta kohdillaan. Ensiksi Eugen ei ollut valmis itsemurhaan, ennen kuin hänen tulevaisuuden usko oli kokonaisuudessaan mennyt. Ratkaiseva tekijä tässä oli se, että Eugen elätteleämä rakkaus Elinin oli muodostunut mahdottomaksi. Niin pitkään asian kanssa oli toivoa, kun Eugen ei ollut tehnyt sitä julkiseksi ja kysynyt asiasta suoraan asiasta Eliniltä.

Yhteiskunnallisen tilanteen tuli olla myös tarpeeksi vakava, jotta väkivallalle syntyi olosuhteet. Nämä olosuhteet olivat alkaneet muodostua siinä kohtaa, kun Bobrikovista oli tehty Suomen kenraalikuvernööri. Väkivallan uhka alkoi kuitenkin kasvaa vasta 1900-luvun puolella. Syynä oli se, että venäläisten toimenpiteet kiristyivät suomalaisten näkökulmasta vähitellen. Bobrikovin murha oli tullut todenteolla ajankohtaiseksi vasta 1903. Samoihin aikoihin myös Eugenin elämässä tapahtui tarvittavat murrokset. Murha oli siis odotettavissa, mutta tekijän valikoitumiseen liittyi enemmän sattumaa.

Eugenin perheen kokemat sortotoimet olivat myös mahdollisesti tekoon vaikuttaneita syitä, sillä ne nousevat aineistoista esille. Eugenin perhe menetti Bobrikovin hallintokaudella yhteiskunnallista asemaansa ja näistä aseman menetyksistä Eugen on saanut henkilökohtaisen motiivin vihata Bobrikovia. Samaan aikaan Eugen myös itse koki sortotoimet henkilökohtaisesti. Hän joutui

pidätetyksi ja sai kutsuntamellakoissa kasakan piiskasta. Tällaisten kokemusten vaikutus yhdessä Eugenin jo olemassa olevan habituksen kanssa kasvatti vielä mahdollisuutta väkivaltaiselle toiminnalle.

Lapsuudessa Eugenin sosiaaliseen pääomaan vaikutti myös se, että hänen kotonaan puhuttiin eri kieltä kuin ympäröivässä yhteiskunnassa. Perheellä oli kuitenkin myös suhteita muihin suomalaisiin, jotka asuivat Venäjällä ja Puolassa. Toiminta yhteiskunnassa oli kuitenkin välillä haastavaa sillä perheen äiti ei aina löytänyt yhteistä kieltä muiden seurapiiri-ihmisten kanssa. Eugenille ei myöskään lapsuuden aikana syntynyt juurikaan perheen ulkopuolisia ystävyys-suhteita, vaan hänen lapsuuttaan määrittää taistelu ympäröivän yhteiskunnan lasten kanssa. Puistossa hän otti yhteen venäläislapsien muodostamien sakkien kanssa. Eugen ei kuitenkaan ollut kielellisesti eristyksissä, sillä hän pystyi kommunikoidaan näiden lasten kanssa. Ongelmana oli hänen taustansa, joka teki hänestä ulkopuolisen.

Bourdieu'n kirjoitusten pohjalta on mahdollista luoda näkemys siitä, että Suomessa tapahtuneet poliittiset murhat olivat selviä keinoja muuttaa poliittisen kentän tasapainoa. Sen lisäksi ainakin Bobrikovin murhan kohdalla on nähtävissä Schaumanin yritys muuttaa resurssitilannetta niin, että hänen perheensä asema parantuisi. Isona kysymyksenä on se, että oliko murhan tarkoituksena muuttaa tilannetta poliittisella kentällä. Tekijä kyllä tiesi, että murhalla olisi vaikutusta tilanteeseen, mutta hän ei ole etukäteen voinut tietää millainen vaikutus olisi. Rationaalisesti ajattelen, on siis pohdittava, oliko pyrkimyksenä saada aikaan vain jokin muutos vai parantaa Suomen tilannetta. Miksi poliittinen murha olisi parantanut Suomen asemaa. Historian esimerkit kertovat sitä, että väkivalta johtaa usein vastatoimenpiteisiin. Esimerkiksi Puolan asema heikentyi 1800-luvulla väkivaltaisuuksien takia. Toimijat tulivat kuitenkin pienestä piiristä, joten heidän motiivinsa ja tavoitteensa saattoivat olla toisenlaiset kuin heidän esittämä koko kansan asian ajaminen. Bourdieu'n mukaan poliittinen ryhmittymä alkaa usein ajamaan vain johtajansa etua ja tämä omanedun ajaminen etäännyttää niitä kansasta.

Rakkauden kariutuminen olisi voinut ajaa Eugenin itsemurhaan, mutta se ei olisi tarjonnut hänelle sitä hyvitystä mitä hän halusi. Alemmuudentunteessaan hän halusi tulla muistetuksi. Samalla hän myös halusi parantaa suomalaisten asemaa ja antaa kansalle mahdollisuuksia taistelussa venäläistä hallintoa vastaan. Teko oli siis suunnattava sellaista toimijaa vastaan, jonka Eugen koki

ehdottomaksi viholliseksi. Sorron symboli numero yksi oli suuruhtinaskunnassa Nikolai Bobrikov, joten hänen raivaaminen olisi teko, jonka tekijä tulisi muistamaan aina. Samalla voisi antaa hyvitystä perheen kokemille resurssitappioille ja antaa vielä sankarillisen kuvan rakkaalle, joka oli hylännyt hänet sekä edistää isänmaan asiaa.

Bourdieu'n näkökulmasta tässä kaikessa on kyse suuresta yhteiskunnallisesta muutoksesta, joka kohdistuu aina yksilöihin. Muutos määrittää aina yksilön sijaintia ja resursseja kentällä uudestaan. Kentän toimintasäännöt myös muuttuvat aina murroksen yhteydessä. Tässä kohtaa muutokset olisivat johtaneet suomalaiset alisteisempaan asemaan suhteessa venäläisiin. 1800-luvun jatkunut kehitys oli antanut suomalaisille monessa suhteessa paremmat asemat kuin venäläisillä oli suhteessa suomalaisiin. Venäläisillä oli kuitenkin käytettävissä resurssiylivoima suomalaisia kohtaan. Suomen suotuista tilanne oli mahdollinen vain, koska se oli aiemmin ollut venäläisten edun mukaista. Tilanne kuitenkin Venäjällä alkoi muuttua. Se johti yhteiskunnallisen pelikentän uudelleenjärjestelyihin, osasyynä tähän kentän muutokseen olivat uudet yhteiskunnalliset aatteet, jotka alkoivat saada jalansijaa Venäjän valtakunnassa.

Näissä kahdessa poliittisessa murhassa näkyy se, miten Suomessa oli menossa yhteiskunnallinen muutos. Yhteiskunnallinen murros oli itänyt Venäjällä jo pitkään. Venäläiset halusivat saada muutosta aikaan, tehdäkseen valtakunnasta yhtenäisemmän. Nämä muutospyrkimykset vaikuttivat laajemmin koko valtakunnan yhteiskunnalliseen pelikenttään. Muutokset johtivat Suomessa suurin yhteiskunnalliseen muutospyrkimykseen. Aiemmin rauhallisessa valtakunnan osassa alkoi kuohua ja tiettyjen poliittisten ja yhteiskunnallisten ryhmien asema muuttui radikaalisti. Heidän resurssinsa heikkenivät merkittävästi ja tilanne yhteiskunnallisella pelikentällä muuttui. Suomessa kukaan yhteiskunnan yläluokissa ei ollut tyytyväisiä tapahtuneisiin muutoksiin, mutta eri toimijat valitsivat muuttuneeseen tilanteeseen erilaisia lähestymistapoja.

Aiemmin Suomen yhteiskunnallista pelikenttää oli määritellyt eniten kieli- ja säätykysymykset, mutta 1890-luvun kuluessa tilanne alkoi muuttua ja jakolinjaksi muodostui kysymys suhtautumisesta venäläisten toimintaan. Alkuun kenttä oli jakautunut kahteen ryhmään. Miksi tämä jakautuminen on tämän tutkimuksen kannalta tärkeä. Se johtuu siitä, että Eugenin isä oli sillä puolella, joka joutui oppositioon. Tämä yhteiskunnallinen muutos vaikutti siis kaikkiin Eugenin perheen käytettävissä oleviin resursseihin. Ilman koko maata koskevaa murrosta, ei Eugen olisi

todennäköisesti päätyneet tällaiseen tekoon. Venäjän tekemällä politiikalla oli siis huomattava merkitys yhteiskunnalliseen kenttään ja Eugenin elämäntilanteeseen. Jos yhteiskunnallinen kenttä olisi ollut avoimempi ja vapaampi, niin todennäköisesti väkivaltainen toiminta olisi jäänyt syntymättä. Yhteiskunnallisen tilanteen muutos oli siis viimeinen tekijä, joka vaikutti Eugeniin.

Yhteiskunnallinen muutos ei kuitenkaan heti ajanut Eugenia väkivaltaan, vaan hän toimi muilla tavoilla vahvistaakseen suomalaisten toimintakykyä kriisissä. Hänen sosiaalisessa elämässä tapahtuneet muutokset vaikuttivat häneen ja hän alkoi uskoa, että kriisin ratkaisemiseen tarvittaisiin radikaalimpaa toimintaa kuin pelkkää kansan tahdon vahvistamista. Häneen kohdistunut ulkopuolinen vaikuttaminen, on aineiston perusteella ollut vähäistä. Hänellä on ollut kyllä kontakteja Aktiiviseen Vastustuspuolueeseen, mutta hänen oma toimintansa on tapahtunut yksilöllisesti. Tämä on suuri ero Eugenin ja Hohenthalin välillä. Hohenthal on ollut tiiviissä vaikutuksessa muiden kanssa ja tehnyt murhasuunnitelman yhteistyönä. Tämän lisäksi Hohenthalin suunnitelmaan on kuulunut hänen pakeneminen. Eugenin suunnitelma on ollut alusta alkaen tehdä jatkettu itsemurha. Näiden kahden murhan välillä on siis suuria eroja. Bobrikov on ollut myös paljon selkeämpi kohde kuin Soisalon-Soininen.

Miksi siis tilanteessa, jossa Eugenin tekemä murha on muuttanut yhteiskunnallista pelikenttää, on tehty vielä toinen murha, jonka perustelu yhteiskunnallisen tilanteen näkökulmasta on kyseenalainen. Miksi tuhlati resursseja ja vaarantaa Aktiivisen Vastustuspuolueen rakenteet, jotka on kovalla työllä synnytetty. Oliko ajatuksena se, että puoluetta ei enää tulisi tarvitsemaan nyt, kun Bobrikov oli poissa. Vai miksi tehdä murha, jonka vaikutukset yhteiskunnalliseen kenttään ovat epävarmoja.

Selityksenä voi olla, että Aktiivinen Vastustuspuolue halusi saada Suomen asialle näkyvyyttä. Tämän ajatuksen kanssa on kuitenkin ongelmia. Keskeisin ongelma on se, että Hohenthal pakeni ennen oikeudenkäynnin alkua. Tämä johti siihen, että murhasta saatava näkyvyys ei ollut maksimaalista. Toisena selityksenä on se, että Soisalon-Soinisen toiminta venäläisten kanssa haluttiin yksinkertaisesti kostaa ja hänestä haluttiin tehdä varoittava esimerkki muille myöntöväisyyksien edustajille. Tämä on todennäköisesti ollut yksi murhan syistä, todennäköisesti jopa keskeisin syy. Aktiivinen Vastustuspuolue näki kaikenlaisen yhteistyön venäläisten kanssa maanpetoksena.

Molempien murhaajien tausta on sellainen, että he ovat kuuluneet yhteiskunnan yläluokkaan ja edustaneet siellä ruotsinkielistä vähemmistöä. Eugen oli aatelistoa. Hohenthal taas edusti papistoa ja oli hieman köyhempi kuin Eugen. 1900-luvun alussa oli menossa muutos, jossa yhteiskunnallinen säätyjako oli hajoamassa ja tämän lisäksi vielä ruotsin kielen asema oli vaakalaudalla. Eugenin kohdalla ei ole myöskään näkynyt aineiston perusteella viitteitä siitä, että hän olisi ollut kovinkaan paljon tekemisissä suomenkielisen rahvaan kanssa, vaan jos hän oli tekemisissä rahvaan kanssa, oli kyseessä nimenomaan ruotsinkielinen rahvas. Hänestä on kuitenkin luotu kuvaa suomalaisuuden edistäjänä ja isänmaallisena miehenä. Hänen ajatuksiaan suomalaisuudesta ei kuitenkaan avata juurikaan. Voi ollakin, että Eugen on ajanut enemmän suomenruotsalaisten kuin suomenkielisen väestön asiaa. Murhan motiivina on osittain voinut olla pelko ruotsinkielisen aseman heikentymisestä, koska Bobrikovin aikana kielimanifesti nousi esille ja se olisi nimenomaan kohdistunut ruotsinkielen asemaan. Yläluokkaan kuulunut eliitin edustaja oli siis huolissaan siitä, että heidän hallitsemansa resurssit olisivat tulleet muutoksien myötä merkityksettömiksi. Tämä mahdollisuus näkyy siinä, että Eugenin isä menetti asemiaan ja erosi kielimanifestin takia senaattorin virastaan. Toisaalta Eugenin perheellä oli kuitenkin käytössä

sellaisia resursseja, joista he olisivat uudistuksien ansiosta voineet hyötyä. Perhe oli kasvanut ja asunut pitkään Venäjällä ja Puolassa. Tämän takia heillä oli käytössään venäjän kielen taidon tuomia resursseja, joista olisi muuttuneessa yhteiskunnallisessa tilanteessa voinut ollut olla hyötyä. Heidän kulttuurinen taustansa oli kuitenkin suomalainen, joten he todennäköisesti kokivat vieraaksi venäläisen kulttuurin vahvistumisen ja myös keskustelivat asiasta. Isän ja pojan näkemys asiasta oli se, että muutokset venäläiseen suuntaan tulisivat johtamaan siihen, että Suomen hallintoon tulisi enemmän venäläisiä virkamiehiä. Tämä johtaisi siihen, että kaikkien suomalaisten asema tulisi heikkenemään. Todennäköisin syy Eugenin suorittamalle murhalle on se, että hän halusi hillitä suomalaisen yhteiskunnallisen kentän venäläistymistä.

4. Lähdeluettelo

Arkistolähteet

Åbo Akademin Kirjasto

Charlotte Schauman Sofia Stenbäckille 18.8.1891. Ramsay-Stenbäck/7; Waldemar Schauman Eugen Schaumanille 1.8.1891. Eugen & Elin.

Eugen Schauman, Några minnen, Eugen & Elin Elin

Borgström Emmy Stenbäckille 8.7.1903 Emmy Hultmanin kirjekokoelma

Koululaitoksen ylläpidon päätös 17.6.1903. Biographica, Eugen Schauman Eugen Schaumanin käsin kirjoittama paperi. Eugen & Elin

Kansallisarkisto

Kutsuntatodistus 8.6.1897. Poliittisia asiakirjoja, 1. Ka

Svenska Litteratursällskapet i Finland'in arkisto

Eugen Schauman Leonard Borgströmille 11.6.1904. Leonard Borgströmin arkisto (SLS 507).

Tutkimuskirjallisuus:

Painetut

Bourdieu, P. (1985). Sosiologian kysymyksiä. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

British Sociological Association., & In Brown, R. K. (1973). Knowledge, education, and cultural change: Papers in the sociology of education. London: Tavistock [distributed in the USA by Harper & Row Publishers, Barnes & Noble Import Division.

Eloranta, E., Lahtinen, M., Malkki, L., Paastela, J., Renkama, J. & Sinkkonen, T. (2007).
Terrorismin monet kasvot. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Estlander, B. & Tikkanen, E. (1924). Eugen Schauman: Eräs henkilökuva Suomen taistelusta
Venäjää vastaan. Helsingissä: Otava.

Kekoni, H. & Viherjuuri, H. J. (1936). Ukko-Pekka: Kuvakirja P. E. Svinhufvudin elämästä.
Helsingissä: Otava.

Polvinen, T. (1984). Valtakunta ja rajamaa: N. I. Bobrikov Suomen kenraalikuvernöörinä 1898-
1904. Porvoo: WSOY.

ProQuest (Firm) & Schmid, A. P. (2011). The Routledge handbook of terrorism research. New
York: Routledge.

Schauman, S. (1965). Veljeni Eugen Schauman. Porvoo ; Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö.

Stenius, S (1957) Klasskamrat med Eugen Schauman ; Fligan

Wisnewski, J. (2008). Torture, terrorism, and the use of violence. Newcastle: Cambridge Scholars.

Zetterberg, S. (1986). Viisi laukausta senaatissa: Eugen Schaumanin elämä ja teko (2. p., 1988.)
Helsingissä: Otava.

Sähköiset

Veli-Matti Autio: Schauman (1600-) Kansallisbiografia-verkkójulkaisu (maksullinen). 22.02.2020.
Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/6733>

Bjørge, Tore & Silke, Andrew. (2018). Root causes of terrorism. 22.02.2020
https://www.researchgate.net/publication/328688148_Root_causes_of_terrorism

Bourdieu, Pierre. (1985). The Social Space and the Genesis of Groups. *Theory and Society*, 14(6), 723-744. 18.09.2020 <http://www.jstor.org/stable/657373>

Jussi Niinistö: Schauman, Eugen (1875 - 1904) Kansallisbiografia-verkkójulkaisu (maksullinen). 22.02.2020. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/361978> Schauman, Fredrik Waldemar
Suomalaiset kenraalit ja amiraalit Venäjän sotavoimissa 1809–1917. Biografiakeskus, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://kansallisbiografia.fi/kenraalit/henkilo/355>